AZ 1885. ÉVI ORSZÁGOS ÁTALÁNOS KIÁLLITÁS

NEVELÉSI, KÖZOKTATÁSI ÉS IPAROKTATÁSI

(XXXI. ÉS XXX.) CSOPORTJAINAK

KÜLÖN KATALOGUSA.

SZERKESZTI

AZ ORSZÁGOS BIZOTTSÁG ÉS AZ OKTATÁSÜGYI ORSZÁGOS SZAKBIZOTTSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SUPPAN VILMOS.

Ára 35 kr.

BUDAPEST,
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.
1885.

AZ 1885. ÉVI ORSZÁGOS ÁTALÁNOS KIÁLLITÁS

NEVELÉSI, KÖZOKTATÁSI ÉS IPAROKTATÁSI

(XXXI. ÉS XXX.) CSOPORTJAINAK

KÜLÖN KATALOGUSA.

SZERKESZTI

AZ ORSZÁGOS BIZOTTSÁG ÉS AZ OKTATÁSÜGYI ORSZÁGOS SZAKBIZOTTSÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SUPPAN VILMOS.

BUDAPEST,

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

1885.

Tájékoztatásul.

Ezen katalogusban csak azon iskolák és kiállitók tárgyai vannak felsorolva, melyek az oktatásügyi és a testgyakorlatok csarnokában helyeztettek el.

Budapest fővárosának iskolái és árvaházai a főváros pavillonjában állitottak ki; tárgyaik a fővárosi pavillon külön katalogusában vannak felsorolva.

Az I. cs. kir. dunagőzhajózási társaság pécsbányatelepi népiskolája a nevezett társaság pavillonjában állitott ki rajzokat, térképeket és gyakorlatokat.

A horvát-szlavonországi iskolák a horvát-szlavon pavillonban állitottak ki: tárgyaik ezen pavillon külön katalogusában vannak felsorolva.

Az erdészeti, bányászati, mezőgazdasági és állatorvosi szakiskolák más csoportokhoz tartozván, ezen csoportok pavillonjaiban állitottak ki.

Tartalomjegyzék.

Oldal.

Bevezetés ... V.

XXXI. csoport. Nevelés és közoktatás.

A. Gyermeknevelés (bölcsődék, gyermekkertek és kisdedóvók) 1
B. Népoktatási intézetek:
a) Gyüjtemények, taneszközök, statistikai kimutatások 4
b) Elemi és felső népiskolák 13
c) Népiskolai háziparoktatás 20
d) Emberbaráti intézetek és egyesületek 21
e) Polgári fiu- és leányiskolák 26
f) Felsőbb leányiskolák 29
g) Tanitóképezdék 30
h) Tanitónőképezdék 34
C. Középiskolák:
a) Gyüjtemények, kimutatások 36
b) Gymnasiumok 36
c) Reáliskolák 43
D. Felsőbb oktatás (egyetemek, müegyetem, akadémiák) 44
E. Szakoktatás:
a) Közmivelődési szakiskolák 55
b) Kereskedelmi szakiskolák 56
F. Tudományos és tanügyi intézetek és társulatok 57
G. Magánkiállitók tudományos és tanügyi munkálatai 66
H. Iskolai butorokat és taneszközöket készitő iparosok 72
I. Könyvkiadók 75
K. Testgyakorlatok csarnoka 90

XXX. csoport. Iparoktatás.

A. Iparoktatási orsz. bizottság; iparmuzeumok 94
B. Alsófokú ipariskolák 95
C. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium vezetése alatt álló ipari szakiskolák és tanműhelyek:
a) Textil-ipar 97
b) Faipar 101
c) Keramikai-ipar 103
D. Nőipariskolák 104
E. Tanitóképezdékkel, felső nép- és polgári iskolákkal kapcsolatos ipartanműhelyek 106
F. Középipartanodák, iparművészeti tanoda 109

Bevezetés.

Hogy az olvasó országos kiállításunk oktatásügyi csarnokában kiállított tárgyakról szóló ezen névjegyzékünket (katalogus) helyes szempontból foghassa fel: szükségesnek tartjuk hazai közoktatásunk előmozditására szolgáló intézeteink egymásfeletti és egymással kapcsolatos állását röviden megismertetni s ez által egyszersmind ezen ügy alkotmányaiba kellő bepillantást nyujtani.

Az oktatás ügye, egészben véve, a nép egyetemeért levén felfelállitva és rendezve, azt egészen úgy tekinthetjük, mint a haza földjéből kinőtt s abból táplálkozó nagy fatörzsből kiágazó termőágakat és gallyakat.

E törzs egyik oldalra nyuló főága: *a népoktatás.*

Másik oldalra nyuló főága: *a szakoktatás.*

Középső ága: *a középoktatás*, melynek tetőzetét alkotja: *a felsőbb oktatás.*

Oktatásunk ügyének ily módon alakult lombsátorában keressük meg az egyes főágak elágazásait, aztán azoknak egymással kapcsolatos szerves összeköttetéseit.

Az egyik oldalra kiágazó *népoktatási* főág tövén ott állanak a *kisdedóvodák* (gyermekkertek), mint a nevelés megkezdő, de még nem tanitó intézetek.

Aztán a képzett nagy fatörzs egyik oldalra kiágazó népoktatási főága mindjárt a tövén két ágra oszlik: egyik ága ennek a

gyermekek és serdülők, a másik ága a *nép felnőttei* oktatására szolgáló intézeteket és intézkedéseket mutatja.

A gyermekek és serdülők nevelő és tanitó intézeteit mutató ág ismét két ágra oszlik; egyik: *a mindennemű népiskolák*;

a másik: *az emberbaráti intézetek* ága.

A mindennemű népiskolák ága tövén állanak *az elemi iskolák*, melynek egyik hajtása:

a *mindennapi (hat osztályú) elemi népiskola*, a mi magában is foglalja, de másik hajtásaként, itt ott, ki is ágaztatja, a középiskolákat megelőző *négy osztályú elemi iskolát*.

A mindennapi hat osztályú elemi iskolában a rendes tantárgyak mellett gyakorlatilag oktattatnak a fiugyermekek *mezei gazdasági* és *házi-ipari* foglalkozásokra, leányok *női kézimunkákra* és *a konyhakertészet mellett a háztartásra*.

A hat osztályú mindennapi elemi népiskola három termőágat ereszt magából, melynek egyik termőgallya: a három évig tartó *ismétlőiskola*; másik termőága: *a felső népiskola*, a harmadik: *a polgári iskola*.

A felső népiskola szintén három évi tanfolyamot foglal magában, ugy azonban, hogy egyik termőgallyán táplálkoznak: *a felső népiskolák fiuk számára*, rendszerint kapcsolva van *gazdasági*, vagy *ipari* népies szakoktatással, vagy mindkettővel, mindkettő oly fokban, hogy az innen kilépő ifjak a mezei gazdaság, kertészet stb. művelésében, avagy valamely iparágban oly szakismeretet szerezzenek, hogy azokkal vagy a magok gazdaságában vagy mások ilynemű szolgálatában haszonnal foglalkozhassanak, vagy a megtanult iparágban, mint segédek, mestereknél folytathassák mesterségüket.

A felső népiskola másik termőágán táplálkozik *a leányok számára rendezett felső népiskola*, mindenütt nagy gonddal tanittatva a női kézimunkák, ugy is mint házi, ugy is, mint keresetre vezérlő ipar.

A mindennapi hat osztályú elemi népiskolának harmadik termőága *a polgári iskola*. Ez az ága az elemi népiskolának már nem

a hatodik, hanem a negyedik tanulási éve bevégzésénél válik ki és elválik *polgári fiu-* és *polgári leanyiskolára.* Mindkettőnek a czélja, hogy a felső népiskolánál alaposabb és magasabb fokú kimívelődhetésre szolgáltasson alkalmat a nép azon osztályának, mely magasabb míveltségre kiván szert tenni.

A polgári fiuiskola tanfolyama hat évig tart; 10 éves korú gyermekek lépnek belé az elemi iskola negyedik osztályából s 16 éves korukban lépnek ki belőle.

Ezen iskola harmadik osztályát végzett gyermekek ugyancsak ez iskola mellé állitott, vagy valamely iparágat tanitó *ipartanmühelyben* tanulhatnak egyszersmind egy iparágat, vagy egyszersmind *kereskedemi szaktanfolyamot* folytathatnak, vagy a *mezei gazdaságban nyerhetnek oktatást* hivatásuk és választásuk szerint; megjegyezvén, hogy ezen különböző ágakban való oktatásban részesülők egybe olvadnak az átalános ismeretek tanitási óráin s tanulásaikat e részben együtt folytatják egészen a 4—6-ik évi tanfolyamokon át; tehát tanulhat velök az is, ki sem egyik, sem másik szakirányban nem kiván haladni.

Az emberbaráti intézeteket mutató másik ág eloszlik az: *árvaintézeteket* (szeretetházakat), *az erkölcsjavitó házakat, a siketnémákat* és *vakokat* nevelő s oktató intézetekre.

Az egyik oldalra kiágazó népoktatási főág tövön két ágra oszló második ága tetején két főágra szakad. Ennek egyik ága *szakoktatási irányban* ágazik el, a másik ága pedig *átalános tanitási irányban* oszlik szét.

A szakoktatási irányban haladó elágazás egyik ágán tenyésznek a *földmives-iskolák*; a másik ágán az *iparos tanulók iskolái* (tanonczískolák).

Az átalános tanitási irányban haladó ág megoszlásain tenyésznek: a *felnőttek* és a *fegyenczek* oktatására szolgáló intézetek.

A főtörzs középága, mint fent érintetett, tartja és táplálja a *középoktatási intézeteket*, melynek mellékhajtásán, a polgári iskolákhoz hajolva, növekszenek a *felsőbb leánynevelő intézetek* hat évi tanfolyamai.

A középág két főága egyikén állanak a *gymnasiumok*, a másikon *reáliskolák*, mindenik nyolcz-nyolcz évi tanfolyammal s mindeniknek iskolafolyama az érettségi (elbocsátó) vizsgával záratik be.

A középiskolák tetőzetét alkotják egyik irányban az *akademiák*, másik irányban az *egyetemek* (universitas) és a harmadik irányban a *műegyetem* (polytechnikum).

A főtörzs harmadik irányában kiinduló harmadik főágán állanak a *szakoktatási intézetek*.

E harmadik főág egyik ágán díszlenek 1. a *tanitóképezdék*, még pedig:

A) Elemi tanitóképezdék férfitanitók,

B) Elemi tanitóképezdék tanitónők számára.

Ezek nemcsak veteményes kertek a népiskolai tanitók és tanitónők számára, hanem képei a nép- és elemi iskoláknak. Ugyanis mindenik mellett fennáll egy-egy *gyakorlóiskola*, mely mindenik *osztatlan iskola* egy-egy gyakorló tanitóval, melyben a tanitóképezdei növendék látja és gyakorolja, miképen kell nekie a népiskolában tanitani. Azért ez osztatlan iskola, hogy mindenik tanitó maga előtt az iskolának azt a mintáját lássa, a milyen legtöbb van a hazában.

De iskolái, a tanitóképezdék, egyszersmind a népnevelés gyakorlati irányzásának, mivel mindegyiknek van egy kis gazdasága, kertészete és mindenikben tanulják a házi-iparnak nehány ágát, hogy az innen kikerülendő tanitók bele vezethessék a nép gyermekeit jövő életbeli foglalatosságaik észszerű folytatásába.

Az elemi tanitónőképezdék mindenike mellett szintén van egy hasonló gyakorlóiskola leányok számára; aztán mindenikben kiválóan tanittatnak a leendő tanitónők a *nőipari munkákra*, *a konyhakertészetre* és a *háztartásra*, hogy idővel növendékeiket ezekre tanithassák; és mindenik nevel is, különösen munkatanitónőket, kiknek az elemi tanitónői oklevél mellett az erről kiállitott vizsgálat után még nőipari, elemi iskolákra szóló tanitói oklevelet is adhat.

Az elemi képezdei növendékek pályafolyama 4 év.

Az elemi tanitóképezdék fölött a fővárosban fennállanak a *felső nép- és polgári iskolai tanitókat és tanitónőket képező* két főintézet. A pályafolyam mindenikben 3 év.

C) A felső nép- és polgári iskolai tanitóképezdében a tanitók *szakcsoportokra oszlanak:*

a) Egyik szakcsoport tanulói készülnek: *nyelvészeti, történelmi* és *földrajzi* tárgyak tanitására;

b) a másik csoporté: *mennyiség és természettudományok* tanitására;

c) a harmadik csoporté: *az ének és zene* tanitására;

d) a negyedik csoportban: *ipartanitók* neveltetnek.

Van ez intézethez csatolva egy hat osztályú *gyakorló polgári iskola,* hat tanitóval és rajztanitókkal.

Az ipari csoport ipartanműhelylyel van ellátva, iparművezető tanitóval, még pedig mind a polgári iskolai növendékek, mind a leendő ipartanitók számára külön-külön műhely van berendezve.

D) A felső nép- és polgári iskolai tanitónőképezdének két főága van:

a) Az egyikben szintén szakcsoportok (nyelvészeti, mennyiségtan) szerint neveltetnek 3 év alatt a *tanitónők.*

b) A másikban neveltetnek a *nevelőnők* (Gouvernante-ok).

Van az intézet mellett bentartással és lakással berendezett leánynevelő intézet, mely alkotja a kettős irányú *elemi és polgári iskolai gyakorló iskolát.*

c) Kapcsolatos ez intézettel az *iparmunkatanitónők* csoportja, kik polgári és nőiparmunkai szakiskolák vezetésére készittetnek elő.

2. A harmadik főág másik ágán állanak *a középiskolai tanárképezdék.* Ezek a budapesti és kolozsvári tud. egyetemekkel, részben a műegyetemmel állanak szoros kapcsolatban; képeztetnek itt szakszerinti csoportositással: *gymnasiumi* és *reáliskolai tanárok.*

3. A harmadik főág egy ágán diszlenek a *közép-ipariskolák.*

a) Ezek közt főhelyet foglal el a budapesti *közép-ipariskola*, melybe a tanulók a polgári vagy a középiskolák 4-ik osztályából léphetnek be és 3 évi tanfolyamban tanulnak: még pedig az első évben együtt az iparra tartozó általános ismereteket, azután a második és harmadik évben feloszolnak

Építészekre;

Gépészekre kétirányban, általános gépek és gazdasági eszközök gépészeire;

Vegyészekre, még pedig *szervetlen* és *szerves anyagokból* dolgozókra;

Fémipari munkák;

Faipari munkák;

Szövőipari munkák készitőire, de ez utóbbi még nem lépett életbe.

Mindenik munkaág számára be van rendezve lehető tökélylyel egy-egy ipartanműhely, a hol a növendékek szakukhoz képest eladásra szánt vagy gyárak által megrendelt műveket készitenek.

Az intézet munkavezetőket nevel nagyobb ipari vállalatok számára.

Kapcsolatban áll az intézettel, a gyakorlati életben már munkálkodó, de elég alapismerettel nem biró *épitő-iparosok* számára egy mellékiskola.

Szintén kapcsolatos az intézettel a cséplőgép-kezelő kovácsok és lakatosok elméleti és gyakorlati tanitása.

Szoros kapcsolatban áll az intézettel a *technologiai iparmuzeum* is, a gyakorlati életben működő iparosok gyakorlati oktatására.

b) Ehhez hasonló, de csak gépészeti irányban működik a *kassai gépészeti középipariskola.*

4. A harmadik főág másik ágán vannak a *közép kereskedelmi iskolák.*

5. Ugyane főágon virágoznak a *művészeti iskolák*, még pedig:

a) Az *országos minta-rajztanoda* önálló épületben — a *figuralis rajzra és festésre;* a *technikai* és a *decoráló rajzolásra.*

Ez intézetben képeztetnek egyszersmind *rajztanárok középiskolák* és rajztanitók *tanitóképezdék* és *polgáriskolák* számára.

b) Az *iparművészeti* iskola, eddig fa- és fémmű-metszési, réz- és xylographikai csoportokkal; — kapcsolatban áll ezzel az iparművészeti muzeum.

c) A festészeti mesteriskola önálló épületben.

d) Az *üvegfestészeti intézet*, szintén külön épületben.

e) Az *országos zeneakadémia* szintén saját épületében.

f) A *színészeti iskola* ismét külön.

6. Ugyancsak a harmadik főág egyik ágán helyezkednek el a *m.-óvári gazdasági akadémia* és az ország különböző részein fennálló *gazdasági intézetek*.

7. Ugyancsak e főág egyik ágán áll az *állatorvosi intézet*.

8. *A selmeczi bányászati akadémia*.

9. *A fiumei tengerészeti akadémia*.

10. A budapesti *Ludovica-akadémia*.

Azt felesleges volna elősorolni e helyen, hogy ezen három főágra állitott tanintézetek egymással szerves összeköttetésben állanak, a mennyiben az alsók a középsőkre, a középsők a szakiskolákra és felsőbb tanintézetekre készitik elő növendékeiket.

Meg van adva a lehetőség arra is, hogy a polgári és a középiskolák növendékei bizonyos pontokon átléphetnek egyik középiskolából a másikba; sőt lehetőség nyujtatik arra is, hogy midőn a reáliskolai növendék szabály szerint csak a műegyetembe léphet, egy feltétel teljesitése mellett a tudomány-egyetem némely facultásába is bejuthat.

Szükségesnek véltük közoktatásunk alkotmányának e rövid vázlatát előre bocsátani azért, hogy az oktatásügyi kiállitás csarnokában levő tárgyakat és csoportokat a szemlélő jobban megérthesse; megjegyezvén, hogy nehány szakiskola kiállitását, részint a *mezőgazdasági*-, részint az *erdészeti*, részint a *pénzügyi ministerium* pavillonjában lehet feltalálni.

Oktatásügyünk állapotának áttekinthetésére közlünk még nehány statisztikai adatot, a mint következnek:

I. A népiskolák állapota.

1. *A tanköteles gyermekek száma.*

Magyarországon tanköteles gyermek volt 1883-ban 2.242,537, mely a lakosságnak 16·33%-át tette.

2. Ezek közül iskolába járt 1.756,836; e szerint a tanköteleseknek 78·34%-ka járt iskolába; még pedig a mindennapi iskolába járt

a 6—12 éves korbeliek közül 1.354.534 vagyis a tanköteleseknek 84·53%-ka;

ismétlő iskolába járt a 13—15 évesek közül 402,302, vagyis a tanköteleseknek 62·47%-a.

3. *Népiskola volt* Magyarországon 1883-ban 16,090.

Ezek közül jellegére nézve:

állami iskola volt	423
községi iskola volt	1,793
felekezeti iskola volt	13,675
magániskola „	167
egyesületi iskola „	32

Ugyanezek fokozatukra nézve következőleg oszoltak fel:

elemi iskola volt	15,893
felső népiskola	68
polgári iskola	129

4. *Tanító* volt összesen: 22,984, kik közül

férfitanító volt	20,207
nőtanító „	2,189

A tanítók nyelvismeretük szerint megoszoltak:

magyar anyanyelvű volt	18,814
magyarul beszélni tudó	1,021
magyarul keveset tudott	1,773
magyarul nem tudott	1,376

5. *A népiskolák fentartási költségei* 1883-ban tettek összesen 12.187,825 forintot.

6. Tanítóképezde volt 1883-ban 71.

Ezek közül:

állami tanitóképezde volt 24

felekezeti tanitóképezde volt 46

magán jellegű „ „ 1

7. Tanitóképezdei tanár volt 674.

8. Tanitóképezdei növendék 3,594.

9. Tanitóvá képesittetett 1883-ban 1049.

Ezek közül:

férfitanitó volt 747

nőtanitó 302

10. A tanitóképezdék fentartása került 1883-ban 803,158 frtba.

11. *Az ipari szakoktatás.*

a) A házi ipari oktatás folyt majdnem minden jóra való elemi iskolában.

b) A budapesti középiparkola és kassai gépészeti iskolán kivül 59 ipartanműhelyben 83 tanitó által 2529 tanuló oktattatott. Ezen tanműhelyek évi költsége 96,479 forint volt.

12. *Kereskedelmi iskola* volt 40, melyekben tanult 3,793 tanuló; került ezek fentartása 159,079 forintba.

13. *Kisdedóvoda* volt 346; járt beléjök 36,228 gyermek, 514 kisdedóvóval; fentartásuk került 17,240 forintba.

14. *Az emberbaráti intézetek.*

a) Siketnéma tanittatott

Váczon 93

Budapesten 60

Nevelésük és tanittatásuk került 53,637 forintba.

b) Vak tanittatott a budapesti országos intézetben 86, a költség reájuk 32,351.

c) Árvák intézete (szeretetházak) volt 58, volt bennük 2001 árva, azaz 1008 fiu és 993 leány, kerültek 123,298 forintba.

II. A középiskolák állapota.

1. Középiskola volt Magyarországon az 1883/4. iskolai évben 178.

Ezek közül

gymnasium volt	147
reáliskola	31

2. A középiskolák tanulói szám szerint voltak 30,473-an, még pedig

gymnasiális tanuló volt	35,243
reáliskolai „ „	5,230

A tanulók nyelvére nézve

magyar volt	26,471
német volt	5,787
román „	2,236
olasz „	179
tót „	1,684
szerb-horvát volt	794
ruthén „	144
másnyelvű „	225
érettségi vizsgát tett	2.639

3. Középiskolai tanár volt 2,256.

4. A 178 középiskola fentartása került 3.924,802 forintba, még pedig:

a) A gymnásiumok kerültek 3.133,843 frtba.

b) A reáliskolák „ 790,959 „

III. A felsőbb tanintézetek állapota.

1. *Hittani intézet* volt 51. Tanult ezekben 1857 tanuló; tanittattak 298 tanár által.

2. *Jogakadémia* volt 13. Tanult bennük 783—763 tanuló; tanittattak 135 tanár által, — kerültek ezen intézetek 21,435 forintba.

3. *A budapesti tudományegyetemen* volt 3369 hallgató; tanittatott 173 egyén által, — fentartása került 833,463 forintba.

4. *A kolozsvári Ferencz József-egyetemen* volt 417 hallgató; tanitott 62 tanár; került 53,921 forintba.

5. *A m. kir. műegyetemen* volt 571—645 hallgató, — 38 tanár, került 269,068 forintba.

6. *A szülésznőképező tanfolyamon* hat helyen volt 381 tanuló; fentartásuk került 20,000 forintba.

IV. Közmívelődési intézetek.

1. Az *országos színészeti iskolában* volt 46 tanuló, — volt benne 13 tanár — került 15,000 forintba.

2. Az *országos zeneakadémiában* volt 134 tanuló, tanitott benne 10 tanár, fentartása került 28,000 forintba.

3. A *festészeti mesteriskolában*, még első évében működött 11 növendékkel — 1 tanár, került 7410 forintba.

4. Az *országos mintarajztanodában* volt 109 növendék; 13 tanár, került 52,620 forintba.

5. *A m. kir. iparművészeti iskolában* volt 46 tanuló; 9 tanár.

6. *Üvegfestőintézetben* működik egy tanár és egy segéd.

7. *Magyar nemzeti múzeumban* működik 45 egyén, fentartása kerül 100,000 forintba.

8. Az *országos képtár* és *magyar történelmi képcsarnok*, működik benne 3 egyén s kerül 29,510 forintba.

9. Az *országos magyar iparművészeti múzeum*, működik benne 5 egyén s kerül 20,900 forintba.

10. *A m. kir. technologiai iparmúzeum*, működik benne 10 egyén s kerül 20,000 forintba.

XXXI. csoport. Nevelés és közoktatás.

A. Gyermeknevelés.

Bölcsődék, gyermekkertek és kisdedóvók.

1. Pesti első bölcsöde-egyesület. Működik 1852 óta s három bölcsődét tart fenn Budapesten, melyekben naponkint 200—250 gyermek nyer gondozást. A bölcsőde czélja: szegény, lakáson kivül dolgozó szülők kisdedeit a negyedik évig felvenni és őket nélkülözés, baj és betegségtől gondos felügyelet és ápolás által megóvni. A szülő reggel, mikor gyermekét behozza, 5 krt fizet; ezért a gyermek háromszori étkezésben, ágy- és fehérneműben, ápolásban és felügyeletben részesül. Az egyesületnek van 48 ágyalapitványa, alaptőkéje 72,237 frt és két ház, mely berendezéssel együtt 100,000 frt értéket képvisel. Elnök gróf Károlyi Sándorné.

Kiállítja: a VIII. kerület nagytemplom-utczában levő bölcsődének gipszmintáját, mely annak teljes berendezését mutatja.

2. Magyarországi központi Fröbel-nőegylet, Budapest. Alapittatott 1869. évben. Czéljai: *a*) oly gyermek-kertek felállitása és meghonositása, melyekben 3—6 éves gyermekek a Fröbel-féle rendszer szerint okszerűleg neveltetnek; *b*) gyermekkertésznők kiképzése a fennálló hatóságilag elismert nyilvános képezdében; *c*) ez irányban keletkező minden mozgalomnak központjául szolgálni. Az egyesület vagyona 1884. év végén tett 20,675 frt 79 krt. A költségek fedezésére szolgálnak a következő jövedelmek: A magyar államkincstár és a főváros által évenkint engedélyezett segélyösszegek; az alapitó-tőkék kamatai, a tagok által befizetett tagdijak, végre adományok és az egylet által rendezett

mulatságok jövedelme. Az egyesület védnöke özvegy Majláth Györgyné szül. Prandau Stefánia bárónő. – Elnökség: Szögyény-Marich Mária, tisztb. elnök; Edelsheim-Gyulai bárónő, tisztb. elnök; Battyány-Strattmann herczegné, elnök; Rosenzweig-Saphir Sarolta, alelnök és az iskolaügyi bizottság elnöke. Az egylet számlált 1884. év végével 40 tiszteletbeli-, 35 alapitó- és 256 rendes tagot. Az egylet a fővárosban (Széchenyi-tér 2. szám alatt) egy gyermek-kertésznő képzőintézetet tart fenn, mely egyidejüleg a vele kapcsolatban álló I-ső gyermek-kerttel, még 1869. évben állittatott fel. A képzőintézet 1874. évben újjá szerveztetvén, a tanfolyam két évre terjesztetett ki. Az új szervezésnek megfelelő tanterv a vallás- és közokt. m. kir. ministerium által jóváhagyatván, a képezde azon joggal ruháztatott fel, hogy állami érvényességű bizonyitványokat és okleveleket állithasson ki. A képzőintézetbe a gyermek-kertésznői pályára készülő leányok valláskülönbség nélkül vétetnek fel. Az összes növendékek az oktatást és a taneszközöket dijtalanul nyerik, sőt szorgalmas növendékek még pénzsegélyben is részesülnek. Eddig 115 leány nyert oklevelet. A képzőintézeten kivül az egylet jelenleg 5 gyermek-kertet tart fenn, melyekben 3—6 éves gyermekek valláskülönbség nélkül a Fröbel-féle rendszer szerint hazafias szellemben neveltetnek.

Kiállitási tárgyai: Üvegszekrényben képezdei növendékek által készitett 32 db. diszmunka. Továbbá fokozatos alapminták, ugymint: papirfüzés, kivarrás, tűzés és domboritás, papirhajtogatás, papirgyürés, papirkimetszés, dupla fonás, borsómunka, agyagmunka, vesszőragasztás, magragasztás, vesszőkötés, rajz, lombfürészelés. A gyermekkertbe járó gyermekek munkáiból van 50 db. kész munka és fokozatos alapminták.

3. Országos kisdedóvó-egyesület, Budapest. Alapittatott 1873-ban. Elnöke Tisza Kálmánné, alelnöke gróf Szapáry Gyuláné. Vagyona 1884. év végén 156,442 frt 77 kr. Ugyanazon évben bevételei 35,131 frt 13 krra, kiadásai 22,678 frt 11 krra mentek. Fentart egy óvóképezdét 2 osztálylyal, mintaóvodát, mely egyszersmind árvaház, segélyez vidéki óvodákat és előmozditja az óvodáknak országszerte való elterjedését. Az utóbbi czélra mult évben 2,521 frt 19 kr. fordittatott. A képezdének mult évben 73 növendéke volt: képesitő vizsgát tett 43 jelölt. A mintaóvodában 147 kisded részesült megóvás és nevelésben.

Kiállitási tárgyai 3 csoportot alkotnak: Az I-ső csoportba tartoznak az óvóképezde munkálatai, magukba foglalva az összes

Fröbel-féle foglalkoztató eszközöket fokozatos összeállitásban, a szemrontó kitüzdelési és domboritási munkálatok elhagyásával, másrészt kiegészitve az ugynevezett vessző-levarrás és leragasztás s a magmunkálatok táblázatos mintagyakorlataival, mely utóbbi foglalkozások Dömötör Géza óvóképezdei igazgató által alkalmaztattak először a mintaóvodába járó kisdedek körében s azóta meglepő sikerrel gyakoroltatnak; végre 3 kötet szabászati rajzminta. A II-ik csoport a mintaóvoda foglalkozásait tünteti fel a fokozatos haladás szigorú megtartásával s különös tekintettel arra, hogy a készitmények az elvont szépészeti idomok helyett inkább a természeti testek utánzására terjedjenek ki. A III-ik csoport egy teljes óvodai felszerelést, nevezetesen az öntevékenység ápolására szolgáló Fröbel-féle eszközöket és a mintaóvoda szemléltetési tárgyait tünteti fel, kiterjeszkedve a kisdedeket környező természeti testek, a legközönségesebb állatok és növények proportionális utánzatai, a házi- és konyha-eszközök, a földmivelő s a különböző iparosok eszközeire, végre a közéletben előforduló legközönségesebb készitményekre.

4. Borsod-Miskolczi példány-óvoda.

Az intézet története egy kötetben.

5. Dobsinai községi óvoda.

Az óvoda leirása egy füzetben, helyiségének rajzával. Egy boritékban foglalkoztató munkák mintái. 14 db. gyermekek által készitett különféle tárgy.

6. Máramaros-szigeti Erzsébet kisdedóvó intézet. Fennáll 1845. év óta. Fentartatik az Erzsébet kisdedóvó-egyesület által, melynek élén Várady Gábor országgyülési képviselő fejt ki buzgó tevékenységet.

Az épület homlokzata és alaprajzai két keretben falon. A gyermekek mindennemü munkái. Értesitő.

7. Robonyi Géza polgáriskolai igazgató, Galgócz.

A galgóczi polgáriskola ipartanműhelyében készitett különféle Fröbel-féle foglalkoztató eszközök; épitőkoczkák fából.

8. Szakolczai kisdedóvoda.

24 darab gyermekmunka.

9. Szegedi községi óvoda.

Az óvodai épület homlokzata és alaprajzai, falon.

10. Zilahi kisdedóvó-egylet óvodája.

Növendékgyermekek munkái.

B. Népoktatási intézetek.

a. Gyüjtemények, taneszközök,*) statistikai kimutatások.

1. Vallás- és közoktatási magy. kir. ministerium.

Kiállítja: az általa kiadott tan- és vezérkönyvek és taneszközöknek egy részét.

a) Tan- és vezérkönyvek. Gönczy P.: ABC olvasókönyv. Vezérkönyv az ABC olvasókönyv tanításához. Fali tábla (24 darab). Irásbeli mozgatható betük, 80 betü táblapapirból kivágva. Nyomtatásbeli mozgatható betük, 90 betü táblapapirból kivágva. — Gáspár L.: II—VI. olvasókönyv. — Csiky Kálmán: A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve a polgári és elemi tanitóképezdék növendékei számára. A hazai alkotmány és jogismeret alapjai polgári és felsőbb népiskolák számára. — Gönczy Pál: Pestmegye és tájéka viránya. — Torkos László: Magyar nyelv- és irodalmi kézikönyv a felsőbb leányiskolák számára I—II. kötet. — Sonnenfeld Zs.: Német nyelv- és irodalmi kézikönyv a felsőbb leányiskolák számára I—II. rész. — Dr. Emericzy-Kárpáti: Vezérkönyv a népiskolai földrajztanitásban. Földrajzi eredménytár. Atlasz. — Kiss és Mayer: Vezérkönyv a történet-tanításhoz. Magyarok története V. oszt. számára. — Nagy L.: Vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatok tanitásában. Vezérkönyv a magyar nyelvtan tanításában I—II. Nyelvtani gyakorlókönyv I—II. — Groó Vilmos: Magyar nyelvtani vezérkönyv nem magyar ajku iskola számára. — Maszák Hugó: Utmutató az elemi rajztanitásban. Kivágott papirminták, 25 darab alak. Fali rajzminták (24 fali tábla). Kézi rajzminták. 4 rész, egyenként 32 tábla. — Bartalus István: Énektanitó vezérkönyv I—IV. évfolyam. Éneklő ABC a népiskolák számára I—VI. évf. Vezérkönyv a zongora és orgona játszására. — Sz. Nagy J.: Vezérkönyv az énektanitásban. Gyakorlókönyv az énektanitásra. — Ábrányi K.: A magyar dal és zene sajátságai. Zenészeti aesthetika. — Számolási gyakorlatkönyv a népiskolák számára. Számolási gyakorlatkönyv a főelemi és városi iskola számára I. II. rész.

b) Épülettervek. Gönczy P. Népiskolai épülettervek.

c) Tantervek, szabályrendeletek, utasitások, nyomtatványok.

d) Felkl-féle földgömbök. 21, 31·5 és 47 centiméter átmérőjü délkörrel. Tellurium. Planetarium.

e) Térképek. Gönczy P., Berghaus: Osztrák-magyar monarchia domború térképe. — Gönczy P. Lauschman: Magyarország emelkedési szinezetü fali térképe. — Gönczy P. Berghaus: Osztrák-magyar monarchia fali térképe. Magyarország fali térképe. Európa fali térképe. — Gönczy P.: Ázsia fali térképe. Afrika f. t. Észak-Amerika f. t. Dél-Amerika f. t. Ausztrália f. t. A föld öt része f. t. Osztrák-magyar monarchia kézi térképe. Magyarország k. t. Európa k. t. Ázsia k. t. Afrika k. t. Amerika k. t. Ausztrália k. t. A föld öt része k. t. — Gönczy P. Stieler, iskolai atlasza.

f) Szemléleti képek. I. sorozat: 1. Az emberi test részei. 2. A házi állatok és néhány kutyafaj. 3. A tölgyfa és makk termése. 4. Az iskola udvara. 5. A falusi piacz. 6. A földmüves őszi foglalkozásai. 7. A föld-

*) E csoportban emlitett taneszközök vagy külön jelentettek be, vagy a bejelentő intézet tárgyaitól elkülönitve állittattak ki a főbejárattól jobbra.

műves téli foglalkozásai. 8. A vásár. 9. Marhavásár. 10. Sertésvásár. II. sorozat: 1. Légi tünemények. 2. Alma- és körtefák. 3. Parasztszoba belseje. 4. Juhászat és sajtkészités. 5. Földműves tavaszi foglalkozása. 6. Konyhai életkép. 7. Dió-, mogyoró-, gesztenye- és náspolyafák. 8. Esti kép. 9. Lóistálló belseje. 10. A falu környéke és közlekedési eszközök. III. sorozat: 1. Díszkert és virágok. 2. A nyirfa és feldolgozása. 3. Szilva-, cseresnye-, mandola-, nyári és őszi baraczkfák. 4. Zöldséges és gyümölcsös kert. 5. Tehenészet. 6. Baromfiudvar. 7. Különféle malmok. 8. A fenyő feldolgozása. 9. Kerékgyártó és kovács. 10. Lóvásár. IV. sorozat: 1. Alföldi gazda udvara. 2. Felföldi gazda udvara. 3. A földműves nyári foglalkozása. 4. Zöldségpiacz. 5. Gyümölcstárlat. 6. Fazekas és takács. 7. Épülőfélben levő házak. 8. Iskolaterem belseje. 9. A bükk- és gyertyánfa. 10. Mocsaras vidék tájképe.

Hartinger. Természetrajzi színezett fali táblák. Az emberi test boncztana (5 tábla). A hazai mérges növények (12 tábla). Az ehető és mérges gombák (12 tábla).

Hartinger. Gazdászati színezett táblázatok. Alagcsövelés. Rétöntözés. Dohánytermelés. Lentermelés. Baromfitenyésztés (2 tábla). Hasznos és nem hasznos madarak (2 tábla). — Métermértékek fali táblája. Rasch természetrajzi fali ábrái (16 színezett tábla). Bopp természettani fali ábrái (10 színezett tábla). Bopp természettani (géptani) fali táblái. Számológép golyókkal 141 centiméter hosszu. Bopp métermértékek gyüjteménye.

A könyvek és taneszközök nagyobb része német, tót, szerb, román, horvát, ruthén és vend nyelven is adatott ki.

2. Népiskolai természettani, vegytani és ásványtani hármas gyüjtemény. Összeállitották és használati utasitással ellátták Heller Ágost és Kozocsa Tivadar tanárok, mint az országos tanszermuzeum állandó bizottságának tagjai. Kiállitja az orsz. központi tanszerraktár.

Ezen gyüjtemény a tanszermuzeum állandó bizottsága által elfogadva s a nagyméltóságu m. kir. vallás- és közoktatási ministerium által népiskolák számára ajánlva van. Czélja oda hatni: 1. hogy a népiskolában a természettan, vegytan és ásványtan, szóval a szervetlen természet tárgyainak, tüneményeinek és törvényeinek ismertetése szerves kapcsolatban tartassék, hogy ez által a gyermekeknek ezen dolgokról való ismereteik annál tökéletesebbek és világosabbak legyenek, hogy az együvé tartozóknak együtt tartása által ismereteikkel annál könnyebben rendelkezzenek s azokat a gyakorlati életbe mindenkor értékesithessék; továbbá, hogy az ezen tantárgyak különválasztásával járó túlterhelésnek eleje vétessék: 2. hogy népiskoláinknak lehetővé tétessék magukat alkalmas és minden tekintetben megfelelő hazai gyüjteménynyel ellátni, a külföldi gyüjteményeket nélkülözhetővé tenni s ez által a hazai tanszeripart fejleszteni. Hogy ezen culturalis és nemzetgazdasági czélzattal összeállitott gyüjtemény csakugyan megfelelt az összeállitók intentiójának s hogy ezen gyüjteményre valóban szükség volt, ezt a tanszermuzeumi bizottság birálatán és a minister ajánlatán kivül világosan bizonyitja még azon körülmény is, hogy a gyüjteményből nem teljes két

év alatt, nem is számitva a nagyszámú részletes megrendeléseket, több mint 60 teljes gyüjtemény kelt el ugy az állami, mint a községi és felekezeti népiskolák, illetőleg népiskolai hatóságok megrendelésére. A gyüjtemény külön-külön is megrendelhető 4 csoportból áll. Az I. csoport 57 db. fizikai eszközt tartalmaz s ára 33 frt. A II. csoport 32-féle vegytani eszközből áll, ára 9 frt 60 kr. — A III. csoport 46 üvegben elhelyezett vegytani anyaggyüjteményt képez, melynek ára 9 frt 40 kr. — A IV. csoport 67 db. ásványt, kőzetet és ásványt chno'ogiai készitményt tartalmaz, ára 11 frt. A gyüjteménynek mind a 4 csoportja egyszerre megrendelve 60 frtért, melyhez még 2 frt csomagolási költség is járul, melyben a gyüjteményhez mellékelt „Használati utasitás“ ára (60 kr.) is benfoglaltatik. Ezen terjedelmes és csinos kiállitású füzetben, melyet a gyüjteményhez magok az összeállitók irtak, nemcsak a gyüjtemény czélja s az ennek összeállitásával és használatával szem előtt tartott, illetve szem előtt tartandó irányelvek vannak részletesen kifejtve, hanem az egyes eszközök használata, conserválása és minden egyes kisérlet kivitele tekintetében oly részletes utasitások vannak adva, melyeknek segitségével a kisérletezésben egészen járatlan egyén is a gyüjteményt könnyen és sikerrel használhatja. Megrendelhető az országos központi tanszerraktárban, honnan a megrendelt gyüjtemények csak egy — épen az összeállitókból álló — felügyelő bizottság megelőző felülvizsgálata és approbatiója után küldetnek el a megrendelőknek.

3. Népiskolai állat-, növény-, és gazdaságtani hármas gyüjtemény. Összeállitotta Kozocsa Tivadar tanitóképezdei tanár, mint az országos tanszermuzeum állandó bizottságának tagja. Kiállitja a budapesti állami elemi és polgári iskolai tanitóképezde.

Ezen gyüjtemény az első hármas gyüjtemény kiegészitője s czélja: 1. az élő természet tárgyainak és tüneményeinek a népiskolában való ismertetésénél szemléleti anyagot szolgáltatni; 2. oda hatni, hogy a népiskolában a természetrajz a gazdaságtannal összefoglaltassék; 3. hogy a tanitásban a gyermekekre nézve tulterhelő s rájuk nézve semmi érdekkel nem biró systematicus irány helyett a gyermekekre nézve sokkal könnyebb, őket közelebbről érdeklő, a magyar nemzeti jellemmel is jobban összeférő biologiai irány érvényesüljön; 4. hogy a természetrajz a népiskolában a gazdaságtan érdekeit szolgálja s ez által az okszerű gazdálkodás terjedését elősegitse; 5. hogy a hazai természet tárgyaiból hazai gyüjtők és praeparateurök által összeállitott gyüjteményekkel láthassuk el iskoláinkat s e tekintetben is emancipáljuk magunkat valahára a külföldtől. A gyüjtemény 10 csoportból áll. Ezek a következők: I. csoport. Rovargyüjtemény 56 faj, 116 db., melyek a czélszerűbb és könnyebb szemléltetés végett 10 külön skatulyában vannak elhelyezve. II. csoport. Csiga- és kagylóhéj-gyüjtemény 22 faj, 26 db. ugyanannyi külön kis skatulyákban elhelyezve. III. csoport. Tojásgyüjtemény 10 faj, 13 db. ugyanannyi külön kis skatulyákban elhelyezve; mi d olyan tojások, melyek vagy táplálék

gyanánt, vagy tenyésztésre használtatnak. IV. csoport. Csont- és bőrvázak 7 faj, 7 db. V. csoport. Borszesz-praeparatumok üvegekben 19 faj, 21 db. a gerinczesek, molluskák, izlábúak és férgek köréből. VI. csoport. Virágos és virágtalan növények herbariuma, három fasciculusban, gyakorlati csoportok szerint rendezve, 340 faj, ugyanannyi példány. VII. csoport. Fametszetek gyüjteménye, az iparban használt legközönségesebb fákból 19 faj, 21 db., ezek között 3 boritólemez (fournier), borokatából készült szivarládában elhelyezve. VIII. csoport. Maggyüjtemény gyakorlati csoportok szerint rendezve 124 üvegcsében, 124 faj, 3 kártyapapirskatulyákban elhelyezve; mind olyan magvak, melyek a kerti és mezei gazdaságban vetés alá kerülnek. IX. csoport. Fanemesitési módok és eszközök táblái 2 db., melyek közül az egyik 14-féle nemesitési módot tüntet föl a tábláról levehető mintákban, a másikban 9-féle fanemesitési eszköz van felfűzve, melyek szintén levehetők és tényleg használhatók. X. csoport. Konyhakerti eszközök 12 db., részint a közönségesen használt alakban és nagyságban (mérő-lécz, sorhuzó zsinór, ültetőfák, jelzőfácskák, magválasztó rosta, magcsiráztató készülék), részint a gyermekek által használható kisebbitett alakban (ásók, kapák, gereblye, öntöző kanna). E gyüjtemény, mely mint első mintagyüjtemény a budapesti állami tanitóképezde gyakorló elemi iskolájának tulajdona, az országos tanszermuzeum állandó bizottsága által el van fogadva ugyan, de a bizottság utasitása szerint még kiegészitendő állatnövénytechnologiai gyüjteménynyel és a legközönségesebb mezőgazdasági gépek és eszközök mintáinak gyüjteményével, továbbá használati utasitással is ellátandó. Ennélfogva a gyüjtemény csak a jövő iskolai év folyamában fog a kereskedés útján többszörösitve forgalomba kerülni, a midőn is a teljesen kiegészitett gyüjtemény körülbelül 160 frtért, vagy pedig csoportok szerint később megállapitandó árakon lesz megrendelhető az országos központi tanszerraktárban.

4. Ásvány-, kőzet- és földtani felszerelés felső nép- és polgári iskolák számára. Az országos tanszermuzeum állandó bizottságának megállapodásai szerint összeállitották Kozocsa Tivadar tanitóképezdei és Miklós Gergely polgári iskolai tanárok. Kiállitja a budapesti állami elemi és polgári iskolai tanitóképezde.

A gyüjtemény czélja: 1. a felső nép- és polgári iskoláknak egy olyan mintagyüjteményt nyujtani, mely magában foglalja az ásvány-, kőzet- és földtani oktatáshoz szükséges összes szemléleti anyagot, a mire minden ilyen iskolának szüksége van; 2. czélja oda hatni, hogy a tudománynak ezen 3 ága a tanitásnál egymással folyton szerves kapcsolatban tartassék; 3. hogy némileg megmutassa azon tananyagot és tanmenetet s visszatükrözze azon tanitási czélt és szellemet, mely a felső nép- és polgári iskolát az általános müveltség és a gyakorlati élet követelményei szerint legjobban megilleti; 4. hogy a haza földjének ásvány-, kőzettani és geologiai viszonyai hazai ásvány- és kőzetpéldányokon legyenek

szemléltethetők s a külföldi gyüjtemények e téren is nélkülözhetők legyenek. E végből a gyüjteménybe csak a legközönségesebb ásvány- és kőzetfajok vannak felvéve, de a meglevők a kiképződés különböző módosulataiban. A ritkább s csupán csak systematikus szempontból érdekes fajok a gyüjteményből kihagyattak. Az ásványok és egyszerű kőzetek nincsenek külön választva, hanem egy és ugyanazon csoportban mindenik kőzet a maga ásványa mellé van sorozva. A gyüjteménybe ásvány- és kőzettechnologiai készitmények is vannak felvéve, de csak oly mennyiségben és minőségben, a minőben ezt a polgári iskola általános czélja megkivánja. Ezen technologiai készitmények sincsenek külön csoportba véve, hanem mindenik a maga ásványa, illetve kőzete mellé van beosztva. Külön-külön csoportokba vannak felvéve az összetett kőzetek és a kövületek. A fölszerelés teljessége czéljából fölvétettek a gyüjteménybe a kristályrendszereket feltüntető sodronyhálók és azon egyszerű és összetett alakoknak, valamint ikerkristályoknak részint kártyapapirból, részint fából készült mintái, melyek a gyüjteményben levő ásványok leggyakoribb és legfeltünőbb alakjait mutatják. Ezeken kivül van még a gyüjteményben két geologiai térkép és az ásványtani kisérletekhez nehány legszükségesebb eszköz. A gyüjtemény négy csoportból áll, ugymint: *A*) Ásványok, egyszerű kőzetek 100 db. és ásványtechnologiai készitmények 100 db., összesen 200 db. — *B*) Összetett kőzetek természetes és cs szolt állapotban 26 db. — *C*) Az egyes nagyobb geologiai korszakokat kiválóan jellemző kövületek 26 db. — *D*) Kristálymináták 23 db., sodronyhálók 6 db., ásványtani kisérletekhez szükséges eszközök 9 db., térképek 2 db., összesen 50 db. — A gyüjtemény — mely a tanszermuzeum állandó bizottsága által felső nép- és polgári iskolák számára igen czélszerűnek találtatott és a ministeriumhoz ajánlás végett fölterjesztetni határoztatott — a budapesti állami tanitóképezde polgári gyakorló iskolájának tulajdonát képezi s megrendelhető az országos központi tanszerraktárban 150 frtért.

5. Rovargyüjtemény és ezzel kapcsolatos rovargyüjtő és praeparáló eszközök és szerek gyüjteménye. Kozocsa Tivadar tanitóképezdei tanár tervezete szerint összeállitotta Kuthy Dezső entomolog. Kiállitja a budapesti állami elemi és polgári iskolai tanitóképezde (saját fülkéjében).

Ezen kettős gyüjtemény az elemi tanitóképezdék mintagyüjteménye akar lenni. Czélja egyrészt a hazai rovarfaunaból az egyes rendek és családok legtypikusabb és a gyakorlati életet hasznos vagy káros voltuknál fogva legközvetlenebbül érdeklő alakok bemutatását lehetővé tenni, másrészt megismertetni a tanitójelöltekkel mindazon eszközöket és szereket (használatukkal együtt), melyek a rovarok gyüjtéséhez és praeparálásához szükségesek, hogy a tanitójelöltek ez által nemcsak a népiskolai tanitáshoz szükséges képességet megszerezzék, hanem hogy iskolájuk vidékének rovarfaunáját is képesek legyenek összegyüj-

teni s ez által mindmegannyi gyüjtőkké és praeparateurökké válván, a külföldi behozatalt ez irányban is lehetőleg mérsékeljük, esetleg megszüntessük, legalább azon fajokra nézve, melyek nálunk is közönségesek. Maga a rovargyüjtemény 6 kemény fából készült s parafával bélelt skatulyában van elhelyezve, melynek légmentesen záró, de levehető ablakai vannak. A 6 skatulyában van összesen 234 genus 319 fajjal képviselve 397 praeparatumban, melyek között igen sok a biologiai praeparatum. Ára 150 frt. — A gyüjtő és praeparáló eszközök részint táblára fölfűzve vannak (16 db.), részint különálló darabok (22 db.), 38 db. Ára 35 frt. Mindkét gyüjtemény megrendelhető az országos központi tanszerraktárban.

6. Ábrai Lajos, főreáliskolai tanár, **Arad.**

Egy fali számolótábla 60 darab faszeggel, 5 darab kártyapapirból és egy darab bőrből készült számolótábla, 3 darab irkára alkalmazott számolótábla, ezekhez való kúpocskák. Egy kis orosz számológép.

Az utóbbinak kivételével a bemutatott számolótáblák a Pythagoras-nak tulajdonitott „abax", a rómaiak „abacus"-nak felelevenitései. A számirás legfőbb elvének, a positió elvének intensivebb megvilágitására akarnak szolgálni. A számoló táblák csak 4 rovatot foglalnak magukban: egyesek, tizesek, százasok, ezresek számára. Ezek elhelyezése megfelel a számirásnak. A táblácska olcsósága lehetségessé teszi, hogy minden gyermek által megszereztethessék, sőt esetleg a gyermek maga is készitheti.

7. Arad szab. kir. város iskolaszéke.

Arad szab. kir. város községi elemi iskoláinak részletes tanterve, bekötve.

8. Dér József tanitó, **Horgos.**

Időismertető, szemléleti taneszköz. Ábrázolja az órát, a 12 hónapot a napokkal, az 52 hetet és a négy évszakot.

9. Ertl Heribert tanitó, **Nándorvölgy** (u. p. Vereskő, Gömörmegye).

A „Garam forrásvidéke", domború térkép. „Sumjácz vidéke" (Királyhegyalja) domború térkép. Magyar gyakorlatok.

10. Fábry János, Rimaszombat.

5 skatulyában eszközök az érzékszervek gyakorlásához. 1. A látás gyakorlásához: 52 szintábla 8 csoportban; 120 mértani alak, 4 csoportban; 6 csomag a mennyiségre; 4 olvasó tábla. 2. A hallás gyakorlásához: 8 üv glemez (c—c skala); 18 fémkörlap; 10 falemez; 6 szilánk. 3. A tapintás gyakorlásához: 8 tábla a felszin minőségének észlelésére; 5 tábla a domborúság észlelésére; 10 lemez a kiterjedés észlelésére; 20 db.

súly 2 sorozatban: 4 db. a hőkülönbségre. 4. Az izlés- és szaglás gyakorlásához: az izléshez 25 anyag, 9 csoportban; a szagláshoz 20 anyag, 7 csoportban.

11. Fogarasi Jenő ref. tanitó, **Ároktön,** (Borsodmegye).

Kiállitási tárgyai: Az ároktői ref. iskola mintája. Az ároktői ref. iskola alaprajza. Ároktő község domború térképe. Ároktő határának térképe. Irálygyakorlatok. Borsodmegye földrajza.

12. Fürth Samu néptanitó, **Érsekujvárt.**

Saját szerkezetű számolótábla. Egyik lapján az orosz számológép egész épségében meg van tartva. Másik lapján azonban oly szerkezettel bir, hogy az 1-től 10-ig, illetőleg 20-ig terjedő számmennyiségeket csoport sitva, azaz számképekben lehet szemléltetni, ugy hogy ezen számmennyiségek, mint valódi testek képei hatnak a gyermek képzeletére. Továbbá azon előnynyel bir, hogy a legalsóbb fokú számvitelek szemléltetése nemcsak a szemek, hanem a tapintási érzék segitségével is eszközöltetik és pedig nemcsak egyszerű természetes módon, hanem a gyakorlatnak megfelelőleg is. Végül megemlitendő, hogy a gyermek sajátkezűleg a számképeket gombokkal betöltheti, mi által a tanitás fölötte érdekessé tétetik.

13. Groó Vilmos kir. tanfelügyelő, **Budapest.**

Gömörmegyei népiskolák épületeinek rajzai, könyvalakban bekötve.

14. Grosz Mór tanitó, **Kis-Kun-Halas.**

Szemléltető táblázatok az 1×1 és 1 : 1 alapos begyakorlására; egy a falon, kettő könyvalakban az asztalon.

15. Grün Adolf Jakab izr. tanitó, **Galánta.**

A galántai járás térképe, keretben, falon.

16. Inczés József tanitó, **Szeged.**

Számolótábla. Egy álló fehér tábla 10 sorba elrendezett 100 lyukkal, melyekbe fekete, kék vagy vörös gombokat lehet tűzni s ez által különféle alakú számképeket előállitani. A gombok a tábla alján levő fiókban állanak, melynek előlapján a számjegyeket lehet szemléltetni. A fiók az egész gombokon kivül, fél, harmad és negyed gombokat is tartalmaz a törtek szemléltetésére.

17. Knopfler Sándor S.-A.-Ujhely.

6 db. népiskolai tankönyv.

18. Krompaszky Ignácz tanitó, **Makó.**

Makó város és Csongrádmegye térképe; a makói népiskola alaprajza. A földrajzi oktatás első fokán használt taneszközök.

19. Krünner Anna fővárosi tanitónő, **Budapest.**

A kötés és horgolás ütenyszerinti tanmódjának fokozatos menete, bemutatva két keretben levő munkák és hozzá való magyarázó szöveg által.

20. Kund Vilmos tanitó, **Sopron.**

25 db. fali olvasótábla, 19 db. kép az olvasás tanitásához.

21. Kurz Sámuel ev. tanitó, **Budapest.**

Budapest és környékének helyrajza (keretben, falon). Számológép, szétszedhető és használható az egész számok, közönséges és tizedes törtek, valamint a hosszmértékek szemléltetésére.

22. Lévay Lajos debreczeni ref tanitó.

Természetes és dombor térképező. (A földrajzi társaság kiállitása közelében.) Egy asztal, melynek lapjába üveg van bemetszve; ezt telehintjük finom, szitált homokkal, melybe belérajzoljuk a folyókat, reá helyezünk hegyeket ábrázoló kis köveket, városokat jelző koczkákat és útvonalakat képviselő halcsont-darabokat.

23. Magvassy Mihály és **Pál Budapest.**

Szemléltető szekrény népiskolák, óvodák és magánoktatás számára. Magában foglal az elemi oktatáshoz szükséges minden taneszközt: *a*) az irva-olvasás hangoztató tanmódjához; *b*) irótáblát az irásra; *c*) táblát a számoláshoz; *d*) számológépet 100 golyóval; *e*) 56 darabból álló gyüjteményt magvakból, fűszerek és festékekből; *f*) rajzolótáblát, melynek hátulsó oldalán a direct színek vannak; *g*) egy fiókot ür- és súlymértékekkel; *h*) 2 fiókot ásványokkal; *i*) egy fiókot mértani testekkel; *k*) egy fiókot szivacscsal, krétával, törlőruhaval; *l*) az irva-olvasáshoz és számjegy-ismertetéshez szükséges betük és számjegyek a szekrény alján két fiókban vannak elhelyezve; *m*) ugyanott egy széles ür látható, mely a Gönczy-féle szemléltető képek elhelyezésére való; *n*) a szekrény oldalán egy összehajtható méter függ; *o*) a másik oldalon egy mutató- és fenyitő pálcza lóg. A szekrény a lábon tengely körül forgatható.

24. Országos gazdasági egyesület, Budapest.

Állványon az iskolai takarékpénztárak elterjedését feltüntető térkép.

25. Pausch Rafael tanitó, **Székes-Fehérvár.**

Fehérmegye domború térképe.

26. Putsch Tóbiás, Szepes-Igló.

Figyelő méhészeti kaptár, melyben 8 keretben vannak: 1. anyabölcsők, 2. dolgozóméh-sejtek, 3. heresejtek, 4. műsejtek

félig kiépitve, 5. ugyanazok egészen kiépitve. 6. átmeneti sejtek, 7. fedett méz. Ezen kivül megvannak benne a méh nemei: *a*) királynék; *b*) dolgozóméhek; *c*) herék. Népiskolákban való használatra.

27. Remekházy Károly, Temesvárt.

Arad- és Temesmegye térképei. Aradmegye kis kézi térképe.

28. Schäffer Károly népiskolai igazgató, **Temesvárt.**

Schäffer-féle szélrózsa. Iskolaberendezési tárgy, mely a tanterem mennyezetének egy alkalmas pontjában megerősitendő a világtájak folytonos szemléltetése végett. Készitette: Weigl Ferencz esztergályos, Temesvárt. Ára 2 frt.

29. Spronz Dávid tanitó, **Miskolcz.**

Magyarország szédszedhető néma térkepe. Borsodmegye szétszedhető néma térképe, hegyekkel. Ugyanaz hegyek nélkül.

30. Dr. Szalkay Gyula főreáliskolai tanár, **Budapest.**

Egy zárkában hasznos termények a növényországból. Gyüjtemény népiskolák, polgári- és ipariskolák számára.

Tartalmaz: 1. Szárított gyógy- és takarmánynövényeket. 2. A gabona-nemek kalászait. 3. A lombos- és tűlevelű-, valamint a gyümölcsfák és cserjék képviselőit. 4. A ruházatot szolgáltató és kereskedelmi növényeket. 5. Az emberi és állati eledelül szolgáló terményeket. 6. A ház gyógyászatban használt: gyökerek-, kérgek-, füvek-, levelek- és virágokat. 7. A fűszereket és olajakat. 8. A festőszerül és technikai czélokra használt terményeket. — Tömeges rendelésnél, ha legalább 100 iskola rendeli, ilyen 100 terményt tartalmazó gyüjtemény ára csak 6 frt.

31. Székely-udvarhelyi állami főreáliskola.

Készülék a törtek tanitásához: szerkesztette Kohlbauer Ferencz, főreáliskolai tanár. Állványa olyan, min az orosz számológép, a golyók helyét fahengerek pótolják. Az első sodronyon egy fahenger tolható ide s tova, a második ugyanolyan hosszuságú hengernek $^1/_2$ részei, a harmadik n $^1/_3$ részei stb. A csinos kivitelű készüléket székely-udvarhelyi iparosok készitették.

32. Szepesi tanitó-egyesület.

Szepes megye térképe. Szepesmegye geologiai térképe.

33. Szilágyi Mór igazgató-tanitó, **Orosháza.**

Tábla a törtek szemléltetésére: körczikkekre osztott körök különféle szinekben. A körlap ábrázolja az egészet, részei a törteket. Készitő szerint a körczikk jobban szemlélteti a törtet, mint a hosszúság része; mert ez mindig egész. A tábla feltünteti egyuttal a törtek „bővitését“ és „rövidités“.

34. Szirmay József, Vágujhely.

Magyar olvasó- és nyelvképző könyv, 5 kötet. Magyar nyelvképző iskola, 3 kötet. Vezérkönyv a magyar nyelvnek a német-ajkú iskolákban való tanításához, 1 kötet.

35. Tóth József kir. tanácsos, pest-kis-kúnmegyei kir. tanfelügyelő, **Budapesten.**

Pest-Kis-Kúnmegye népoktatási viszonyait feltüntető 10 térkép, még pedig: 1. Az iskolázás községenkint 1868-ban. 2. Az iskolázás községenkint 1884-ben. 3. A megye iskolái és iskolázás politikai kerületenkint. 4. A tankötelesek felekezeti viszonyai. 5. A tankötelesek nemzetiségi viszonyai. 6. A róm. és gör. kath. gyermekek iskolázása. 7. A helv. és ág. hitv. gyermekek iskolázása. 8. A magyar ajkú gyermekek iskolázása. 9. A német és szláv ajkú gyermekek iskolázása. 10. Az iskolázás időtartama községenkint. (A földrajzi társaság mellett.)

36. Tóth Lajos ref. tanító, **Debreczen.**

400 db. vaslemezbetű és hozzávaló szekrény. Tartósabbak mint a papirosból készült betük s könnyen tisztithatók.

37. Vasmegyei tanitótestület.

Vasvármegye fali térképe. Kiadta a tanitótestület; készült Posner K. L.-nál Budapesten. Ára 5 frt.

38. Weinberger Alajos Budapesten.

A rajzolás elemei hálózatban. I. II. Gyakorlati rajzminták. I. II.

39. Wolkenberg Gyula és **Schön József** fővárosi tanitók, **Budapest.**

Iskolai fehér szinü nagy tábla fekete állványon, melyben a tábla charnier segitségével mozog. Az állvány karikán jár.

40. Kunst Károly tanitó, **Cs.-Somorja.**

Általa kitömött madarak és állatok (az Akadémia szekrénye mögötti üvegszekrényben).

41. Ballagi Károly, kir. tanácsos és tanfelügyelő, **Miskolcz.**

Adalékok Borsodmegye népiskoláinak történetéhez.

b. Elemi és felső népiskolák.

1. Aranyos-maróthi áll. elemi és felső leányiskola.

41 drb kézimunka; számtani, nyelvtani, szépirási és rajzi dolgozatok minden osztályból.

2. Auspitz Adolf, tanintézettulajdonos, Nagyváradon.

Irásbeli dolgozatok és rajzok a fiu- és leánynövendékektől és 32 drb kézimunka a leánynövendékektől.

3. Bajai ág. hitv. evang. iskola.

A növendékek irásmutatványai.

4. Bajai róm. kath. elemi iskolák.

Két könyv rajzokkal. Szépirási irkák.

5. Bajai reform. elemi iskola.

Az iskola története és néhány irásmutatvány egy füzetben.

6. Bajai izr. elemi és felsö leányiskola.

Rajzok, szépirási lapok, értesitők, 30 drb kézimunka.

7. Bakabányai áll. elemi leányiskola.

15 drb. kézimunka.

8. Balassagyarmati négy osztályú áll. népiskola.

Tanulók irásbeli munkái és rajzai. Iskolai háziiparoktatás eredményei: szalma-, lombfürész-, gép-, könyvkötő- és kefekötő munkák (7 darab.)

9. Bánffy hunyadi áll. el. és felsö népiskolák.

Számtani, nyelvtani dolgozatok, szabadkézi és térképrajzok; női kézimunkák.

10. Bártfai róm. kath. nönövelde.

15. drb kézimunka.

11. Brassói áll. elemi fiu- és leányiskolák.

Értesitők; a fiuiskola részletes tanterve; osztálynaplórészlet; tanulók magyar, német, földrajzi, számtani és szépirási irásbeli dolgozatai, rajzai. A női kézimunka tananyagának fokozatos fejlödésben csoportositott munkakönyve.

12. Csáczai áll. elemi fiu és leányiskola.

A tanulók irásai.

13. Csitári Germanecz Károly barsmegyei kir. tanfelügyelő, **Aranyos-Maróth.**

Barsmegyei elemi iskolák tanulóinak munkái.

14. Debreczeni helvét hitv. egyház iskolaszéke.

Jelentések, értesitők és tantervek. Női kézimunkák, rajzok irás és fogalmazás-füzetek. A tömött himzés iskolája, Demjén Erzsébettől. — Gyüjtemény a természetrajzi oktatáshoz, Pap Pétertől: czime: „A vas előállitása és feldolgozása, összeállitva a találmányok könyve után". Tartalmazza a vasérczeket, az olvasztásnál használtatni szokott anyagokat, a nyersvasat és vasipari czikkeket. — 400 drb pléhbetűlap betüszekrényben, Tóth Lajostól (lásd 13). — Virágok Kovács Lujzától. — Alakitva foglalkoztató és szemléltető taneszköz a földrajz tanitáshoz, Lévai Lajostól (lásd 11). — Két nagy térkép (Debreczen vidékét ábrázolva).

15. Debreczeni róm. kath. elemi leányiskola.

Egy rajzfüzet és 2 drb kézimunkakönyv.

16. Diósgyöri áll. elemi iskola.

Női kézimunkák. Rajzok. Szépirások. Irálygyakorlatok.

17. Dobsinai községi iskola.

Az iskola értesitője. A használatban levő tankönyvek (13 darab). Dobsina térképe, az iskola terve, tornatér, uszoda. — Szekrényben: „Miként készül a vas?“ Ugyancsak szekrényben: „Hogyan készül a vászon?“ (Technologiai gyüjtemények az olvasmány-tárgyaláshoz.) Egy füzet szépirásokkal; egy rajzokkal; egy irásbeli dolgozatokkal; 20 darab női kézimunka.

18. Étfalva-zoltáni községi elemi iskola (u. p.) **Gidófalva, Háromszékmegye.**

A növendékek rajzai két kötetben.

19. Felső-stubnyai községi elemi leányiskola.

1 drb kézimunkakönyv, 12 drb tábla.

20. Fiumei áll. elemi és felső leányiskola.

Rajzok, 7 drb tábla kézimunka és több drb kézimuuka.

21. Fiume városi elemi iskola.

Tankönyvek, irásbeli dolgozatok, rajzok, kézimunkák.

22. Földeáki róm. kath. zárdai leányiskola. (Németh Sándor iskolaszéki elnök.)

Az iskola zászlója: egy album a növendékek női kézimunkáival; kivágott jegeczalakok; egy albumban az iskola története, szabályzatai és nevelési eszközeinek leirása.

23. Giczi (kisbéri) népiskola.

A növendékek próbairatai.

24. Hód-mező-vásárhelyi közs. gazd., ipari és keresk. felső népiskola.

Értesitő. A mintagazdaság kettős könyvvitellel vezetett számvitele az 1884. évről, m. p. pénztári számvitel, napló és ebben a terményszámvitel, főkönyv, az év utolsó napján felvett leltár. Az intézet leirását és osztálynaplóját tartalmazó könyv.

25. Jólsvai ág. ev. iskola.

Tanulók irásbeli dolgozatai.

26. Kalocsai „Miasszonyunkról“ nevezett iskolanővérek vezetése alatti iskolák. 1. A kalocsai anyaház b. e. Kunszt József néhai kalocsai érsek által 1860. évben alapittatott: az évek során át Haynald Lajos bibornokérsek által bővittetett. Ezidő szerint az intézet áll: három tanfolyammal biró polgári és felső népiskolai tanitónőképezdéből, 7 tanerővel, és 4 tanfolyamú elemi

tanitónőképezdéből. 10 tanerővel. Mind a két tanitónőképezde növendékei benlakást élveznek. Az elemi tanitónőképezdénél Haynald Lajos bibornok-érsek kegyességéből 18 alapitványi hely van, évi 150 frttal. Továbbá: 4 osztályú polgári iskolából, melyben bentlakó növendékek nyernek oktatást; nőnöveldéből, melyben a növendékek felsőbb nevelésben részesülnek; 6 osztályú népiskolából; óvodából, mely két tanfolyamú óvó-tanitónőképezdével áll kapcsolatban; árvaházból, mely dr. Haynald Lajos bibornok-érsek által 46 árva részére 1873. évben alapittatott. Az árva gyermekek, nemük szerint, az elemi fi- és leányiskolában nyerik elméleti kiképeztetésöket. Hasznos kézimunkákra az árvaházban négy nevelőnő vezetése alatt oktattatnak. — Fiókházak: O-Becsén 6 osztályú leányiskola és óvoda; Topolyán 6 osztályú népiskola a leánynövendékek számára. Baján dr. Haynald Lajos bibornok-érsek által alapittatott leányiskola, mely jelenleg áll 2 osztályú felső népiskolából leányok számára, 6 osztályú elemi népiskolából és óvodából. Szabadkán nőnövelde, árvaház, felső népiskola, 6 osztályú elemi népiskola, óvoda, Bácsban elemi népiskola, árvaház és óvoda. Alapitó dr. Haynald Lajos bibornok-érsek. Ujvidéken felső népiskola, elemi népiskola és óvoda. Kunbaján 4 osztályú leányiskola. Jankovácon 6 osztályú elemi leányiskola. Temerinben 6 osztályú magyar tannyelvű és 1 osztatlan német tannyelvű népiskola. Moholyon 6 osztályú népiskola. Az anyaházban és a 10 fiókházban levő felső és elemi népiskolákat és óvodákat összesen 5352 tanuló látogatta az 188⁴/₅. tanévben. Ezek oktatásával és vezetésével 89 tanerő foglalkozott.

Kiállitási tárgyak: Az anyaház és 10 fiókház tervei rámákban. A polgári és elemi tanitónőképezde, a polgári és elemi leányiskola tantervei 11 kötetben. Ezen intézetek növendékeinek fogalmazványai (4 kötet), rajzai (3 kötet), kézimunkái (3 kötet).

27. Kassai községi elemi leányiskola.

Kézimunkatáblák.

28. Késmárki róm. kath. elemi leányiskola.

Szépirási minták, rajzok, kézimunkák.

29. Kisvárdai áll. elemi leányiskola.

Szépirási minták, rajzok; kézimunkák, fokozatos rendben, 3 nagy mappával.

30. Kubini községi német ajkú elemi leányiskola.

Egy himzett szőnyeg és egy kötött mintaszalag.

31. Liptó-szentmiklósi áll. óvoda, elemi és polgári leányiskola.

38 drb kézimunka.

32. Liptó-újvári áll. elemi leányiskola.

Tanulók szépirási, nyelvtani, rajzi és kézimunka dolgozatai. Az áll. elemi iskola mellett szervezett gyermektápintézet emlékkönyve, Gárzsik Lajos gondnoktól.

33. Marosvásárhelyi ev. ref. elemi leányiskola.

Egy kézimunka mintakönyv.

34. Munkácsi áll. elemi leányiskola.

12 drb tábla kézimunkákkal.

35. Nagyváradi elemi fiu- és leányiskola.

Íráslapok, leánytanulók kézimunkái.

36. Nagyváradi községi felsö leányiskola.

Tanulók földrajzi, irás-, szám- és nyelvtani dolgozatai, kézimunkái.

37. Nagyváradi izr. orth. iskola.

Rajzok, íráslapok, nyelv- és számtani dolgozatok.

38. Nagyváradi róm. kath. elemi fiu és leányiskolák.

Irásbeli dolgozatok, rajzok, kézimunkák; iskolai épületek fényképei 8 keretben, falon.

39. Nagyszebeni áll. elemi fiu- és leányiskolák.

Irásbeli dolgozatok, szépirási füzetek, a leánygyermekek kézimunkái 5 táblán, a fiugyermekek kézimunkái 2 táblán, azonkivül 4 drb lombfürészmunka.

40. N.-velenczei izraelita iskola.

Tanulók rajzai 3 füzetben.

41. „Országos nöképző-egylet" tanintézete, Budapest.

I. elemi osztály: A kötés kezdete, harisnya. II. elemi osztály: Harisnya, mintaszalag (horgolás), mintaszalag (kötés). III. elemi osztály: Harisnya, mintaszalag (horgolás), mintaszalag (kötés), előke (horgolás és kötés), gyermekkabát (horgolás), gyermekfejkötő (horgolás). IV. elemi osztály: Harisnya, csipke (kötés), csipke (horgolás), csillag (kötés), csillag (horgolás), párnabetét (horgolás), pólyakötő (horgolás), előke (horgolás), gyermekcipő (kötés), gyermekkabát (kötés), gyermekfejkötő (kötés), jegyzőkendő, kis terítő (horgolás és keresztöltés). I. polgári osztály: Mintaszalag (kötés), mintaszalag (tunézi horgolás), gyermekszoknyácska (horgolás), zsebkendő horgolt csipkével, kötény horgolt betéttel, gallér (horgolás), kötény (kongreszkelme keresztöltés), gallér (kongreszkelme keresztöltés), törülköző (keresztöltés), törülköző kereszt- és vegyes öltéssel, csik (hurkolás), zsebkendő (hurkolás). II. polgári osztály: Csik (hurkolás), zsebkendő (hurkolás), védterítő (tüllbehuzás), gallér (tüllbehuzás), kötény (tüllbehuzás és szines himzés), nőing, rátét (fehér himzés), kredenczterítő (vászonhimzés), asztalfutó (vászonhimzés), terítő (mileu, petit point), perzsa kis szőnyeg. III. polgári osztály: Mintakendő (fehér himzés), kötény (fehér himzés),

kredenczteritő (vászonhimzés), asztalfutó (vászonhimzés), székboritócsik, teritő, milieu (szines himzés), védteritő (tüllbehuzás). IV. polgári osztály: Varrókendő, mintaszalag (reczés), női ing, hálókabát (fehér himzés), párnahaj (fehér himzés), fésülködő köpeny (fehér himzés), mintakendő (magyar szines himzés), törülköző (rococo himzés), teritő (szines magas himzés), ablakszőnyeg (bársony himzés), zsebkendőtartó (mórhimzés), gallér, varrottcsipke (point de lace), teritő, milieu (selyem és arany mór himzés). I. felső osztály: Védkendő (vászon, vegyes öltéssel), védkendő (keresztöltéssel, kétoldalon egyf.), párnahaj (fehér himzés), fésülködő köpeny (fehér himzés), zsebkendő, varrott csipke (point de lace). II. felső osztály: Nőiing (fehér himzés), fésülködő köpeny (fehér himzés), párnahaj (fehér himzés), nyakkendővég (varrott csipke), zsebkendő (varrottcsipke és himzés), pamlagpárna (elefántcsonthimzés). III. felső osztály: Pamlagpárna (bársonyra selyemhimzés), legyező (aranyhimzés), kályhaellenző (rátét és himzés), misemondó-ruha (rátét és aranyhimzés), kehelytakaró (rátét és aranyhimzés), stóla (rátét és aranyhimzés), karék (rátét és aranyhimzés), nagy- és kis bursa (rátét és aranyhimzés), bölcsőkészlet (selyem és arany, magas és áttört himzés), takaró, bölcsőfüggöny, bölcsőkispárna, pamlagvédteritő (régi magy. selyem, aranyhimzés) mintakendő monogramokkal, rajztanitási módszer.

42. Pancsovai áll. el. leányiskola.

29 drb kézimunka.

43. Rimaszombati községi elemi fiu iskola.

Értesitők. Atlasz a népiskola II.—IV. osztályának földrajzához. Az iskola berendezése.

44. Rozsnyói áll. segélyezett elemi leányiskola.

Irásbeli dolgozatok, rajzok, értesitők és egy kézimunkakönyv.

45. Szakolczai községi felső leányiskola.

10 drb kézimunka. Az I. oszt. német irásbeli dolgozatai; az I. és II. oszt. nyelvszaki dolgozatai és rajzai.

46. Szegedi községi elemi népiskola.

1. Belterületi népiskolák: A bel- és alsóvárosi népiskolai épületek tervrajzai (9 drb) és a tantermek felszerelésének leirása. Kimutatás a taneszközökről. A tanulók fokozatos haladásának feltüntetésére szolgáló nyelvtani és szépirási gyakorlatok, szabadkézi rajzok és térképek, a belső- és rókusváros részekből. Kézimunkák a leányosztályoktól. Az összes városrészi iskolák értesitői 1873—84. tanévről. A tanitótestület kiállitja Vass Mátyás olvasó-

könyveit és a-b-czés könyvét, Nagy János nyelvkönyvét; továbbá Iczés József tanitó javitott számolótábláját és Marosi Mór szépirástanitó ütemtanmód gyakorlati részéhez „vezér-mintalapokat.“

2. Külterületi (tanyai) népiskolák: A zabosfai iskola tervrajza (3 drb) és annak leirása. Berendezés leirása. Tanulók irásai és fogalmazványai. Értesitők. Bicskával faragott gyufatartó.

47. Szepes-iglói ág. h. ev. egyház elemi és polgári leányiskolája.

Rajzok és kézimunkák.

48. Szilágy-csehi állami elemi leányiskola.

1 drb kézimunkakönyv.

49. Szilágy-somlyói gör. kath. román népiskola.

Román és magyar szépirások; rajzok.

50. Szilágy-somlyói községi elemi népiskola.

Irásbeli dolgozatok, szabadkézi rajz, térképrajz, kézimunkák,

51. Temesvári községi iskolaszék.

Jelentések és értesitők. A vasárnapi iskola irásai. Földrajzi tanmenet a tanulók rajzaiban bemutatva (belvárosi közs. fiuiskola). Ugyanezen iskolából a III. osztály rajzai. Tankönyvek Hetzel Samutól. A gyárvárosi leányiskola növendékeinek kézimunkái. A belvárosi leányiskola növendékeinek kézimunkái. Szélrózsa Schäfer Józseftől.

52. Tiszolczi állami elemi népiskola.

A női kézimunkatanitás tanmenete. A rajztanitás tanmenete. A szépirástanitás tanmenete. Nyelvtani és számtani gyakorlatok.

53. Ujpesti állami elemi leányiskola és óvoda.

Irások, rajzok, 32 drb kézimunka, Fröbel-munkák.

54. Varannói elemi iskola.

Rajzok, szépirások, nyelvtani dolgozatok.

55. Zay-ugróczi állami elemi leányiskola.

15 drb kézimunkák.

56. Zilahi községi elemi belleányiskola.

Irásbeli dolgozatok, rajzok, egy kézimunkakönyv 8 táblával.

57. Zólyomi községi elemi népiskola.

Értesitő. Ellenőrző könyvecske. Női kézimunkák. Tanulók rajzai, szépirásai. Az épület fényképe. Fapuska mint tornaeszköz.

Megjegyzés: Az elemi iskolák közé tartoznak még a képezdei gyakorlóiskolák, melyeknek kiállitási tárgyai az illető anyaintézet tárgyai mellett találhatók. Ilyenek: a bajai, a budapesti áll., budapesti izraelita, iglói, modori elemi tanitóképezdék, a budapesti VI. ker. tanitónőképezde gyakorló iskolái.

c. Népiskolai háziiparoktatás.

(A középső ajtótól balra eső ablak alatti asztalon.)

Az 1868: XXXVIII. törv.-czikk értelmében kiadott tanterv folytán az elemi népiskolában, a hol csak lehet, a háziipar egy-két ágát is gyakorolni kell. Ezen intézkedés következtében a háziiparoktatás a népiskolában országszerte el van terjedve, kivált a falusi iskolákban s különösen oly vidéken, hol inkább iparral, mint mezei gazdasággal foglalkoznak. Sopronmegye 168 iskolája közül például alig van egy, melyben a gyermekek a házi-ipar egy-két ágában nem gyakoroltatnának s az ottani falusi ember gyermekei által készített szalmakalapokat visel; 38 községben külön termesztik a fonáshoz való szalmát. Minthogy ezen oktatás mindenütt a vidék viszonyaihoz és szükségleteihez alkalmazkodik, azért igen különféle alakulást mutat; azonban általában két irányt különböztethetünk meg; az első tisztán gyakorlati s czélja, értékesíthető czikkeket előállitani; a második paedagogiainak nevezhető, a mennyiben a készitett tárgyakat nem egyenesen a piacz vagy a ház használatára szánja, hanem inkább csak a kézügyesség fejlesztésére fekteti a fősúlyt.

1. Bethleni állami elemi népiskola iparoktatási osztálya.

Két darab műgyapjúból szőtt függöny (a 25 frt); egy végben 6 darab műgyapjúból szőtt butortakaró (à 1 frt 20 kr.)

2. Bucsui állami elemi népiskola (Beregszász).

Különféle gyékénymunkák: késtartó, névjegytartó, kötő- és diszkosár; nagy és kis szatyor.

3. Gömörmegyei népiskolák házi-iparoktatása. Ezen czim alatt Groó Vilmos királyi tanfelügyelő Rimaszombatban gyüjteményt állitott egybe Gömörmegye népiskolainak házi-iparoktatásának feltüntetésére. A falon középen levő térkép feltüntet az iparoktatásnak nevezett megyében való elterjedését. Ugyanott látunk 5 táblát famunkával; 1 táblát 20 drb fa- és pléhmunkával; 1 táblát 28 drb szalmafonással; ezeken kivül van, részint a falon, részint a fal előtti asztalon fakutya, kútágas, fazekas korong, szán, faragó szék, talyiga, szövőszék, mázőrlő, sétabotok, seprük, székek és támlás ülőpad vesszőfonadékkal, kis kosár (háncsfonadék), két kosár (vesszőfonadék), festett vesszőkosárfonáshoz, kötő- és kézi kosarak, kalapok, szalmapokrócz, szalmakas, czirokseprű, különböző tárgyak papirosból; agyagból mintázott gyümölcsök, állatok, gyufatartók, edények.

4. Halmii állami elemi iskola (Ugocsam.). Igazg. Petricz Sándor. Gyékényszövetek, gyékénykosarak, gyékényszatyor, névjegytartó és különféle gyékénymunkák.

5. Kopnitzky János néptanitó Józsefházatanya (Büd-Szt.-Mihály, Szabolcsmegye.)

Tanyai elemi népiskolai növendékek által készitett vesszőmunkák, még pedig közönséges szeméthordó kosarak, ruha- és

gyümölcstartó kosarak; gyékénymunkák, még pedig lábtörlők, méhkasok, szakajtók, dobozok. Készitették II.—V. osztályba járó gyermekek.

62. Kalmár Ferencz tanitó, **Bihar-Diószeg.**

Székek tengeri (kukoricza) csuhából; ezenkivül a leánynövendékek női kézimunkái egy táblán. Kitömött állatok.

63. Lipcsey Ignácz tanitó, **Ér-Diószeg.**

Népiskolájában készült kisebb-nagyobb székek tengeri csuhafonadékkal; ruhaseprők; kitömött állatok.

64. Orelt Lajos, kir. kath. Terézárvaházi tanitó, **Nagy-Szeben.**

Elemi népiskolai kézimunkák czimen teljes tanmenetet mutat be. I. oszt. borsómunkák. II. papirfüzés. III. szalmakirakás. IV. és V. lombfürészelés. VI. berakott munkák.

Ezen csoporthoz tartoznak még a balassa-gyarmati népiskola a nagyszebeni áll. népiskola, a zólyom-lipcsei Gizela munkásárvaház, a siketnémák váczi intézete, a hülyék budapesti intézete által beküldött iparoktatási tárgyak; továbbá az iglói áll. tanitóképezde által kiállitott tanmenetek.

---

d. Emberbaráti intézetek és egyesületek.

1. Háromszékmegyei „Erzsébet" árvaleány-nevelő intézet, Kézdi-Vásárhely. Létesittetett 1883-ban báró Szentkereszty Stefanie buzgalma folytán a háromszékmegyei hölgyek által. Alapvagyona 26,832·86 frt. Az intézetben van 6 elemi és 1 ismétlő osztály. Az intézet fel van szerelve a női kézimunkák előállitásához szükséges segédeszközökkel s van baromfitenyésztésre és növénytermelésre 1000 m² területe, melyen a növendékek a gazdasszonyi ismereteket gyakorlatilag is szerzik. Eddig 60 árva talált felvételt.

Kiállitási tárgyai: Az intézet épületének rajza. A női kézimunkaoktatás rendszeres feltüntetése: min kezdődik és minden egyes fokon, meddig halad, könyvben és a falon.

2. Magyar gazdasszonyok országos egyesületének árvaháza és nevelőintézete Budapesten. Az egyesület 1861-ben alakult Damjanich Jánosné elnöklete alatt s feladatául tüzte ki árvaleányok egyszerű, házias felnevelését és kiképeztetését. E czélra létesitette a fővárosban árvaházát és nevelőintézetét, mely az 1866-ik évben nyittatott meg, egyelőre 12 árvaleány elhelyezésére berendezve; jelenleg teljesen felszerelve 6 elemi, 4 polgári és 1 szabászati- és varró-osztályt foglal magában. — A növendékek száma az 1884—85-ik tanévben 100. Ezek között az egyesület költségén ingyenes van 60, alapitványon 5 és fizető növendék 35. — A tanitótestület 11 tagból áll. — A törvény által előirt tan-

tárgyakon kivül a zongorában és franczia nyelvben külön oktatást nyernek a fizető növendékek szüleik kivánatára. — Az egyesület vagyonát képezi a teljesen felszerelt 100,000 frt értékű saját háza. Az alapitványok befizetése, rendes tagsági díjak, állami és fővárosi segély, hagyományok és a persélygyüjteményekből az 1884-ik évi jövedelem volt: 23,897 frt 20 kr., a kiadás ugyanazon évben 23,421 frt 15 kr.

Kiállitási tárgyai: Árvák irásbeli dolgozatai; rajzok, térképrajzok; 72 darab kézimunka; az árvák ruházata.

3. Mária-intézet, Budapest. A budapesti Mária-intézet, az „isteni szeretet leányai társulatá"-nak vezetése alatt áll, 1871. évben alapittatott a nevezett társulat főnöknője, Lechner Franciska által. Czélja szegényebb sorsú, árva leánykáknak részint díj nélkül, részint csekély fizetés melletti nevelése, oktatása, mely czélra az intézetben ezen bennlakó növendékek számára, nyilvános joggal felruházott 6 osztályú elemi iskola létezik. Ezenkivül az intézet helynélküli cselédeknek, minden díj nélkül, ideiglenes menhelyet és teljes ellátást ad s elhelyeztetésükről is gondoskodik s azokat a vasárnapi iskolában a legszükségesebbre oktatja. Az intézet fentartása azon csekély összegen kivül, melyet a fizető növendékektől bevesz, csupán könyöradományok gyüjtéséből történik, miután az intézetnek alapja nincs.

Kiállitja az intézeti növendékek női kézimunkáit egy szekrényben.

4. Pesti izraelita nőegylet árvaháza. Alapittatott 1866-ban. Árvaháza megnyilt 1867-ben. Azóta 109 árvát képezett ki. Az egylet vagyona 1884—85-ben 290,383 frt 56 kr. Elnöknő: Bischitz Dávidné.

Kiállitási tárgyai: Az árvaház épületének és termeinek fényképei. Növendékek irásbeli dolgozatai és 56 darab kézimunka.

5. Zólyom-lipcsei „Gizela" árvaház. A „Gizela" munkás árvaház létesittetett 1872-ik évben. Ezen intézetben kincstári bánya-, kohó- és erdőmunkások árvái neveltetnek. — Felvétetett eddig 148 árva, kihelyeztetett 74, kik nagyobbrészben iparosok, kereskedők, bánya- és kohó altisztek, tanitók. Jelenleg neveltetik 65 fiu. — Az intézet vagyona 340,000; évi átlagos kiadása pedig 12,600 frtra rug. Lakásbért az intézet nem fizet, a mennyiben összes személyzete s növendéke számára a magas kincstártól a zólyom-lipcsei várat élvezi s az a körül elterülő s évenkint körülbelül 80 frt hasznot hajtó sziklás területet.

Kiállitási tárgyai: Iskolai irás- és rajzbeli dolgozatok. A munkaoktatás eredményei: faragott óratartó, tekejáték, lombfürészmunkák, szalma- és fűzfaveszszőkalap, kézi kosár.

6. Vakok budapesti országos intézete. (Igazgatója dr. Mihalyik Izidor.) Alapittatott 1825-ben József nádor által. Az intézetnek van jelenleg 108 alapitványa. Ezek kétfélék: országosak és ma-

gán alapitványok. Az intézetnek 1884—85-ik tanévben volt 89 tanulója, ebből 83 alapitványos, azaz kik ellátást, ruházatot és tanitást díjtalanul nyertek, 1 fizető és 15 bejáró tanulója. Kiképeztetésükkel 12 tanitó és tanár foglalkozik és 3 vallástanár. A tanfolyam 7, esetleg 8 év; azokra, kik e után kézimunkára vétetnek fel 3—4 év. Fölvételi kor a leányokra nézve 8—16 évig, fiukra pedig 8—18-ig. Kivételesen fiuk magasabb korban is fölvétethetnek. Az intézet vagyona, beleértve a kétemeletes ház becsértékét is, 1884. év végén volt 558,691 frt 20 kr. Az intézet tiszta jövedelme czimén 1885. évre elő volt irányozva 22,592 forint. A rendes dologi kiadások és személyi járandóságok megszavazott összege volt 1885. évre 38,985 frt. A rendkivüli, azaz átmeneti kiadásokkal együtt 1885. évre 41,602 frt.

Kiállitási tárgyai: Tanárok és növendékek szellemi termékei (5 darab). Tanszerek és eszközök az olvasás, irás és földrajz tanitásához (15 darab). Egy közönséges kosár készitésének fokozatai a tanmenet feltüntetésére: *a*) fenékkaró; *b* fenékkereszt; *c*) megkezdett fenék; *d*) kész fenék; *e*) megkezdett kosár; *f*) kosár befejezése; *g*) kész kosár. Kosárfonó-munkák (7 darab). Női kézimunkák. Hebald-féle irógép, hazai készitmény; kiállitja Jutheil Ádám tanitó.

7. Siketnémák kir. országos intézete, Vácz. Alapittatott 1802. Vagyona gyümölcsöző tőkében 312,626 frt 25 krt tesz. A mennyiben ezen összeg kamatai nem elégségesek, a törvényhozás gondoskodik a hiány fedezéséről; 1885. évre 37,000 frt szavaztatott meg. Az intézet feladata: hallástól megfosztott mindkét nembeli gyermekeket oktatni és nevelni és keresetképes emberekké képezni. A tanitói és nevelői személyzet 20 tagból áll. A növendékek 8 osztályban nyernek oktatást. A lefolyt tanévben az intézetnek 59 fiu és 34 leánynövendéke volt; ezek között bennlakó 78, bejáró 15; alapitványon 74, tápdijt fizető 4.

Kiállitási tárgyai: Értesitők. Tananyag kimutatá a. Fali táblák. A növendékek ruházata. A tanulók rajzai, női kézimunkái, általuk készitett kosarak, varróasztal, varró-szekrény, tükörállvány, lószerszám, czipők.

8. Izraelita siketnémák orsz. intézete, Budapest. Alapittatott 1874. évben elhunyt Fochs Antal budapesti lakos nagylelkű adományából, ki tekintélyes vagyonának legnagyobb részét nevezett intézet alapitására hagyományozta. A lefolyt idő alatt 361 siketnéma felvételért folyamodott, felvétetett ezek közül 107. Az oktatás egy igazgató vezetése alatt 3 tanitó és 3 tanitónő által, hat csoportban, minden jelbeszéd kizárásával magyar nyelven történik. Az intézet, a hagyományozó akarata szerint, tan- és nevelő-intézet és zsidó jellege daczára mindenkor több keresztény siketnéma is nyeri benne kiképeztetését.

Kiállítási tárgyai: Jelentések, tankönyvek. Növendékek munkái a beszéd és értelemgyakorlatok, rajz és földrajz, női kézimunkák köréből. Leánynövendékek ruhája és köténye.

9. Első magyar hülyék nevelő- és ápoló-intézete Budapesten (I. ker. alkotás-utcza 16. sz.). Igazgató és tulajdonos Frim Jakab. Alapittatott 1875. évben R.-Palotán „Munka“ czim alatt, a „Munka“ szabadkőmives-páholy által föntartva; 1877-ben átalakult magán intézetté ugyanott, honnan ugyanazon évben Budapestre helyeztetett át. Az intézetben az igazgató, egy segédtanitó, egy segédtanitónő, két ápoló és egy ápolónő működik. Egy növendék évenkint 300—600 frtba kerül ruházat nélkül. Községek által elhelyezett szegények 300 frtért fogadtatnak be. Eddigi létszám 62, ebből meghalt 5, az intézetben van jelenleg 25, kilépett 32. Közülök tanult irni-olvasni 24, irni 6, olvasni 8, se irni, se olvasni 24. Siketnéma volt 3, kik tanultak irni-olvasni; nehézkóros 8.

Kiállítási tárgyai: A növendékek irás és rajzmutatványai és kézimunkái (lombfürészelés és papirmunka). Továbbá Frim Jakab számoló-gépe. Egy fatáblán 10 sorban 100 fabábú van elhelyezve. Mindenik sor más szinü (vörös, fehér, zöld, kék, sötétbarna, carmin, sárga, viola, világosbarna és fekete). Ily számoló-gép minden egyes tanulónak adatik kezébe. Előnyei: Minden tanuló egy időben szerezhet meggyőződést a számolás menetéről; a figyelem ébren tartatik; a fegyelem nem zavartatik, mert nem kell a gyermeket helyéről elszólitani; olcsó, sőt a tanitó maga készitheti; a bábuk különböző szinei a tanulók szinérzékét fejlesztik.

10. Budapesti népoktatási kör. (Elnöke: Irányi Dániel.) Alakult 1870-ben. Czélja: a felnőttek oktatása. Eszközei: Ingyenes tanfolyamok az egyes városrészek iskoláiban az esti órákban; népszerű felolvasások rendezése; külön tanfolyamok idegen ajkuak számára a magyar nyelv megtanulására, taneszközök kiadása. A lefolyt 15 év alatt 11,370 férfi és 8,003 nő vett részt a tanfolyamokban és láttatott el ingyen tanszerekkel.

Kiállítja az egylet által kiadott és használt olvasókönyvet, a felnőttek oktatásánál dolgozott irófüzeteket, az egylet működésének leirását dr. Gyulai Bélától.

11. A budapesti rabsegélyző-egylet. Megalakult 1874-ben. Működését a budapesti büntető bíróságok elé először került vizsgálati foglyoknak és elitélteknek, valamint a 16 évet meg nem haladottaknak, ha visszaesők is, erkölcsnemesités czéjából való látogatására, oktatására s ezeknek, ha a fogságból kibocsáttattak, munkával ellátására és egyéb segélyezésére terjeszti ki. Oktatási, segélyezési és gazdasági bizottságokat alakitott. Az oktatási bizottság kellő gondot forditott arra, hogy a fővárosi börtönökben levő foglyok czélszerű oktatásban részesüljenek; iskolákat szerve-

zett, a szükséges taneszközökkel ellátta és a tanitás eredményéről évenkint kimeritő jelentést ad. Szükségesnek mutatkozott továbbá a foglyokat és a kiszabaduló rabokat népszerű erkölcsnemesitő olvasmánynyal ellátni, mi czélból irodalmi vállalatot inditott meg, melynek czime „Magyar Könyvtár". A lefolyt 1884-ik évben a fővárosi börtönökben összesen 587 férfi és 122 nő részesült tanitásban. A segélyzés legszükségesebb neme, a munkával ellátás és az alkalmazás szerzés eleintén sok nehézségekbe ütközött, mi az egyletet arra a meggyőződésre vezette, hogy a segélyezés legczélszerűbb módja „menedékház" fölállitása lenne, a melyben a kiszabaduló foglyok lakást, munkát és élelmet találnának addig, mig maguknak másutt kenyeret vagy alkalmazást szerezhetnének. Ezért a hajlékot nyert tartozik a menedékházban dolgozni s a mig ott tartózkodik, szigorú fegyelem alatt áll. Hogy az egylet eszméjét megvalósithassa, évenkint csekély jövedelmének egy részét félretette és igy az 1880. év végén már 3,600 frt meggazdálkodott vagyona volt. Ez időben azonban az egylet oly kedvezésben részesült, a mely gyorsabb fejlődését és működésének szélesebb alapra fektetését lehetővé tette. Ugyanis az igazságügyi minister Pauler Tivadar ő nm. inditványára az új büntető törvénykönyvbe intézkedés vétetett föl, hogy a büntetéspénzek rabsegélyzésre és fiatal rabokat javitó intézetek fölállitására fordittassanak. Ez lehetővé tette, hogy az egylet az 1884-iki évben megnyithatta Kőbányán 30,000 forint értékű menedékházát. Az 1884. év folyamán összesen 78 személy keresett és talált benne békés megvonulást és pedig 66 férfi és 12 nő; az egylet fönnállása óta pedig segélyeztetett 862 egyén 5,566 frt 72 krral.

Kiállitási tárgyai: Falon a menedékház fényképe és alaprajza. Asztalon: a pestvidéki kir. törvényszék fogházában letartóztatott és gyermekkorukban iskolába nem járt férfi rabok és foglyok irásai két évről, két kötetben. A női rabok irásai 1883—4. évről, egy kötetben. A „Magyar Könyvtár" eddig megjelent 10 kötete. A rabsegélyző egylet alapszabályai és jelentései.

125. Országos fegyintézeti iskolák és az aszódi javitó-intézet. A magyar királyi országos fegyintézetekben való oktatás szervezetéről tájékoztatást nyujt a kir. igazságügyi ministerium által kiadott s a kiállitáson ingyen kapható kis füzet.

Kiállitási tárgyai: 1. A lipótvári kir. orsz. fegyintézeti iskola részéről a fegyenczek próbairásai 2 kötetben, számtani próbalapok 2 kötetben, rajzmutatványok 1 kötetben. 2. A váczi kir. orsz. fegyintézeti iskolából a próbairások 3 kötetben, rajzmutatványok 1 kötetben. 3. Az illavai kir. orsz. fegyintézeti iskolából a próbairások 2 kötetben, rajzmutatványok 1 kötetben. 4. A munkácsi kir. orsz. fegyintézeti iskolából próbairások 2 kötetben, számtani próbalapok 1 kötetben. 5. Próbairások a szamos-ujvári

(3 kötetben), mária-nostrai (2 kötetben) és nagy-enyedi kir. orsz. fegyintézeti iskolákból. Falon látható az aszódi m. kir. javító-intézetnek látképe és alaprajza (Werdenstetter Szilárd tanár művei).

---

e. Polgári fiu- és leányiskolák.

1. Alsó-Lendvai polgári iskola.

Egy mappa az I. oszt.; egy a II., egy a III. és egy a IV. oszt. szabadk. rajzaival; továbbá egy mappa a II.—IV. oszt. mértani rajzaival; egy mappa a IV. és V. oszt. mértani rajzaival; mértani rajzfüzetek és műirási füzetek. Falon keretben a III. és IV. oszt. néhány rajza.

2. Bajai izraelita polgári iskola.

Szépirások, rajzok, irásbeli dolgozatok.

3. Balassa-Gyarmati államilag segélyz. közs. polgári fiuiskola.

Szabadkézi rajzok 1 kötetben. Mértani rajzok 1 kötetben. Könyvviteli dolgozatok 1 kötetben. Térképrajzok 1 kötetben. Irásbeli dolgozatok 1 kötetben. Szépirások 1 kötetben. Ügykezelési ivek.

4. Balassa-Gyarmati áll. segélyzett községi polg. leányiskola.

Irásbeli dolgozatok, ügykezelési ivek, szépirások, 7 drb. kézimunka-tábla.

5. Békés-Gyulai polgári fiuiskola.

Tanulók díszitményi rajzai és földrajzi térképrajzok.

6. Beregszászi állami polgári fiuiskola.

15 darab skatulyában Beregszász környékének ásványai és egy üveg timsólúg. Két könyvben a tanulók rajzai. 4 könyvben nyelvtani dolgozatok.

7. Beregszászi állami polgári leányiskola.

Az intézet programmja. Irásbeli munkák, számtani, szépirási gyakorlatok; rajzok; rajzok a földrajzi oktatás köréből; egy női kézimunkakönyv.

8. Brassói áll. polgári fiu- és leányiskola.

A fiuiskola mértani és szabadkézi rajzai. A leányiskola térképrajzai, számtani füzetei. A fehérneműek és felső ruhák szabási rajzolásának rendszere. Az elemi és polgári iskola női kézimunka tananyagának fokozatos fejlődésben csoportositott mintakönyve.

9. Csikmegyei polgári leányiskola, Csikszereda.

17 kézimunka és 2 darab kézimunkakönyv.

10. Czeglédi államilag segélyzett közs. polg. fiu- és leányiskola.

Mértani és szabadkézi rajzok, 16 darab kézimunkatábla.

11. Deési államilag segélyezett községi polgári fiu- és leányiskola.

Mértani és szabadkézi rajzok és 17 darab kézimunka.

12. Fogarasi állami polgári iskola.

Szabadkézi és mértani rajzok.

13. Galgóczi állami fiu- és leányiskola.

A fiuiskola magyar nyelvtani dolgozatai, rajzai és szépirásai. A leányiskola rajzai és egy kézimunkakönyv.

14. Gyergyó-szent-miklósi polgári iskola.

Gyergyó-Szt.-Miklós környékén előforduló ásványok és kőzetek gyüjteménye (94 darab). Szarvasféle állat agancsa a Lóhavasról. A polgári iskola értesitői 1875—1885. A tanulók rajzai egy kötetben. Ezen kiállitáshoz tartozik a csarnok közepén levő asztalon elhelyezett, Gyergyó-Szent-Miklós környékét ábrázoló domború térkép; készitették Hochschild Lajos és Hoppe Lipót tanárok.

15. Ipolysági polgári leányiskola.

Különféle kézimunkák; rajzok: magyar, német és számtani irásbeli dolgozatok.

16. Kaposvári áll. polg. leányiskola

3 darab kézimunkakönyv, Csorba Mária igazgatónő tervei szerint.

17. Kassai közs. polgári leányiskola.

Női kézimunka-táblák. Mintagyüjtemény a háló kivarrására. Az I—IV. osztály rajzai egy kötetben. Irásbeli dolgozatok. Mintagyüjtemény a háló kivarrására. Rajzok az I—IV. osztályból, egy kötetben. Irásbeli dolgozatok.

18. Kolozsvári városi polgári fiuiskola.

Az intézet bérházának tervrajza (IV. osztályú tanuló műve.) Az iskola története 1853—1884-ig kéziratban; irta dr. Ferenczy Zoltán igazgató. Rendszeresen összeállitott szabadkézi és mértani rajzgyüjtemények I—IV. oszt. A népvándorlás térképe (IV. oszt. tanuló műve), keretben, falon. Két rajz gipsz után, keretben, falon. Magyar, német és számtani dolgozatok. Értesitők az 1880—1884. évekről. Propper Ferencz rajztanártól a „mértékmutató“ czimű taneszköz, rajzmintákkal.

19. Lippai állami polgári iskola.

A növendékek szabadkézi és mértani rajzai 2 kötetben.

20. Miskolczi polgári fiu- és leányiskola.

Egy kötetben az intézet története és értesitői. Az épület terve, alaprajza. Rendtartási nyomtatványok. A fiuiskola növendékeinek szabadkézi és mértani rajzai, valamint térképrajzai. A leányiskola növendékeinek szabadkézi és térképrajzai, magyar nyelvtani és irálytani, német nyelvtani, szépirási, számtani, könyvviteli dolgozatai. A leányok kézimunkáinak gyüjteménye. A kézimunkaoktatás tanmenete egy irott magyarázattal.

21. Modori városi polgári iskola.

Egy mappában a tanulók rajzai, m. p. az emberi fej (12 lap), virágok, tájképek (22), ékitmények (22), geometriai diszitmények (13), geometriai és távlati rajzok (22 lap).

22. Nagy-enyedi áll. polgári leányiskola.

52 drb. kézimunka.

23. Nagy-röczei áll. segélyz. polgári iskola.

A tanulók szabadkézi és mértani rajzai.

24. Nagyszöllősi állami polg. leányiskola.

3 drb. kézimunka és egy kézimunkakönyv. Továbbá Ugocsamegye domború térképe (1 : 72,000); készitették Lang Mihály és Hollmann Andor tanárok.

25. Nagyváradi közs. polgári fiuiskola.

Iráslapok. Gyümölcsfaoltási minták.

26. Orsovai állami polgári iskola.

Az épitendő polgári iskola tervrajzai két keretben. 4 kötet szabadkézi-, két kötet mértani-, egy kötet földirati rajzokkal.

27. Pancsovai áll. polgári fiuiskola.

A tanulók szabadkézi és mértani rajzai.

28. Pápai polgári leányiskola.

Egy kötet a növendékek rajzaival. Egy kézimunkakönyv.

29. Pécsi községi polgári leányiskola.

Szabadkézi, térképrajzok. Rondirási füzetek. A fehér szabászat jegyzetei. 65 darab tábla kézimunkákkal.

30. Rimaszombati polgári leányiskola.

12 darab kézimunka. Értesitő. Havi irásgyakorlatok (haladás és eredmény). Irásgyakorlat (tanmenet). 5 darab emlékkönyv. Rajzok.

31. Sepsi-Szt.-Györgyi polgári fiuiskola.

A tanulók szabadkézi és mértani rajzai 2 kötetben.

32. Szabadkai községi polg. leányiskola.

66 darab tábla kézimunkákkal.

33. Szegedi községi hatosztályú polgári fiuiskola.

A növendékek szabadkézi és mértani rajzai. Az iskola évi értesitői 1874—1884.

34. Szegedi községi négyosztályú polgári leányiskola.

Az iskolaépület tervrajzai (6 darab) és a tantermek felszerelésének leirása. Taneszközök szám- és szakok szerint való kimutatása. A tanulók irásbeli, rajz és irodalmi munkáik fokozatos tanitási rendszerének feltüntetése (2 darab). A tanulók női kézimunkáiban a kezdés és haladás fokozatos rendszerét feltüntető példányok: I. osztályból 7 tábla; II. osztályból 13 tábla; III. oszt. 13 tábla; IV. oszt. 12 tábla az egyes növendékek által elsajátitott gyakorlottságról tanuskodó 81 darab munka. Az iskola évi értesitői 1873—1884.

35. Ujpesti állami polg. leányiskola.

Rajzok, szépirási lapok és 42 darab kézimunka.

36. Ujvidéki áll. polg. leányiskola.

54 darab kézimunka.

37. Versecz városi községi polg. fiuiskola.

Tanulók rajzai egy nagy mappában.

38. Zilahi áll. segélyezett községi polgári iskola.

Értesitők 9 évről, egy kötetben. Az I—IV. oszt. irásbeli dolgozatai egy kötetben. Az I. és II. oszt. szépirásai 2 kötetben. Rajzmutatványok 1 kötetben.

Megjegyzés. A polgáriskolákkal egybekapcsolt ipartanműhelyek kiállitási tárgyai az illető helyen vannak felsorolva a XXX. csoportba tartozókkal együtt.

---

f. Felsőbb leányiskolák.

1. Beszterczebányai áll. felsőbb leányiskola.

Értesitők, irásbeli dolgozatok, az I. oszt. szabadkézi rajzai, egy kézimunkakönyv.

2. Budapesti áll. felsőbb leányiskola.

Mang tanár universalis készüléke a csillagászati földrajz tanitásához; készitette Ackermann Weinheimban.

3. Máramarosszigeti állami felsőbb leányiskola.

Irásbeli dolgozatok, rajzok, értesitők, kézimunkák.

4. Miskolczi protestáns felsőbb leánynevelő-intézet.

Magyar nyelvi és számtani irásbeli dolgozatok, értesitők, kézimunkák.

5. Soproni állami felsőbb leányiskola.
Növendékek rajzai egy kötetben: 36 drb kézimunka.

6. Trencséni áll. felsőbb leányiskola.
Értesitők. Az I.—VI. osztály rajzai 3 kötetben. Kézimunkák.

g. Tanitóképezdék.

1. Aradi állami tanitóképezde.
A háziipar-oktatás eredményei: könyvkötészeti munkák 10 db., szalmakalapok 8 db., vesszőkosarak 3 db.

2. Bajai állami tanitóképezde.
A képezdei növendékektől: szabadkézi rajzok 1 kötet, mértani rajzok 1 kötet, szépirások egy kötet, négy db. fanemesitési minta keretben, három db. fanemesitési minta táblákon. A gyakorló iskola növendékeitől 1 kötet szépirásokkal. Az intézet értesitői. Dr. Bartsch-Kovácsics „Szépirás módszere". — A háziipar-oktatás tárgyai: 7 db. tengerifü-kosár abroncsokkal és vasalással, 2 db. vesszőkosár, 1 keményfa taliga (minta), 1 fogasborona minta vasból, selyemmotoláló (minta), földtörő-henger (minta).

3. Budapesti állami elemi és polgári iskolai tanitóképezde. Országunknak a maga nemében egyedül álló ezen intézete magában foglal: 1. Négy évfolyamu lemi iskolai tanitóképezdét. 2. Ennek gyakorló iskoláját, egy 4 osztályú osztatlan elemi népiskolát. 3. Polgáriskolai tanitóképezdét négy, u. m. nyelvtörténettudományi, mennyiség-természettudományi, z neművészeti, rajzi és ipari szakosztálylyal, melyekhez mellékszakosztályként a tornászati szakosztály csatlakozik. 4. A polgáriskolai tanitóképezde gyakorló-iskoláját, egy 6 osztályú polgáriskolát. 5. Az ipari szakcsoporthoz és a gyakorló polgáriskolához kapcsolt műasztalos tanműhelyeket. 6. A magyarors ági tanitók első országos árvaházát. Az elemi iskolai tanitóképezdébe a növendékek a polgár- vagy középiskola 4. osztályából vétetnek fel; a polgáriskolai tanitóképezdébe a felvétel az elemi iskolai tanitói oklevél, vagy középiskolai érettségi bizonyitvány alapján eszközöltetik. Az intézet benlakással van szervezve 120 növendékre, kik az intézetben nyerik a teljes ellátást. A tanári kar 32 tagból áll.

Kiállitási tárgyai több csoportra oszlanak: *a*) A tanitóképezde szervezetét feltüntető „Multja és jelene" czimü munka Gyertyánffy István igazgatótól: az intézet krisztinavárosi uj épületeinek, a hálóterem és műhelyeknek fényképei (8 darab), az épület tervrajzai (7 terv mappában), a képezde disz- és konyhakertjének részletes tervei (2 rajz a falon). Az elemi gyakorlóiskola órarendje. — Taneszközök: *b*) Plastikus minták gyüjtemé-

nye a rajzoktatáshoz polgári iskolák számára. Ez 5 sorozatból áll. Az első sorozat 7 távlati kisérletező és szemléltető készüléket, 25 sodrony és 42 famintát tartalmaz. (Ezen mintákat Steflitschek Ferencz, bécsi mechanikus szolgáltatta.) A második csoport egyszerű geometriai testekből alkotott épitészeti alakokból áll. A harmadik sorozat mintái a műformáknak a geometriai alakból való fejlődését szemléltetik. A negyedik és ötödik sorozat műformákat tartalmaznak. Az utóbbi három sorozat mintái a mintázás tananyagát is szolgáltatják. Ezen négy sorozat 54 mintái Gyulai László tanár tervezete nyomán az intézet gipszöntőjében készittettek s ugyanott sokszorositttatnak s sorozatonként vagy egyenként előállitási áron megszerezhetők. *c*) Szemléltető készülék az ábrázoló mértan tanitásához; tervezte Suppan Vilmos, készitette Süss Nándor budapesti mechanikus. A használatban levő ilynemű taneszközöktől abban különbözik, hogy a tanulók szemei előtt állithatjuk össze az illető feladatot szemléltető pontokat, vonalakat, síkokat és testeket; előttük rajzolhatjuk meg a feketére befestett képsíkokon az illető alakok képeit. *d*) Forgási-hyperboloid fonalmintája; tervezte Suppan Vilmos, készitette Süss Nándor. A felső körlap forgatható és az alkotókat ábrázoló fonalok hossza megváltoztatható, mi által a hyperboloid minden alakját s a két határalakot, a hengert és kettős kúpot is lehet egymásból származtatni és bemutatni. A két körlap levehető és más — még nem kész-alakokkal helyettesithető, ugy hogy ugyanazon állvány különféle felületek fonalmintáinak bemutatására használható. *e*) Utmutató tornaszerek készitéséhez Oherolly János tornatanártól. *f*) Elemi tanitóképezdei rovargyüjtemény; rovargyüjtő és praeparáló eszközök gyüjteménye; Kozocsa Tivadar és Kuthy Dezsőtől (leirását lásd pag. 8). *g*) Polgáriskolai ásvány-, kőzet- és földtani mintagyüjtemény, Kozocsa Tivadar és Miklós Gergelytől. (A fülkéből kiszorult, szekrényben Kuthy gyüjteményei mellett (leirását lásd pag. 7). *h*) Népiskolai állat-, növény- és gazdaságtani hármas gyüjtemény, Kozocsa Tivadartól. (Kiszorult, a középiskolai természetrajzi mintagyüjteménynyel szemközt levő asztalon (leirását lásd pag. 6). — Tanulók dolgozatai: *a*) A gyakorló elemi iskola növendékei irásbeli dolgozatai nyelvtan, számtan, földrajz, szépirás és rajz köréből, 7 kötetben. *b*) A gyakorló polgári iskola növendékeitől rajzok és egy domború térkép. *c*) Az elemi iskolai tanitóképezde növendékeitől szabadkézi rajzok, földrajzi mu kák, mértani jegyzetek és felada-

tok, taneszközök rajzai, tanitási tervezetek és birálatok, tornatanitási tervezetek. *d*) A polgáriskolai tanitóképezde növendékeitől mathematikai dolgozatok (2 füzet), vegytani elemzések jegyzőkönyvei, összhangzat- és számjelzéstani dolgozatok, tanitási tervezetek és birálatok. *e*) Az elemi iskolai tanitóképezde háziipar-oktatásának eredményei: faragott léczek egy táblán, 6 kefe, 5 kosár, 3 bekötött könyv, mappák, névjegytálczák, pamuttartó, kottatartó papirból, kottatartó (lombfürész-munka), tolltartó, 4 díszesen faragott sétabot. A polgáriskolai tanitóképezde ipari szakcsoportjának tárgyai a XXX. csoport katalogusában fognak felsoroltatni.

4. Budapesti országos izraelita tanitóképezde.

A növendékek physikai és mathematikai jegyzetei egy kötetben. A növendékek praeparácziói gyakorlati tanitásokra. A képezde gyakorló iskolájából: a III., IV., V. osztály tanulóinak irásbeli dolgozatai; a IV. és V. osztály tanulóinak szabadkézi rajzai és térképei; a IV. osztály tanulóinak héber nyelvtani jegyzetei és gyakorlatai.

5. Csáktornyai állami tanitóképezde.

Rajzok és szépirásminták. Háziipari készitmények. A háziipar három csoportja gyakoroltatik: 1. Fa feldolgozása. Deszkából polituros kisebb asztalos-munkák. Vékonyabb deszkából lehetőleg gyakorlatias irányú lombfürészmunkák; vesszőből kisebb-nagyobb kosarak; hántatlan természetes fából kerti székek, virágasztalok, függő kosarak. 2. Könyvkötés és papirmunka: fűzés és kemény táblába kötés; papirkosarak, gyufatartók stb. 3. Szőr- és szalma feldolgozása; különböző kefék, szalmakalapok. Ezeken kivül készittetnek népiskolai tanszerek. Mindezekből mutatványok kivannak állitva.

6. Csurgói állami tanitóképezde.

A háziiparoktatás köréből: lombfürészmunkák (szekrény, mozdonyalakú dohánytartó, szoborállvány); kefék; szalmatáskák és kalapok; szalmakirakás; szivartárcza; drótmunkák (zsemlyekosár, kötőkosarak); bogozási munka (dohányzacskó).

7. Dévai állami tanitóképezde.

Az I.—IV. osztályból egy-egy növendék rajzai. Az I.—IV. osztályból egyes rajzok keretekben. Az I. és II. oszt. egy-egy növendékének földtérképi rajzai. Háziipari tárgyak: ár, véső, kalapács, baltanyél, papirsimitó, óratartó, keretek, tintatartó.

8. Iglói állami tanitóképezde.

Kézimunkatanitási tárgyak a népiskola számára; összeálli-

tötta Putsch Tóbiás gyak. isk. tan. Áll következő részekből: 1. Tanmenet a papirfüzéshez (1 táblán 23 db.). 2. Tanmenet a kivarráshoz (1 táblán 30 db.). 3. Tanmenet a szalmamozaikhoz (1 tábla 38 db.). 4. Tanmenet a hintő festéshez (1 tábla 21 db.). 5. Tanmenet az agyagmintázáshoz (1 láda 35 db.). 6. Tanmenet az erdőmozaikhoz (1 fatáblán 8 db.). 7. Tanmenet a kosárfonáshoz: *a)* huskosár 8 db; *b)* kenyérkosár 7 db.; *c)* palaczkkosár 8 db. 8. Vesszőkirakás 2 db. 9. Szalmakötés 2 db. — Igló környékének ásványai; összeállitotta Somogyi G. tanár. Faládában 40 db. A környékleiráshoz és alapvetésül az ásványtan tanitásánál. — Alapvető térképek a földrajz tanitásához; tervezte dr. Emericzy Géza. 8 db. — Tanmenet a rajzoktatáshoz a képezde 3 alsó osztályában; összeállitotta Kövi Imre, rajztanár. Tokban 20 tábla.

9. Kalocsai kir. érseki róm. kath. tanitóképezde.

Az intézeti helyiség rajzai. Az intézet leczketerve. Tankönyvek jegyzéke. Értesitők. Rajztömb 44 db. rajzzal. Egy fanemesitő táblázat. A háziiparoktatás köréből: Fűzvesszőmunkák (1 középnagyságú, 4 kis kosár); szalmamunkák (1 kerek és 1 hosszukás szakajtó); gyékénymunkák (1 nagyobb, 1 kisebb táska, 1 látogatójegytartó, 1 szivartartó); egy gyékényműfonási kezdet. (A háziipar ez intézetben csak második éve, hogy tanittatik).

10. Kolozsvári állami tanitóképezde.

Értesitők. Egy kötet a növendékek rajzaival. Tanitási tervezetek, tantervek és jegyzőkönyvek a próbatanitásokról. Falon két krétarajz, gipsz után, keretekben.

11. Lévai állami tanitóképezde.

Egy album a növendékek rajzaival. A tanulók kosárkötési munkái (papirkosár, piaczi kosár, ételhordó, süteménykosár, evőeszköztartó, szőlőkosár). A tanulók faragványai (keretek, névjegytálczák, óratartók, törülközőtartó, szivartartóasztal, dohányzóasztalka.)

12. Modori állami tanitóképezde.

Pozsonymegye és Magyarországnak fából készitett szétszedhető térképei; képezdei növendékek munkája. A képezde IV. osztálya növendékei által rajzolt fali hálózatos rajzmintagyüjtemény népiskolák alsó osztályai számára fokozatos tanmenetben. A képezdei növendékek mértani és távlattani rajzai fokozatos menetben (egy kötetben). Szabadkézi rajzok fokozatos menetben (egy kötetben). Térképrajzok fokozatos menetben (egy kötetben).

13. Sárospataki állami tanitóképezde.

Az intézet utolsó értesitője. A növendékek irásbeli dolgozatai, szépirásai, szabadkézi és mértani rajzai. A növendékek házi-iparoktatásának eredményei: zöld fedeles kosár tengeri fűből (1·20 frt); fedeles kosár sárga tengeri fűből (1 frt); fedeles kosár fekete vesszőből (80 kr); fedeles kis kosár tarka fűzvesszőből 50 kr); fedél nélküli gyümölcskosár tarka vesszőből (25 kr); fedél nélküli gyümölcskosár fehér veszőből (20 kr).

14. Szamos-újvári görög kath. tanitóképezde.

A képezdei növendékek házi-iparoktatási munkái: lábtörlő (30 kr), kenyértartó kosár (2·50 frt), pinczetok (3 frt), 3 gyékénykézikosár (à 60 kr), faligyékény (1·50 frt), tojástartókosár (8 frt), 2 gyékénybe font kulacs (3 frt), női munkakosár (2 frt).

14. Székely-keresztúri állami tanitóképezde.

A képezdei növendékek műfaragásai (eladók).

16. Zilahi állami tanitóképezde.

Az intézet értesitői. Tanitási tervezetek és birálatok. Magyar nyelvtani dolgozatok. Térképrajzok. Rajzmutatványok. A képezdei kert tervrajza. Szilágymegye földrajza és térképe. Az önképzőkör „Eötvös-emlékkönyve.“ Házi-ipari készitmények: 27 darab sétapálcza; 14 db. kosár.

17. Znióváraljai állami tanitóképezde.

A tanitóképezdei növendékek rajzai egy kötetben. Znióváraljа község domborművű térképe: Turóczmegye domborművű térképe; Ulrich Vendel gyakorló iskolai tanitó vezetése alatt készitették a képezdei növendékek.

h. Tanitónőképezdék.

1. Budapesti II. ker. állami elemi tanitónő-képző-intézet.

A növendékek neveléstani dolgozatai. A IV. oszt. felvételi-, mulasztási és más naplódolgozatai. Az intézeti épület tervrajzai. Magyar, német és franczia nyelvi irásbeli dolgozatok. Mennyiségtani dolgozatok 4 évről. Az I. és II. oszt. térképrajzai. A növendékek növénygyűjteménye. A III. és IV. oszt. természettani rajzai. Szabadkézi rajzok. — Szekrényben 23 női kézimunka: Ing áttört himzéssel; ing himzett betéttel; hálókabát mellhimzéssel; hálókabát, alsó nadrág és alsó szoknya himzett fodorral; alsó szoknya himzett betéttel; kötények csipkével és himzésekkel; törülközők; abroszok és asztalteritők; divánpárna; horgolt

paplan. Kemény táblákra felvarrva a kötés, horgolás, fehérvarrás és fehérhimzés fokozatai.

2. Budapesti VI. ker. állami polgáriskolai tanitónő és nevelőnőképző-intézet és az ezzel kapcsolatos gyakorló polgári leányiskola és nevelő intézet. Fennáll 1872 óta; évenként átlag 20 növendéket bocsát ki. 1882-ben bennlakással összekötött nevelőintézettel kapcsoltatott össze.

A gyakorló iskola rajzai és kézimunkái. A képző-intézet rajzai és kézimunkái.

3. Győri állami elemi tanitónő-képző-intézet.

Az épület rajzai. A növendékek irálytani dolgozatai és térképrajzai. Gyakorlati tanitások könyve. Tompa virágregéi a növendékek által irva és illusztrálva. A fehérnemű és felsőruha szabásrajzai. A szekrényben és falon női kézimunkák, művirágok, kosarak. Két salonasztalka fafestéssel.

4. Pozsonyi állami elemi tanitónőképző-intézet.

Az épület tervrajzai. Értesitők. Nevelés- és tanitástani dolgozatok. A III. és IV. oszt. gyakorlati tanitásai. Zenedolgozatok; gyakorlati tanitások az ének köréből. Nyelvszaki dolgozatok (1 kötet és 30 füzet). Az I. és II. oszt. térképrajzai. Szabadkézi rajzok. Művirággyűjtemény. Nagy szekrényben női kézimunkák; a szekrény előtt ülőke, himzett szék és egy teljesen felszerelt bölcső.

5. Szabadkai m. kir. áll. tanitónőképezde.

Egy nagy dobozban szabadkézi rajzok és szinezés tanulmányok. Munkakönyv. Szekrényben a következő 76 darab kézimunka: Nagy asztalterítő; pongyola ruha; disztakaró; asztalterítő; ágyhuzat; fichu; diványpárna: szerb kendő; kis takaró; kis asztalterítő (XVII. századbeli minta után); hosszúkás asztalterítő; 3 darab kis takaró; pluchpárna; 14 darab törülköző: asztalterítő; varrott csipke (2-féle): olasz kötény; asztalterítő; lábpárna; két nagy és egy kis párna; 5 darab zsebkendő; lábpárnahuzat; 4 darab védkendő; kötött kendő; 3 darab tálczatakaró; szőnyeg; kötény; buffettakaró; ágyteritő paplanlepedő; ágyhuzat; diszpárnahuzat; gyermekpaplan; gallér és kézelő; csomózott rojt; pólyakötő; gyermekruhácska. A kézimunkák tárgymutatója azoknak leirásával egy diszes könyvben.

Megjegyzés. Ezen intézetek közé tartozik még a Miasszonyunkról nevezett kalocsai iskolanővéreknek elemi és polgáriskolai tanitónőképezdéje, mely pag. 15. alatt található.

C. Középiskolák.

a. Gyüjtemények; statistika.

1. Középiskolai természetrajzi mintagyüjtemény. A nemzeti múzeum gyüjteményeiből összeállittatott egy bizottság által, melynek elnökei dr. Klamarik János és Szalay Imre minist. osztálytanácsosok, tagjai Frivaldszky János, dr. Krenner József, Janka Viktor, Herman Ottó, Paszlavszky József, Bertalan Alajos és dr. Staub Móricz. Magában foglalja mindazt, a minek egy középiskolai természetrajzi gyüjteményben okvetetlenül meg kell lennie. A szekrény legnagyobb részét az állatok foglalják el: jobbról, részint a látható állványokon, részint a fiókokban az ásványgyüjtemény van elhelyezve. A növénygyüjtemény a szekrény alsó részében van, de a felügyelő köteles azt a látogató kérelmére megmutatni.

2. Magyarország tankerületi beosztása a középiskolák tekintetében. Rajzolta Kolacskovszky Szilárd, tanár. 1885.

Feltünteti Magyarország tankerületi beosztását, valamint azt is, hogy mely városban mennyi, milyen jellegü s hány osztálylyal biró középiskola van.

3. Dr. Németh Antal. kir. főigazgató, **Győr.**

A győri tankerülethez tartozó középiskolák tanárainak irodalmi munkásságát feltüntető könyv.

---

b. Gymnasiumok.

1. Aradi kir. főgymnasium és áll. főreáliskola.

Órarend (fekete tábla rovatozással, melyen a leczkék felosztása annyiféle szinü faszeggel jelöltetik, a hány tanár működik az intézetben). A lyczeum tervrajzai (földszint és I. emelet) és a lyczeum képe, falon. Négy darab faliminta a szabadkézi rajzoktatáshoz. Gymnasiumi tanulók irásbeli dolgozatai. Reáliskolai tanulók irásbeli dolgozatai. Gymnasiumi tanulók rajzai. Reáliskolai tanulók rajzai egy nagy kötetben és 10 darab keretekben falon. Egy interieurt ábrázoló olajfestmény Pálffy József VIII. reáloszt. tanulótól. Két szekrényben reáliskolai tanulók herbariuma.

2. Balázsfalvi görög-katholikus tanodák.

(Elemi iskola, tanitóképezde, gymnasium, papnövelde.)

Az újonnan épült finövelde tervrajza. Az iskola nyomdájában előállitott 33 kötet tan- és imakönyv (a tankönyvek gyüjteményes kiállitásában).

3. Bajai cisterci rendi kath. főgymnasium.

Iskolai értesitők; fegyelmi szabályok: segélyző-egylet alapszabályai. Osztálykönyv. Magyar, német, latin és görög gyakorlatok. Szépirási füzetek. Rajzok az I—IV. osztály tanulóitól 1 kötetben.

4. Beszterczebányai kir. főgymnasium.

Az intézet értesitői 1863—1884, három kötetben. Az épület tervrajzai mappában. A tanulók irásbeli dolgozatai 8 kötetben. A főgymnasiumnál működött tanférfiak irodalmi termékeinek gyűjteménye, 47 kötetben. — Falon reliefminták gipszből (3 darab) készitette Fodor László tanár, segédeszközül a távlati rajzolás tanitásához.

5. Budapesti II. ker. egyetemi főgymnasium.

Az intézet történetét és tervrajzait tartalmazó könyv.

6. Budapesti kegyesrendi főgymnasium.

Egy mappában tanulók válogatott rajzai, 220 lap.

7. Budapesti V. ker. kir. kath. főgymnasium.

Keretben, falon: az épület főhomlokzata; mellékhomlokzata; két metszete; fényképe. Az épület alaprajzai és leirása. Az intézet leltárai, egy kötetben. Tornázási statistika Graboviczky Leon tornatanártól. A tanári kar irodalmi működésének termékei, állványon 45 kötet. Üvegszekrény 15 darab kristálymintával; készitette dr. Fialovszky Lajos néhány tanuló segitségével.

E minták mindenike az egyik oldalon kiablakozott lapú, ugy hogy a centiméterről centiméterre felváltva vörösre és fehérre festett, a paramétervizonyt feltüntető tengelyek és a tengelyek hajlását mutató szögmérők is láthatók; az egyes rendszerek (zöld) származékholoéderei és (piros) hemiéderei felerészben szintén ablakosak. A lap paramétervizonyait a fölváltva megfestett tengelyen kivül fonal is mutatja, mely a meghosszabbitott tengelyt metszi. Ugyanazon minták pléhből nagy alakban is láthatók.

Magyarország kirajzolni való iskolai fali térképének kisebbitett másolata. (üveg alatt, keretben).

E rajz, melynek eredetijét Fialovszky tanár palavászonra 1 : 750,000 mértékben festette, a rajzoltató oktatás menetét illusztrálja. A lap a fokhálózat metszéseit s a folyóhálózatot mutatja, melyen a tanulók feleléskor a vékonyan húzott folyót krétával vastagon kihúzzák, a hegységek irányát, csúcspontjait és szorosait, — a város karikáját, a határ- és vasutak vonulását — a földrajzi két koordinátát meghúzzák. A kiállitott lap négy negyede ezen fokozatos kirajzolást tünteti föl.

Magyarország összehasonlitó kézi térképe (1 : 2.000,000, üveg alatt, keretben).

Két részből áll. Alsó fele néma és a mathematikai és fizikai viszonyokat mutatja; az alföld zöld lemezére a dombvidéket ábrázoló halványbarna papirlemez helyezkedik s ezen a hegylánczok három színárnyalatban; a vizet kék szín jelöli. Ezen lap fölött átlátszó papiroson a városok (piros) karikái, a vasutak és a határ vonalai és a röviditett jelelés láthatók.

Tanulók rajzai 9 kötetben (az 1875—1885. tanévig külön-külön).

8. Budapesti VII. ker. állami főgymnasium.

Szekrényben az ó-kor sajátosságait ismertető, rendszeresen összeállitott szemléltető taneszközök gyüjteménye. Összeállitotta Köpesdi Sándor igazgató.

A szekrény középső részében látjuk a görög istenek, istennőknek, Homeros Iliasának főbb alakjait fegyverzettel — feltüntetve egyszersmind a görögök harczolásának módját is. E 12—14 cm. magas, szigorúan ó-kori emlékek és leirások nyomán terra-kottából készült szobrokat, kocsikat és felszerszámozott lovakat Wahliss Ede készitette Bécsben. Fölöttük, valamint a két szélső oldal felső részében is ó-kori nevezetes személyek és tárgyaknak az eredeti maradványról vett photographiái vannak. A szekrény bal oldalát római tárgyaknak a nemzeti múzeumban készült igen hű másolatai töltik be: onnan valók a jobb oldalon levő római pénzek, pecsétnyomók másolatai is; az ugyane részben álló korinthosi, jóniai oszlopfőt s egyéb jellemző gipszöntvény részint a bécsi, részint a berlini muzeumból hozatott. A háttérben látható két kép Hölzel Ede bécsi czégnél jelent meg.

A szekrénynyel szemközt levő asztalon a gymnasiumi tanulók térképrajzai és földrajzi naplói vannak kiállitva.

9. Egri kath. főgymnasium.

Egy kötetben 175 rajz és 2 darab rajzminta.

10. Eperjesi kir. kath. főgymnasium.

Iskolai értesitők (11 darab). Tanulók rajzai.

11. Esztergomi szt-benedekrendi kath. főgymnasium.

Az épület homlokrajza, keresztmetszete, fütési rendszerének és árnyékszékeinek keresztmetszeti rajza. Az intézet két évi programmja. Tanulók rajzmutatványai mappában. A természettani muzeum leltára. Az ifjusági könyvtár indexe 6 kötetben.

12. Fehértemplomi áll. főgymnasium.

Mikroskopiai praeparatumok a növénytannak a gymnasiumban való tanitásához. Still Nándor tanártól; 100 drb egy skatulyában.

13. Fiumei m. kir. áll. főgymnasium.

Szekrényben a magyar tenger állat- és növényvilágát feltüntető gyüjteménye: áll 310 száraz és borszeszben levő állati prae-

paratumból, 41 db. kagyló- és csigahéjból, 7 db. echinusból, 105 lap tengeri algából. — Ezenkivül az I. és II. osztály szépirási lapjai egy kötetben; I.—IV. osztály rajzai 4 kötetben.

14. Győri kath. főgymnasium.

Négy drb értesitő. Egy orgonaasztal teljes felszereléssel, Hesse orgonakészitő műve.

15. Hód-mező-vásárhelyi ev. ref. főgymnasium.

Az intézet történeti vázlata; 1861—1884-ig egy kötetben; IV.—VIII. osztálybeli tanulóktól 14 füzet magyar nyelvi dolgozatok; pályadolgozatok különböző tárgyakról 5 darab; szépirási lapok 1 kötetben; szabadkézi rajzok 3 kötetben; 3 darab tanulók által szabadkézzel rajzolt térkép.

16. Iglói ág. hitv. főgymnasium.

Skatulyában a tanulók rajzaiból összeállitott tanmenet és a gymnasium épületének tervrajza.

17. Jászberényi kath. főgymnasium.

Tanulók szabadkézi és mértani rajzai.

18. Kolozsvári ev. reform. collegium.

Falon az intézet képei (4 db.). Értesitők (10 db.). Három kötet iskolai pályaművek. Az olvasó-egylet történeti vázlata. Egy füzet.

19. Lévai kegyesrendi nagygymnasium.

Értesitők. Tanulók irásbeli dolgozatai. Egy tokban tanulók által gipszből készitett éremlenyomatok. Egy album a tanulók mértani és szabadkézi rajzaival.

20. Lőcsei kir. kath. főgymnasium.

Magas állványon: a Szepesség természeti viszonyait feltüntető gyüjtemény; összeállitotta Linkess Miksa tanár.

Az ásványországból Szepesmegyének főércztellérei, jellemző kőzetei és kohászati termékei, inemkülönben a Linkess Miksa által fölfedezett drevenyik barlangban talált újabb kőkorszaki leletnek tárgyai vannak képviselve; egy oly természetes kis barlanggal egyetemben, melyhez hasonlót csak ritkán lehet találni. A növényországból a szepességi erdős vidék van ábrázolva jellemző virágtalan növényalakjaival és nagy gonddal praeparált természetes tűlevelű fácskáival; ezenkivül a megyét jellemző fanemek könyvalakban, a szepességi faneműek gyüjteménye a kiállitott tárgyak jó részét teszik. Az állatországból a zerge és havasi morga, a fajdtyukok fészkeikkel és tojásaikkal, a vidra és medve, nemkülönben a madarak közül több vendégfaj is van képviselve, mint a rózsaszinü csacskár, az éjszaksarki bukdár s mások; elvégre több őzagancs és koponya egészíti ki a csoportot. Ide járulnak még az intézet-

nek két évtizedről szóló értesitvényei és Lócse városának fényképe is.

21. Losonczi áll. főgymnasium.

A gymnasium épületének tervrajzai mappában. A butorok rajzai mappában. Vázlatok a gymnasium háromszázados életéből az intézet régi és új épületének képeivel.

22. Máramarosszigeti helvét-hitv. lyceum.

Az intézeti épület alaprajza, földszint és I. emelet, és a déli oldal homlokzata, keretekben. Kimutatás a főgymnasiumi tanulók összes létszámáról $1862/_3$—$1883/_4$; keretben. — A lyceumi magy. irodalmi önképzőtársaság havi közlönyéből, az ifjusági lapokból az 1883-iki II. évfolyam. — A lyceum tanárainak irodalmi termékei; köztük: Gáti István, a természet históriája 1795: a m.-szigeti h. vallástételtartók főiskolájának tanitásbeli sistemája Hari Pétertől, 1802: — természeti törvénytudomány, Szilágyi Jánostól, 1813; — és még 19 könyv.

23. Miskolczi ág. hitv. evang. gymnasium.

Az intézet értesitői. Emléklapok.

24. Miskolczi ev. ref főgymnasium.

A főgymnasium épületének fényképe keretben, falon. Évi értesitők egy kötetben. Magyar irásbeli dolgozatok egy kötetben.

25. Miskolczi minor. tarendi kath. kisgymnasium.

Értesitők 1878—84. egy kötetben. A tanulók magyar, német és latin irásbeli dolgozatai; rajzmunkái.

26. Nagybecskereki kir. kath. főgymnasium.

Szabadkézi és mértani rajzok egy kötetben.

27. Nagy-enyedi Bethlen-főiskola.

Az intézet értesitői 8 évről. Szathmáry Károlytól a Bethlen-főtanoda története. A Bethlen-főtanoda történetét feltüntető Krónikás Tábla, Váró Ferencz tanártól. 12 darab ifjusági pályamunka.

28. Nagy-szebeni állami főgymnasium.

Évi értesitők 5 kötetben. Irásbeli gyakorlatok 3 kötetben. Falon keretben 17 darab válogatott ázsiai, chinai, arab, barbár, góth-érem a főgymnasium éremgyüjteményéből, köztük unicumok. Ehez egy magyarázó füzet.

29. Nagyszombati érseki főgymnasium.

Latin és görög pensumok egy kötetben. Magyar és német pensumok egy kötetben. Gyorsirászati gyakorlatok egy kötetben.

30. Nagyváradi prem. rendi főgymnasium.

Keretben üveg alatt a főgymnasiumi épületek fényképe. Ezenkivül a testgyakorlatok csarnokában a gymnasiumi tornaterem mintája.

31. Pancsovai állami reálgymnasium.

Tanulók laboratoriumi készitményei: higanyéleg, higanyjodid, kénsavas réz, chlorbarium, kénsavas magnesium, kénsavas natrium, chromsavas kali, eczetsavas ólom, szappan, aethylaether, aethylalcohol, eczetsav. Az intézet értesitői 1861—1884 egy kötetben. Fegyelmi szabályok. Az ifjusági könyvtár alapszabályai. Az ifjusági segélyző-egylet kimutatása. Az önképzőkör alapszabályai. Az önképzőkör emlék- és diszkönyve. A tanulók által készitett 19 db. természetrajzi falikép egy mappában. Egy kötetben a tanulók mértani rajzai. Egy kötetben szabadkézi rajzok.

32. Pozsonyi kir. kath. főgymnasium.

Értesitők. Egy füzet latin-, egy magyar-, egy görög-, egy német-, egy mennyiségtani és egy szépirási gyakorlatokkal, 31 füzet rajzoló geometriai dolgozatokkal.

33. Privigyei kath. algymnasium.

Értesitők 1870—1884. Tanulók iskolai dolgozatai, szabadkézi és mértani rajzai — Sus scrofa koponyája; astacus fluviatilis; nummulites Bajmóczról; agyagpala Geidelről; mésztuff Bajmóczról (2 db.); kőszén Privigyéről és Handlováról (4 db.); talajföldek Privigye, Német-Próna és Simnovány vidékéről (9 katulyában.

34. Rimaszombati egyes. prot. főgymnasium.

Emlékkönyv az intézet negyedszázados fennállásának emlékeül, 1878. Értesitő 1877—1884.

35. Soproni kath. főgymnasium.

Az új és a régi épület fényképei. A tanulók rajzai két kötetben.

36. Szabadkai községi főgymnasium.

Az intézet értesitői 1874—1884. Az intézet rend- és fegyelmi szabályzata. Az ifjusági könyvtár jegyzéke, a szegény tanulókat segélyző egyesület alapszabályai. „Folyadék-hártya-hálózatok“ sodrony és czérnából üvegszekrényben Kosztolányi Árpád tanártól. Természetrajzi praeparatumok: 5 madárkoponya, 1 béka-poronty Slosziarek János tanártól. Iványi István „Barsmegye történelmének irodalma“ és „a szabadkai régiségek“ czimü munkái. A tanulók magyar, német, latin és görög irásbeli dolgozatai. Mértani, szabadkézi rajzok és szépirási füzetek.

37. Szakolczai kir. kath. algymnasium.

Évi értesitők 1863—1884. Latin, magyar és német irásbeli dolgozatok. Mennyiségtani dolgozatok. Rajzok.

38. Szatmári kir. kath. főgymnasium.

Üvegből összeállitott 92 darab jegeczminta. Készitette Vlkolinszky Béla főgymnasiumi tanár

39. Székely-udvarhelyi róm. kath. főgymnasium.

Egy fényezett ládában: az I.—IV. osztály tanulóinak rajzai. Az I. oszt. 2 tanulójától sikmértani alakok; a II. oszt. 2 tanulójától mértani testek.

40. Szombathelyi kir. kath. főgymnasium.

Vasuti hidat ábrázoló állványon egy vasuti mozdony és szerkocsi mintája $^1/_{10}$ nagyságban. Működésbe hozható. Pljelevits Ottó soproni vasuti gépész műve. Értéke 2000 frt.

41. Trsztenai kath. gymnasium.

Az intézet értesitői; fényképe és homlokrajza.

42. Ujvidéki kir. hath. főgymnasium.

Az értesitők (11 db.). Az épület alaprajza, homlokzata, helyiségeinek méretei és leirása. Szakjelentések a magyar, latin és görög nyelv köréből. A Vörösmarty-önképzőkör pénztári könyve. A segélyalap szervezete és kezelési szabálya. A tápintézet alapszabályai. A főgymnasiumot érdeklő magán-alapitványok kimutatása. Az I.—VIII. oszt. magyar irásbeli dolgozatai, 40 db.

43. Ungvári kir. kath. főgymnasium.

A főgymnasiumnak egy századra visszaterjedő értesitői 1784-től 1884-ig; 16 kötetben. A tanulók rajzai egy nagy kötetben. Szemelvények a főgymnasium önképző Dayka-körének munkálataiból egy kötetben. Falon kilencz üveges keretben a gymnasium rovargyüjteménye, összeállitva Sajó Károly tanártól. Állványon 36 drb üvegjegeczminta, Pogány Gyula tanár készitményei. Üvegszekrényben egy praeparált emberi szív és kéz. Állványon az ungmegyei kőzetek és ásványok gyüjteménye, 46 darab.

44. Unitáriusok kolozsvári főgymnasiuma.

A főgymnasiumi épület és az unitárius templom olajfestésű képe. Tankönyvek a könyvgyüjteményben.

45. Zentai községi algymnasium.

8 darab értesitő: fegyelmi szabályok; rámában az intézeti épület és berendezésének tervei; az ifjusági könyvtár leltára. Magyar, német, latin nyelvi, számtani és mathematikai irásbeli dolgozatok mind a négy osztályból. Földrajzi naplók a II. oszt.-ból. Mértani rajzok mind a négy osztályból.

46. Zombori állami főgymnasium.

Az intézet évi értesitői 1872—1884. Az új épület tervrajzai. A tanárok irodalmi művei (17 db). Az intézet fegyelmi szabályai; nyomtatványai. Szegény tanulókat segélyző egyesület alapszabályai. Tanulók gyakorlatai, az I.—IV. oszt. rajzai, az I., II. osztály szépirási füzetei.

---

c. Reáliskolák.

1. Aradi állami főreáliskola. (Lásd a gymnasiumoknál.)

2. Budapesti II. ker. állami főreáliskola.

Falon: Tanulók által készitett gipszöntvények. Ugyanott a tanulók laboratoriumi dolgozatai. Asztalon: Üvegszekrény az isomorphismust feltüntető timsókristályokkal. Egy kötet válogatott szabadkézi és mértani rajzokkal.

3. Budapesti V. ker. állami főreáliskola.

Egy könyv szabadkézi rajzokkal. Egy könyv mértani rajzokkal.

4. Debreczeni városi reáliskola.

Szabadkézi és mértani rajzok egy-egy kötetben.

5. Dévai m. kir. állami főreáliskola.

Értesitők 1871—1884. Téglás Gábor igazgató irodalmi munkái (10 füzet). A tanulók szabadkézi és ábrázoló geometriai rajzai egy-egy tokban.

6. Esztergomi városi négyosztályú reáliskola.

Szabadkézi és mértani rajzok egy-egy kötetben.

7. Győri m. kir. állami főreáliskola.

A tanulók mértani és szabadkézi rajzai két kötetben.

8. Kassai m. kir. állami főreáliskola.

A főreáliskola épületének tervei mappában. Az épület leirása egy kötetben. Az intézet 25 éves története.

9. Körmöczbányai m. kir. főreáliskola.

Értesitők 1870—1884., 14 füzet. A tanulók geometriai rajzai albumba kötve, az iskolaépület tervrajzaival. A tanulók szabadkézi rajzai albumba kötve.

10. Lőcsei m. kir. állami főreáliskola.

Értesitők 2 kötetben. Az ifjuság magyar önképző-körének érdemkönyve. A tanári kar által kiadott Album. Magyar történelmi nevek autografiainak Albuma, Demkó Kálmán tanártól. Róth Samu és Theisz Gyula tanárok irodalmi művei. Tanulók szabadkézi rajzai.

11. Nagyváradi állami főreáliskola.

Egy kötet a tanulók mértani rajzaival.

12. Pécsi m. kir. állami főreáliskola.

A főreáliskola épületének rajzai albumba foglalva. A tanulók mértani rajzai egy kötetben. Falon 14 szabadkézi rajz keretekben.

13. Pozsonyi városi főreáliskola.

A tanulók szabadkézi rajzai tokban (néhány a falon). A tanulók mértani rajzai egy kötetben.

14. Soproni m. kir. állami főreáliskola.

Nagy mappában és a falon a tömegtanításhoz készült szabadkézi rajzminták, falitáblák Hauser tanártól. Tanulók szabadkézi és mértani rajzai 4 kötetben.

15. Sümeghi városi reáliskola.

Az I—IV. osztály rajzai egy kötetben.

16. Szegedi m. kir. állami főreáliskola.

Az intézet értesitői 1868—74. és 1874—84. Az intézeti épület tervei bekötve. Az intézet leltárai. Osztálynapló. Tananyagnapló Magyar gyakorlatok I—IV. és V—VIII. osztálytól; német gyakorlatok I—IV. és V—VIII. osztály: franczia gyakorlatok III—VIII. Egy kötet mértani rajzokkal, egy mappa szabadkézi rajzokkal.

17. Székelyudvarhelyi állami főreáliskola.

Az intézet története, könyv- és szertárjegyzék egy kötetben; két táblázat a költemények elemei, tárgyi és alaki szépségei alapfogalmaival Váró Ferencz és Vajda Emil tanárok tervezete szerint. Tanulók mértani rajzai egy kötetben, szabadkézi rajzok egy kötetben, földrajzi térképek egy kötetben, egy V. osztályú tanuló herbariuma. Ezen kivül a népiskolai taneszközök csoportjában el van helyezve egy készülék a törtek tanításához, szerkesztette Kohlbauer Ferencz tanár.

18. Temesvári m. kir. állami főreáliskola.

Szabadkézi rajzok egy kötetben. Mértani rajzok egy kötetben.

D. Felsőbb oktatás.

1. Hantken Miksa egyetemi ny. r. tanár, **Budapest.**

1. A buda-nagykovácsii hegység ó-harmadkori képződményeinek kőzetei és kövületei (62 kőzetpéldány, 590 kövület). Ezen gyüjtemény a nevezett hegység ó-harmadkori képződményeinek alkotását földtani és palaeontologiai tekintetben teljes részletességben

tünteti elő és okszerű felosztásának biztos alapját nyujtja. Kiemelendő az ó-harmadkori képződmény tengeri rétegeiben roppant mennyiségben előforduló mikroskop kicsinységű fauna, mely az egyes fajokhoz csatolt rajzok által is van kitüntetve. — 2. A magyarországi mész- és szarukövek vékony csiszolatainak fényképei (148 darab). Ezen fényképek az illető kőzetek alkotásában résztvevő szerves maradványokat mutatják, melyek azoknak lerakodási idejében az illető vidékeken uralkodó természeti viszonyok megitéléséhez szükséges adatokat nyujtják. A kőzetek Magyarország különböző vidékeiről és a triastól kezdve valamennyi képződményből valók. — 3. Buda vidékének földtani térképe. (1 : 10000.) Ezen térkép a kiállító saját felvételei alapján készült s annak szerkesztésében egy új mód van alkalmazva, a mennyiben a helyt álló, azaz a felszinen észlelhető rétegek sötétebb, a televénynyel fedett rétegek pedig világosabb szinnel vannak jelölve. — 4. Nummulit-készitmények gyüjteménye (144 példány). Ezen gyüjteményt a kiállító és Madarász Zs. Ede készitették. A készitmények tisztán mutatják a nummulitok belső szerkezetét s azoknak biztosabb meghatározását lényegesen elősegitik.

2. Jendrássik Jenő egyetemi tanár, **Budapest.**

Falon két keretben általa feltalált két készüléknek képei: 1. Magától sorakoztató Myographium. 2. Polydromo-motor. A készülékek minden kedden, csütörtökön és szombaton d. e. 9—12 óra között az egyetem boncztani intézetében megtekinthetők.

3. Dr. Lenhossék József az egyetemen az I-ső leiró és tájboncztani tanszék ny. tanára, **Budapest.**

I. Az álló szekrény felső osztályában: 7 db. fatáblán az emberi fogak kifejlődésének feltüntetése 3 hónapos gyermekkortól egész a 32-ik évi életkorig. A felső és alsó tejfogak a két állandó fogsor jelenlétében, felül s alul külön sorban láthatók. A tejfogaknak az állandó fogakkal való helyettesittetésének feltüntetésére az állandó fogak egyenkint vörös kereszttel vannak megjelölve.

II. Az álló szekrény alsó osztályában: 1. A magzat és szülep (placenta) közötti vérkeringés (circulatio sanguinis). A két köldök ütér (arteriae umbilicales) carminnnal, a függ-ütér (aorta) rendszere vörössel, az üres viszerek rendszere (systema venarum cavarum) kékkel s a verőczviszér (vena portae) zöld anyaggal befecskendezve. 2. Négyszögű fekete fatáblán egy iker-szülöttnek szülöpe (placenta), melynek mindegyike leánymagzat volt. A két köldök ütér (arteriae umbilicales) vörössel, a köldök viszér (venae umbilicalis) zölddel befecskendezve. 3. Négyszögű keretben, üveg alatt három emberi here (testiculi). Az ondó edények, vasa seminalia), az ondó vezetéken (ductus deferens) keresztül higanynyal

vannak betöltve. A belső ondó ütér (arteria spermatica interna) vörössel, a belső ondó viszér (vena spermatica interna), valamint a vást fonat (plexus pampini formis) sötét zöld anyaggal van befecskendezve. 4. Nagyobb négyszögű keretdobozban, üveg alatt egy 38 éves férfiunak gerinczagya, valamennyi mellső és hátsó, továbbá az Asch-féle gerinczközötti ideggyökökkel s az egyes és többszörös Davida-féle idegduczokkal, az azokból kiinduló valamennyi ideggel, valamint a XI-ik agyi idegpárral vagy Willisius-féle járulékos ideggel (XI. Mervus accessorius Willisii) együtt láthatók.

III. Az alsó előre álló üvegszekrényben corrosio készitmények: 1. A veseütér (arteria renalis) hasi és háti ága, egymástól különválasztva. 2. Egy 45 éves férfiu mindkét tüdeje (pulmones) a légcsővel és hörgőkkel (bronchi) együtt. A légcsövek (vasa aërea) sárga-, a jobb tüdő-ütér vörös-, a két baloldali tüdő-viszér kék anyaggal befecskendezve. 3. Egy 17 éves leány tüdeje. A légcsövek (vasa aërea) sárga-, a 4 tüdőviszér kék anyaggal befecskendezve. 4. A vese-ütér hasi és háti ága egymástól különválasztva, a vese medencze a háti ág felett szabadon áll. A vese-ütér vörössel, a vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. 5. A jobboldali veseütér (arteria renalis) vörös-, a viszér (vena renalis) kék anyaggal befecskendezve. Hasi felületről tekintve. 6. A baloldali vese-viszér zöld- és vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. Háti felületről tekintve. 7. A máj viszerei (venae hepaticae), zöld anyaggal befecskendezve. 8. A verőcz-ér (vena portae) zöld- és a májütér (arteria hepatica), valamint a verőcz-ér falainak finom tápláló üterei (arteriae nutriticiae) vörös anyaggal befecskendezve. 9. Ujszülött tüdeje a légcső- és a hörgőkkel együtt; a légcsövek sárga-, a tüdő-ütér két ága vörös anyaggal befecskendezve. 10. A bal vese-ütér vörös anyaggal befecskendezve. Hasi felületről tekintve. 11. A jobb vese-ütér vörös-, viszér zöld- és a vese nyirkedényei sárga anyaggal befecskendezve. Hasi felületről tekintve. 12. A jobb vese-ütér vörös anyaggal befecskendezve. Hasi felületről tekintve. 13. A jobb vese mély viszerei zöld-, vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. Hasi felületről tekintve. 14. A bal vese-ütér vörös-, vese viszér zöld s a vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. Háti felületről tekintve. 15. A jobb vese mély viszerei kék-, a vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. Háti felületről tekintve. 16. A jobb veseütér vörös-, a vese-viszér zöld- és a vese-medencze sárga anyaggal befecskendezve. Háti oldalról tekintve. 17. A jobb vese-

ütér vörös-, a vese-viszér zöld anyaggal befecskendezve. Háti felületről tekintve.

IV. A szekrénynyel szemben, asztalon üveg bura alatt kiállító által szerkesztett górcsövi készülék: „Polymikroscopium", mely a szekrény oldalán levő csavarnak forgatása által 60 górcsövi készitményt mutat egymásután. Az egyes górcsövi készitményeknek a szemlencséhez párhuzamosan való beállitása egy oldalsó csavar segélyével eszközölhető, a mely azt, hogy a készitmény kellően be van állitva, egy éles, figyelmeztető csattanás által jelzi. A górcsövi rész egy új, 1883-ban kiállitó által meghatározott lencse combinatio szerint készült, mely positiv aplanatikus szemlencsék összetételében áll. A szekrény később ugy tökéletesittetett, hogy mellső és hátsó fala egész hosszában felnyitható, mi által az egész szerkezet belsejét fel lehet tárnunk és megtekintenünk. A direct sugarak által való megvilágitáson kivül, a visszavert sugarak felhasználása egy homorú s 8 centiméternyi átmérőjű tükör segélyével minden irányban történhetik. A haj ó-szíj, melyre a 60 tárgyfogó erősitve van, egy kivülről alkalmazott külön szerkezet által, egy pillanat alatt, ha épen szükség van, jobban feszithető meg s viszont megereszthető. A Polymikroscopium az ülő megfigyelő szeméhez egy alulról alkalmazott csavar segélyével, ferde irányban megfelelő szög alatt hajli ható. Végül a polymicroscopium szuronyzár által van alapzatul szolgáló asztalához erősitve, melyről ugyancsak egy pillanat alatt le is emelhető.

4. Dr. Szabó József, budapesti egyetemi tanár.

1. Földpátok lángkisérleti meghatározásának módszere, bemutatva az alapul vett kiválóbb földpátokban és irodalomban.

Czélja ezen kiállitásnak megismertetni a petrografiára nézve oly fontos földpátmeghatározási módszerét az ő kiindulási pontjában, a mi nem egyéb, mint kiállító által kapható minden földpát lángkisérleti viselkedésének tüneményeiből levont tulajdonságcsoport, a mi megfelel a chemiai összetétel oly finom árnyalatának, a minő a Tschermak által felállitott 10 sorozatban van kifejezve. Más czélja azonban bemutatni, hogy a lángkisérleti módszer kapcsolatban a mikroskoppal is kitünő szolgálatot tesz, ugy hogy a kőzetvizsgálás másik lényeges részét képezi. Ez be van mutatva több oly ásványnyal, melyről tanulmány van már közzé téve.

A) A földpátok 10 sorozatának példányai kis darabokban (kurta kémcsövekben) kiállitva. I. Adulár sor: 1. Felsőbánya (Trachyt). 2. Valencziabánya (Mexico). 3. Rivo di Quaglia (Vézuv környékén). 4. St. Gotthard (Svajcz). 5. Zillerthal (Tirol). 6. Baveno

(Lombardia). 7. Pozsony, Dévény felé (Gránit). 8. Oravicza. 9. Bélabánya (Trachyt). 10. Grinkureczkup (Totos; Mármaros). 11. Verespatak (Kirnyik). 12. Vihnye (Selmecz, Trachit). 13. Alençon (Középfranczіaország). 14. Tavetsch (Svájcz). 15. Hirschberg (Silézia). 16. Bodenmais (Bajorország). 17. Ober-Wallis (Svajcz). 18. Bergen (Norvégia). 19. Cornwall (Angolország). 20. Langershausen. Koho-mellék-termény. II. Amazonit sor: 1. Minsk. (Sziberia). 2. Delaware (É.-Amerika). 3. Tolfa. La Rocca hegy (Róma). 4. Vihnye (Selmecz). 5. Lomnicz (Silézia). 6. Naes. Tvedestrand (Norvégia). 7. Bodenmais (Bajorország). 8. Geletnek (Selmecz). 9. Perlenhardt (Siebengebirge). 10. Zsjár (Zólyom megye). 11. Clermont (Franczіaország). 12. Zsjarhegy. 13. Pikes-Peak (Colorado). 14. Valle Floriana (Tirol). 15. Bergen (Norvégia). III. Perthit sor: 1. Orenburg (Oroszország). 2. Drachenfels (Rajna). 3. Neudeck (Csehország). 4. Epomeo (Ischia). 5. Auvergne (Franczіaország). 6. Frederikswärn (Norvégia). 7. Perth (Canada). 8. Ytterby (Svédország). 9. S.-A.-Ujhely (Fehérbánya). 10. Sárospatak (Ardóhegy). IV. Loxoklas sor: 1. Hammond (É.-Amerika N. Y.) 2. Ischia. L'Arso (Olaszország). 3. Rossie (É.-Amerika N. Y.) 4. Attenburg. 5. Telkibánya (Viktoria hegy). V. Albit sor: 1. Fahlun (Svédország). 2. Pfitsch (Tyrol). 3. Szt.-Gotthard (Svájcz). 4. Bourg d'Oisans. Dauphiné. 5. Schmirn (Tyrol). 6. Nadabula (Gömörmegye). VI. Oligoklas sor: 1. Tvedestrand (Norvégia). 2. Arendal (Norvégia). 3. Ytterby (Svédország). 4. Kászonyihegy (Beregszász). 5. Nyitra (Zoborhegy). 6. Salgó-Tarján (Józseftárna). 7. Felling (Krems). 8. Tarczal (Farkasoldal). 9. Wiborg és Lovisa (Finország). 10. Chester County (É.-Amerika). VII. Andesit sor: 1. Dél Tyrol. 2. Ojamo (Finország). 3. Recsk (Lahocza Nagykőkereszt, Mátra). 4. Kis-Sebes (Erdély). 5. Déva (Erdély). 6. Predazzo (Tyrol). 7. Sukoró (Fehérmegye). 8. Labrador (Canada). 9. Szt.-Anna tó (Erdély, Büdös). VIII. Labradorit sor: 1. Labrador (Canada). 2. Kiew (Oroszország). 3. Szobb (Dunai trachitcsoport). 4. Gamsigrad (Szerbia). 5. Ojamo (Finország). 6. Visegrád (Dunai trachytcsoport). 7. Maria-Nostra (Dunai trachytcsoport). 8. Tolmács. Sólyomhegy (Dunai trachitcsoport). 9. Rézbánya. (Biharmegye). 10. Zapolenka (Selmecz). 11. Fehérvár (Fehérmegye). 12. Kapivár (Sárosmegye). 13. Detunata (Erdély). 14. Moriach Mine (Észak-Amerika N. Y.). 15. Euganeák (É.-Olaszország). IX. Bytownit sor: 1. Volpersdorf (Szilézia). 2. Bytown (Canada). 3. Visegrád (Dunai trachytcsoport). 4. Dubnik (Sárosmegye). 5. Nógrád (Nógrádmegye).

6. Nagykövesd (Tokaj-Eperjesi trachitcsoport). 7. Volpersdorf (Neurode mellett). 8. Kormosó. Selmecztől D. K. X. Amorthit sor: 1. Mte Somma (Vezuv). 2. Huszafjeld (Island). 3. Corsica. 4. Felső Fernezely (Szatmármegye). 5. Farkas-Mály (Mátra). 6. Csengerháza (Mátra). 7. Orákó. (Mátra). 8. Gyöngyös Oroszi (Mátra). 9. Nagy-Maros (Dunai trachitcsoport). 10. Kolcz (Erdély). 11. Visegrád (Dunai trachitcsoport). 12. Krivány (Zólyom megye).

B) Földpátféle vulkáni ásványok: Leucit 1. Vezuv (Mte Somma). Nephelin 1. Ditró (Erdély). Nosit-Haüyinit 1. Vezuv. Sodalith. 1. Ditró (Erdély). Mindezek meghatározás eredménye az e czélra szolgáló táblázatokban van bemutatva, a melyekből azután az általános viselkedési táblázat, mely a kiállító könyveiben (Ásványtan, Földtan) előfordul, van bemutatva.

A kisérlethez megkivántató egyszerű eszközök, ugy a száraz, mint a nedves uton tett eljáráshoz láthatók az ő egyszerűségükben. A káliumláng észleléséhez kiállító kobaltüveg prizmát készitett, azt azonban csak mint „étalont" használja, mert tökéletesen kielégitő az üveg prizma indigo-oldattal megtöltve. Az indigo prizma a kiállitáson látható nagyságban megfelel.

Az eredmény bemutatására szolgál a következő 6 tárgy:

1. Perthit (Canada). Ennek rétegenkint lehet az anyagát vizsgálni és meggyőződni, hogy a veres lemez csakugyan orthoklas, a vele váltakozó fehér pedig albit-oligoklas.

2. Gránit. Assouan, Egyptom. A veres földpát Orthoklas, a fehéres Oligoklas-Andesin:

3. Gránit (Rapakivi) Finnland. A belső mag Orthoklas, azt bevonja egy szürkés burok, az Oligoklas.

4. Gránit. Mauthausen, F.-Ausztria. Aprószemű. A Földpátok reátekintve hasonlók, de lángkisérletileg az üvegesebb Orthoklas, a kissé fehéres: Oligoklas.

5. Gömbdiorit. Corsica. A fehér anyag: Bytownit-Anorthit és igy a kőzet Anorthit-Diorit.

6. Ditroit. Lángkisérletileg meghatározható, de egyesitve a száraz és nedves utat: Orthoklas Andesin Nefelin Sodalith.

Azon ásványok, melyek tanulmányozásánál a lángkisérlet, egyesitve a mikroskoppal, döntő hatást gyakorolt, ugy mint az egyes monografiákban közölve vannak, e következők:

a) Az Urvölgyit, melynek lángkisérleti charakterestikája meglepő finom, gyors és csalhatatlanul biztos. Az igen határozottan eltér a hozzá annyira hasonló Brochantit és Langittól.

b) A Diallagit-Heridotitnál főleg a Diallogit nyujtotta a támpontot. Az anyag a vékony csiszolatból feszittetett ki, tehát az optikai vizsgálat eredménye egyesitve van felhasználva a mikrochemiai vizsgálattal.

c) A Granát és Dichroit parányi mennyiségeiknél a mikroskop és a lángkisérlet szintén fényes eredményt engednek elérni. A nagy

gránitok belseje nem egyöntetű anyag, miként a vékony csiszolatok itt 10-szeres nagyitásu képekben is bemutatva bizonyitják.

d) A Zeolithok mint földpáthidrátok a lángkisérlet által határozott csoportokra oszthatók, melyek tagjai további eljárás által, melyet Dr. Schafarzik ur dolgozott ki, fajlag is meghatározhatók a legtöbb esetben.

e) Ide tartozik az Epidot is, minek saját viselkedése van a lángban, melyről az könnyen felismerhető, miként azt a legjelesebb mineralogiai példányai mutatták.

2. Csiszolat sorozat Magyarország és Szerbia kristályos vulkáni kőzeteiről, melyeket Fuess berlini optikus kérésére kállitó állitotta össze és rövid diagnozissal ellátva németül, hosszabb leirással magyarul adott ki, mint eredményét a mikroskopi és mikrochemiai egyesitett tanulmánynak.

3. Az irodalom, ugy a magyar, mint az idegen. Ezen utóbbiban főleg fontos Fouqué és Michel Lévy nagy munkája; felvette kiállitó eljárásának megismertetését, valamint gyakorlatilag használják Amerikában az Egyesült-Államok azon geologjai, kik a távol nyugaton a nagy kiterjedésű trachitvidék kőzeteit a tudomány mai szinvonalán állva kutatják. Ezek azon meggyőződésről tesznek tanúságot (Becker, Hagne, Iddings), hogy a lángkisérleti eredmény a chemiai és optikai meghatározásokkal összevág, de sokkal gyorsabban juttat eredményhez.

Európa petrografjai még eddig legnagyobbrészt csak a mikroskopra támaszkodnak, mi egyoldalúság és nem egyszer vezetett már tévutra. Volt idő, midőn Magyarország legtöbb Trachytjában a legelső tekintélyek egyike általánosan elterjedett Nefelint látott. Most már tudjuk, hogy egy sincs; de igy járt a Teschenit Nefelinje is; most be van bizonyitva, hogy Apathit. A mikroskop segitségével hányszor volt kimondva az Orthoklas: a chemiai kisérlet semmit sem talált. A lángkisérleti módszer méltó kiegészitője a mikrografiának és különösen a földpátokra nézve, a minő egyszerű, oly gyors és biztos.

5. Dr. Than Károly egyetemi tanár, **Budapest.**

1. Előadáshoz való eudiometer. Egyszerűbb gázanalizisekneк közelitő, de gyors végrehajtására alkalmas készülék. 2. Módositott Hoffmann-cső. Előnye, hogy könnyen és gyorsan tölthető meg tiszta gázokkal s az explosión kivül eszközölhető benne a keletkezett terméнyek absorptiója is. 3. Előadáshoz való készülék a sósav elemzésére. A sósavgáz alkatrészei viszonyos mennyiségének demonstrálására, egyszerű és jól látható módon, fém natriummal való felbontás által. 4. Előadáshoz való módositott készülék a szénsav synthesisére. Előnye, hogy nem törékeny, gyorsan tölthető meg tiszta ozygennel s a dugasz kenőcse nem gyuladhat meg a kisérlet alatt. 5. Előadáshoz való módositott készülék a viz és sósav electrolysisére. Előnye, hogy nem törékeny s

hogy a hosszas használat folytán tönkremenő platina-electródok igen könnyen újakkal helyettesithetők. 6. Készülék a sósav synthesiséhez. 7. Előadáshoz való készülék a Mariotte-Gay-Lussac-féle törvény bizonyitásához. Készülék a gázalakú testek térfogatváltozásainak bemutatására a nyomás és a hőmérsék, vagy a kettő együttes változásánál. 8. Erjesztő készülék, annak bebizonyitására, hogy az erjedésnél szénsav fejlődik, s erjedés csak ott megy végbe, a hol az erjedésre képes anyag az erjesztő anyaggal közvetlenül érintkezik. 9. Készülék a higanyjodid összetevéséhez. 10. Előadáshoz való készülék az acetylen összetevéséhez, Berthelot módszere szerint. 11. Siemens-féle ozoniseur, eszköz az oxygent elektromosság által ozontartalmuvá tenni. 12. Berthelot-féle ozoniseur. Mint az előbbi. 13. Tábla előadásokhoz. A betük a fatáblára apró gombostükkel lévén fölszegezve, jól láthatók és szükséges változtatás esetén könnyen másokkal helyettesithetők. 14. Előadáshoz való készülék két szinképnek együttes projekciójához. Két fényforrás szinképének nagyobb hallgatóság előtt együttes, összehasonlitó bemutatására alkalmas készülék. 15. Előadáshoz való készülék a chemiai egyensúly bizonyitására. Készülék azon tapasztalati tény kisérleti bebizonyitására, hogy az ugynevezett részleges vegyi átalakulások is teljesekké lesznek, ha az átalakulás által keletkező termény folyton eltávolittatik. 16. Előadási készülék a hydrogen hővezető képességének bizonyitására. A közönséges levegőben elektromos áram által izzóvá tett platinhuzal hydrogennel telt hengerbe tolva megszünik izzani, mely kisérlet a hydrogen nagy hővezető képességét bizonyitja. 17. Előadáshoz való készülék a Gay-Lussac és Avogadro-féle törvény bebizonyitására. Egyszerű készülék azon tétel kisérleti bebizonyitására, hogy az illékony testek tömecssúlyainak megfelelő mennyiségek gőzalakban egyenlő térfogatokat töltenek be. 18. Készülék a forrásgázok felfogására. Nagyobb mélységekben is könnyűséggel alkalmazható készülék az ásványforrásokból kitóduló gázoknak tisztán való felfogására és eltartására. 19. Capillaris higanylopó. Kis mennyiségű higany fölszivására s vékony csövecskéknek (csapszáraknak) higanynyal megtöltésére alkalmas eszköz. 20. Revolver gázkád. Aránylag kevés higanyt szükséglő készülék a fejlődő gázok nagyobb mennyiségének több kis edényben való kényelmes fölfogására, minőleges vizsgálat és közelitő quantitativ elemzés czéljából. 21. Gazometer. Egyszerű készülék a gázoknak absolut tisztaságban való fölfogására és hosszabb ideig eltartására, a nélkül, hogy a gáztartó edény

leforrasztására szükség lenne. 22. Absorptió-gazometer. Oly gázelegyek alkatrészeinek mennyiségi meghatározására szolgáló készülék, melyeknél a kémszer által absorbeálható gáz mennyisége a többihez képest igen nagy. Egyszersmind czélszerűen használható vegytiszta methan és aethan előállítására, zinkmethyl, illetőleg zinkaethylből. 23. Praecisió kémszerlopó. Az eudiometerbe vitt kémszer mennyiségének igen pontos meghatározására szolgáló készülék. 24. Készülék egyenlő térfogatú gázok lemérésére. Egyszerű készülék, melynek segélyével különféle gázok egyenlő térfogatának lemérése szabatosan eszközölhető. 25. Készülék a gázok sürűségének meghatározására. Segélyével bizonyos gáztérfogat absolut súlyának meghatározása egyetlen méréssel, s aránylag kevés anyagból nagy szabatossággal eszközölhető. 26. Than-féle diffusioscop. Készülék, melynek segélyével a levegőétől eltérő sürűségű gázoknak (világító gáz, szénsav) kiömlése és a kiömlés helye könnyen felismerhető. 27. Egyszerű kathetometer. Vizszintes síkban mozgatható, leolvasásra alkalmas távcső. 28. Meyer Viktor-féle gőzsürűség meghatározó készülék. 29. Praecisió állvány. Csavarjai három, egymásra derékszögű síkban lévén mozgathatók, bármely tetszésszerinti pontra beállithatók. Pontos szerkezetüknél fogva a csiptetők a végleges beállitásnál nem mozdulnak ki eredeti helyzetükből. 30. Bunsen-féle állvány és lámpa takarékossági szerkezettel. Az előbbi temperált vasból van készitve, mi által szabatosabban szerkeszthető; az utóbbi pedig oly csappal ellátva, mely a lámpa közönséges állásánál csak félig lehet nyitva s igy automatikusan eszközöl a világító gázban megtakaritást. 31. Kiss-féle állandó nitrogenfejlesztő. Készülék nitrogénnek előállitása és készletben tartására a körlégből, alkalikus pyrogallussavas kali oldattal. 32. Liebig-féle hütő új dephlegmatorral. Ez utóbbi, Muraközy-féle készülék segélyével a különböző forrpontú folyadékok elegyeikből egymástól sikeresen elkülönithetők. 33. Bunsen-féle eudiometer, szabatos gázelemzések eszközlésére. 34. Előadáshoz való légthermometer. Készülék azon ténynek kisérleti bebizonyitására, hogy a gázok hőmérsékével térfogatuk változik s hogy hőmérsékük emelése által mechanikai munkát végezhetnek. 35. Bunsen-féle absorptiócső, a gázelegyekből absorbeált és visszamaradt gázok térfogatának szabatos meghatározására. 36. Vizgazometer fémrészek nélkül. Mosókészülékkel ellátott gáztartó üvegedény üvegcsappal, alól vizzel zárva. Előnye, hogy a gáz csupán üveg és kaucsukrészekkel érintkezhetik s a gáz ki-

vagy befolyásának sebessége a mosókészüléken észlelhető. 37. Geissler-féle módositott légszivattyú. 38. Sprengel-féle módositott légszivattyú. A köszörülések és csapok minden kenőcs nélkül, csupán higany segélyével szabatosan zárnak. 39. Geissler-csövek és csap, a legfinomabb, teljesen záró köszörüléssel. 40., 41. és 42. Három tábla az üvegtárgyak fokozatos alakitásának bemutatására. 41. Vacuum-csap. Nagyobb nyomás alatt levő gázok átvezetésére, a kimozdulás veszélye nélkül alkalmazható finom üvegcsap. 42. Kopfer-féle égető-kemencze. Könnyen illanó organikus testek szabatos mennyileges elemzésére szolgáló, kevés világitó gázt szükségl6 készülék. Valamennyi készülék a budapesti egyetem vegytani intézetében készült.

6. Kolozsvári m. kir. Ferencz-József egyetem természettani intézete. (Dr. Abt Antal egyetemi tanár.)

Negyedes elektrometer pontos mérésekhez. A quadranspárok megtöltése elektromossággal egy zamboni oszlop által történik. Az aluminiumtű kitérése távcsővel és tükörrel észleltetik. Az elektromosság feszültsége a kitérési szöggel arányos. Az arányossági törvény egy 50 elemből álló réz-viz-czink batteriánál észleltetett, fokozatosan szaporitva az elemek számát. Az állandó differenczia, mely egy elemnek az elektromotorikus erejét fejezi ki, középértékben 2,972 skálarész. Ezen kis egység csekély feszültségi mérésekre igen alkalmas és az elektrometer annyira érzékeny, hogy a legkisebb elektromos feszültséget kimutatja, p. o. azt. mely egy könyvnek a felnyitásánál fejlődik. Ezen elektrometer a kolozsvári egyetem természettani intézetében a légköri elektromosság megfigyelésére nagy előnynyel használtatik. Kiállitó utasitása szerint készitette Süss Ferdinánd, a kolozsvári egyetem mechanikusa. 2. Bádogszekrény az elektromos fényhez. Előnye abban áll, hogy kettős fala van és a két fal közötti tér vizzel tölthető meg, mi által erős felmelegedése meg van akadályozva huzamosb kisérletezésnél. Másik előnye az, hogy függőleges tengely körül forgatható és a talpcsavarokkal a szekrény magassága és a lencse tengelyének iránya változtatható. Belől alkalmazott aszbesztlap a lepattogzott izzó széndarabokat fogja fel. Az ártalmas szénéleg eltávolitása végett a szekrény tetején levő bádogcső a szabadba kivezethető. Kiállitó utasitása szerint készitette Süss F. — 3. Egyszerű készülék a fémek tágulásához, vetitésre. Egy méter hosszú, függőleges rézcső alsó vége meg van támasztva, felső vége pedig egy emeltyű-karhoz támaszkodik. Az emeltyű ten-

gelyéhez egy kis egyenes tükör van erősitve, melynek irányát változtatni lehet. Az emeltyűkart egy rugó nyomja a rézcsőre. Vizszintes fénynyaláb a tükrön visszaverődve, távol fekvő ernyőn felfogatik. A csőre lehelve, a kép mozgását, és a hülésnél, melyet éter rácsepegtetés által gyorsithatunk, az ellenkező irányú mozgást észlelhetjük. Fényforrásnak a nap, vagy az elektromos fény vagy egy erős petroleum vagy gázláng használható. Kiállitó útmutatása szerint készitette Süss F. — 4. Fröhlich elektrodynamometere homogen mezővel, átalakitva ugy, hogy a bifilartekercset egy mikrometercsavarral pontosan lehessen beállitani és a tükröt a helyiségi viszonyok szerint bármily állásba hozni. Készitette Süss F. — Az átalakitási munkát kiállitó utasitása szerint Schwab Frigyes, kolozsvári egyetemi mechanikus-helyettes csinálta. 5. Libellaméró, vagyis olyan készülék, melylyel valamely vizszintező — libella — érzékenységi fokát meghatározni lehet. A mikrometercsavar méretének a hossza 0,2453 milliméter. A körosztás legkisebb részének megfelelő szögérték (eltérés a vizszintes iránytól) 1,01 szögmásodpercz. 6. Öt darab festett rajz (Bahma sajtó, higanylégszivattyú, Siemens regulatora az elektromos fényhez, Noë hőelektromos oszlopa husz függőlegesen álló elemből és D_7-es dynamogép Siemens és Halske-től), mint czélszerű taneszközök a magyarázathoz. A természettani intézetben készitette dr. Pfeiffer Péter tanárjelölt. 7. Tiz tábla különböző összetett rezgési alakokkal, grafikus uton vibrograffal előállitva, mint czélszerű taneszközök a magyarázathoz. (Két tábla: 1 és $1^1/_2$ méter hosszú acélhúr harántrezgéseivel, ha a dörgölés helye és iránya és a rajzoló szög helye változik. A többi nyolcz tábla két hangvilla összetett rezgéseit tünteti elő és pedig három tábla hanglebegéseket, egyik egy villának alap- és felhangját stb.) Az intézetben készültek. 8. Az intézet tervrajza.

7. Kolozsvári m. kir. Ferencz József-egyetem vegytani intézete.

Az egyetemi vegytani intézet tervei, leirása, a Vegytani Lapok czimű folyóirat.

8. M. kir. József-műegyetem, Budapest.

Keretben a műegyetem főépületének fényképe. A műegyetem saját épületében rendezett kiállitást, mely szept. 1-ig minden kedden és pénteken d. e. 9 órától 1 óráig látható.

9. Nagyváradi kir. Jogakadémia.

Az akadémia épületének és termeinek fényképei egy keretben üveg alatt falon.

E. Szakoktatás.

a. Közművelődési szakiskolák.

1. Magy. kir. országos mintarajztanoda és rajztanárképezde Budapest. (Andrássy út 71. sz. Igazgató: Keleti Gusztáv.)

Az intézet czélja a jelenkor igényeinek s az ország szükségeinek megfelelő rajztanárok szakszerű kiképzése; továbbá tehetséges ifjaknak, kik a képzőművészetek valamely ágára, különösen a festészetre szánják magukat, a hivatásukra szükséges ismeretek alapos megszerzésére alkalmat nyujtani. Az intézet ezen czéljainál fogva oktatást nyujt az alakrajzolásban és festésben, ornamentikában, épitészetben és szobrászatban, gyakorlati utmutatás és elméleti tanfolyamok segélyével. Áll egy előkészületi és három felsőbb évfolyamból. A tanerők száma kilencz, a tanulóké jelenleg 110. Az intézet 1871-ben alapittatott s 1876 óta Andrássy-úti saját tanépületében van elhelyezve.

Az orsz. mintarajztanoda és rajztanárképezde által kiállitott tanuló művek: 1. Az alakrajz és festészet köréből: Főszmintáról és élőmintáról rajzolt és festett fejtanulmányok. Főszmintáról és élőmintáról rajzolt és festett alaktanulmányok. Boncztani tanulmányrajzok. 2. Az ornamentika és iparművészet köréből: Főszmintáról rajzolt ékitmény-tanulmányok. Ékitményes styltanulmányok; iparművészeti tanulmányrajzok és festmények. Önálló ékitményes és iparművészeti tervezetek. 3. Az épitészet köréből: Antik, középkori, valamint olasz franczia és német renaissance korbeli épitészeti tanulmányrajzok. Vas- és bronez-részletek. Fa- és tégla-épitészeti tanulmányrajzok. Látképszerkesztési gyakorlatok az épitészet köréből. 4. A szobrászat köréből: Féldomboru és domboru alak és ékitményes mintákról való másolati mintázatok. Élő minták nyomán készült fej- és alakmintázatok. Fényképek és rajzok nyomán készült mintázatok. 5. A geometriai szakok köréből: elemi geometriai és ábrázoló geometriai szerkesztések és rajzok. Szemléleti látszattani rajzok. A látszattani szerkesztés alapműveletei. A kiállitott munkák kivétel nélkül a tanulók sajátkezű készitményei.

2. Budapesti orsz. szinészeti tanoda. Megnyittatott 1865-ben. Czélja a drámai és operai szakban elméletileg és gyakorlatilag képzett színészeket és színésznőket képezni. Felvétetnek megfelelő testalkattal s egészséges szervekkel biró legalább 15 éves nők, 18 éves ifjak, ha azok ily kornak megfelelő miveltséggel birnak. A tanfolyam 3 évig tart.

Kiállitási tárgyai: Könyvek: A szinészeti tanoda értesitői 1874—1883. Husz év története Várady A.-tól. Visszapillantás a

színészeti tanoda 10 évi működésére, Paulay E.-től. Aesthetika dióhéjban Várady A.-tól. Jelmeztan Várady A.-tól. Az aesthetikai testtartás és mozgástan, Várady A.-tól. Szinművek, Várady A.-tól. Szavalókönyv Várady A.-tól. Színészeti tanoda könyvtárának jegyzéke. Színészet elmélete, Paulaytól. Mythologia, Csiky G.-től.

---

b. Kereskedelmi iskolák.

1. Baja városi áll. segélyzett kereskedelmi iskola. Jelen tanévben fennállása 3-ik évében van. Felvesz 6 elemi osztályt jó sikerrel végzett tanulókat. A tanfolyam 3 éves. Tanulók száma 1883/4-ben 2 osztályban 55.

Kiállítási tárgyai: Szépirások 1 kötetben; könyvviteli dolgozatok 1 kötet és 5 füzetben.

2. Kolozsvári felsőbb kereskedelmi iskola. A jelen tanévben fennállása hetedik évében van. Fentartói: a kormány, Kolozsvár sz. kir. városa s a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara. Tanfolyama 3 éves, s azon ifjak részére, kik magukat a keleti kereskedelemre is ki akarják képezni, 4 éves. A felvétel a polgári vagy középiskola 4. osztályából történik. Tanerők száma: 8. Tanulók száma 1883/4-ben 110.

Kiállítási tárgyai: Értesitők. Keretben az intézet programmja; 4 keretben a vegytani laboratorium, az I. osztály és a tanszerhelyiségek képei. 6 kötetben mintairodai munkálatok: könyvviteli dolgozatok, levelezések, másoló könyvek. Egy kötetben mutatványok a III. osztály könyvviteli dolgozataiból. Egy kötetben mutatványok a III. osztály váltóismei munkálataiból. Egy kötetben mutatványok a II. osztály kereskedelmi ismereti dolgozataiból. Egy kötetben az I. és II. oszt. könyvviteli dolgozatai. Egy kötetben az I. oszt. kereskedelmi ismereti dolgozatai. Egy kötetben keresked. számtani dolgozatok. Önképzőköri dolgozatok. A romániai mértékek gyors átszámitási kulcsa; tervezte Lehmann Róbert tr., az átszámitásokat végezték a tanulók. Mutatványok a III. éves tanulók laboratoriumi dolgozataiból: ecetvizsgálatok 4 üvegben; rumkészítmények 4 üvegben; tintakészítmények 3 üvegben; petroleumvizsgálatok 3 üvegben; folyékony enyv 1 üvegben; mikroskopikus készítmények üveglemezen (12 db.); szövetvizsgálatok, egy mustrakönyv 46 gyolcson; galvanoplastikai készítmények 2 db.; a laboratoriumi eljárást magyarázó könyv. — Végre: Kiss Sándor: a magyar-osztrák monarchia összehasonlító földrajza; Veress Vilmos: a kamatos-kamat, járadék és életbiz-

tositás-ügyi számítások; Lehmann Róbert: gyors átszámító az összes hazai régi mértékekből méterrendszeri mértékekké s viszont.

3. Kolozsvári alsó kereskedelmi (tanoncz) iskola. Szoros kapcsolatban áll a felsőbb kereskedelmi iskolával. Áll 3 osztályból, melynek sikeres elvégzése a felsőbb kereskedelmi iskolába lépésre jogosit. Tanulók száma 1883/4-ben 51.

Kiállitási tárgyai: Könyvviteli dolgozatok 5 kötetben. Német nyelvtani dolgozatok 5 kötetben. Számtani dolgozatok 1 kötetben.

4. Miskolczi alsófokú kereskedelmi iskola.

Könyvviteli dolgozatok két kötetben. Számtani dolgozatok. Irálytani dolgozatok.

5. Wieszner Ferencz középkereskedelmi nyilv. magánintézete, Temesvárt.

Az I. osztályba járó tanulók disziratai és irásai.

F. Tudományos és tanügyi társulatok és intézetek.

1. Budapesti magyar gyorsiró egyesület.

Gyorsirászati lapok 1863.—1882. — Bódogh, gyorsirás-irodalmi könyvtár. — Schütz M. Gyorsirási olvasókönyv. — Markovics J. gyorsirási vitairás. — Hegedüs F. Gyorsirási tankönyv I. II. — Nagy S. Gyorsirási könyvtár. — Szépirodalmi munkálatok. — Három keretes kép.

2. Erdélyi muzeum-egylet, Kolozsvárt. Az erdélyi muzeum-egylet alakult 1860. január 1-én néhai gróf Mikó Imre kezdeményezésére avval a czéllal, hogy alapitsa és állandósitsa Kolozsvárt az „erdélyi országos muzeumot“, egy intézetet, a mely áll *a)* egy közkönyvtárból (és kézirattárból), *b)* egy természettudományi gyüjteményből (állat-, növény-, ásvány- és földtani tár), *c)* régiség- és éremtárból, *d)* füvészkertből. Az egylet és intézet tere a volt Erdélyország, működésének tüzetes feladata „honisme“. — E czél követésében működött az egylet mint tökéletesen önálló magántársulat 1872-ig; ez évben felállittatván a kolozsvári kir. „Ferencz József“ egyetem, az egylet a maga gyüjteményeit az egyetem használatába bocsátotta át, a füvészkertet egészen átadta, a többire nézve azonban fentartotta tulajdonos- és szabad rendelkezési jogát. Vagyonát ma is önállóan kezeli, választmánya kormányzata alatt. Az egylet jelenlegi elnöke: gr. Eszterházy Kálmán, Kolozsmegye és Kolozsvár város főispánja; alelnökök: dr. Mosel Antal, nyug. bányanagy és dr. Brassai Sámuel, kir. tanácsos és nyug. egyet. tanár; titkára: dr. Finály Henrik, kir. egyet. tanár. Az egylet alapvagyona m. é. 230,000 frt o. é.; évi költségvetése 15 és 20 ezer forint

közt áll. — A muzeum könyvtára több mint 50,000 kötetnyi, a többi gyüjtemények is igen tetemesek, és együtt mintegy félmillió értékűek. — Az egylet jelenleg két szakosztályban működik: *a)* orvos-természettudományi szakosztály, *b)* bölcselet-, nyelv- és történettudományi szakosztály. Mindenik szakosztály időhöz nem kötött füzetekben teszi közzé munkálatait.

Kiállítási tárgyai: Az egyik szekrényben: 1. Erdély kristályos quarczváltozatainak gyüjteménye 39 drb. (Chrysopras, prasemachat, jaspis, jaspachat, rózsaquarcz, faopal, carneolachat, heliotrop, breccia achat, chalcedonachat, szalagachat, amethyst, avanturin: Toroczkó, Tekerőpatak, Oláh-Rákos, Zalatna, Nyirmező, Brád, Porkura vidékéről). — 2. Forráskövek (Arragonit) gyüjteménye 38 db. A Korond fürdőnél levő hideg sósforrások üledéke. — 3. Erdélyi márványok gyüjteménye, 35 db. 4. Erdély nephelinsyenitjeinek gyüjteménye, 35 db. 5. Erdély nevezetesebb tömeges kőzeteinek gyüjteménye, 42 db. 6. Az erdély-romániai Kárpátok kőzetei az erdélyi petroleum előfordulására tekintettel, az E. Ny. D. K. szelvényben időszerinti sorban rendezve 292 db. A második szekrényben 32-féle kitömött madár, 8 db. alcino, 7 db. kitömött emlős, 4 emlős csontváza, 4 madár csontváza, 15 denevér borszeszben, 11 db. héjjas borszeszben. A négyszegletes szekrényben (az ajtó mellett): Meteorkő, 35.7 kg. súlyú, mely 1882. febr. 3-án Kolozsmegyében Mócs mezővárosa mellett leesett. Mellette a muzeumegylet kiadványai.

3. „Magyar földrajzi társaság" Budapest. Fennáll 1872 óta. Czélja: a földrajzi tudományok terjesztése. Évenként több izben nyilvános felolvasásokat rendez: kiadja a „Földrajzi Közlemények" czimű folyóiratot, mely magyar és franczia nyelven jelenik meg. A franczia szöveg kiadása rendkivüli fontossággal bir, mert a társaság csaknem a földünkön létező összes földrajzi társaságokkal csereviszonyban áll s igy a Magyarországra vonatkozó néprajzi, statistikai, művelődési stb. adatok nem rosszhiszemű külföldi forrasok, hanem eme magyar társaság közvetitése által jutnak a világba; minek üdvös eredményét a külföldön megjelenő Magyarországra is vonatkozó tankönyvekben és hirlapczikkekben már is észlelni. A „Magyar földrajzi társaság" gondozása alatt jelenik meg továbbá az „Utazások könyvtára". A társaság évenkint a felsőbb iskolák tanulói részére, hogy azokban a földrajz iránti kedvet felköltse, pályadijakat tűz ki. A társaság védnöke Rudolf trónörökös. Az évi jövedelem átlag 4500 frt. Ebből államsegély 1000 frt, az akadémia segélye 600 frt.

Kiállítási tárgyai szekrényben: a) A „Magyar földrajzi társaság" részéről: „Földrajzi Közlemények" 12 kötet; „Utazások könyvtára" 5 kötet. *b)* A m. földr. társ. tagjainak munkái:

Dr. Hunfalvy János: A magyar birodalom természeti viszonyainak leirása, 3 kötet; Ég és föld, 1 kötet; Dél-Európa, 1 kötet. Xántus János: levelei Észak-Amerikából, 1 kötet; Utazás California déli részeiben, 1 kötet; Borneo szigetén 1870-ben tett utazásomról, 1 kötet. Természettani földrajz, 1 kötet; Uti emlékeim Singapore és vidékéről, 1 kötet; Néhány hét Ceylon szigetén, 1 kötet. Zsilinszky Mihály: A békésmegyei művelődés-történelmi társulat évkönyve, 9 kötet; Szarvas város történelme és jelen viszonyainak leirása, 1 kötet. Pesty Frigyes: A magyarországi várispánságok története 1882.; A szörényi bánság 1877—78., 3 kötet; Az eltünt vármegyék 1880., 2 kötet; Krassó vármegye története 1883—4., 4 kötet; Száz politikai és történeti levél Horvátországról 1885. Dr. Szabó József: Jelentés Görögországba tett geologiai utazásáról 1876.; Utazási jegyzetek Szerbiáról ethnogr. és földr. tekintetben 1874.; (1875.) Amerikai utamból 1882. Heim Péter: Budapest postaintézményei és forgalmuk a jelenkorban 1881. — Király Pál: Emery. A növények élete, forditotta Mendlik A. és Király Pál 1883.; Reclus E. A föld, forditotta Király P. és Révész S. 1879—80., 2 kötet; Egyetemes földrajz (irt. Ballagi K. és Király P.), 3 kötet. Hanusz István: Földrajzi értekezések, 10 db., 1874—1884. — György Aladár: Európa 1881.; A föld és népei (Hellwald) 3-ik kötete. Dr. Havass Rezső: Értekezések 1878—9. 5 db.; Ritter Károly összehasonlitó földrajza 1882. — Dr. Toldy László: Hellwald. A föld és népei 1879—80., 2 kötet (I. és II.); Földrajz Schotter után 1872—74., 4 kötet; Kereskedelmi földrajz 1884—5., 2 kötet; Mongolia 1881.; Séta a világ körül (irta Hübner S., forditotta dr. Toldy L.) 1884., 2 kötet. Révay testvérek (mint kiadók) Stanley, Utazásom Közép-Afrikában 1883.; Ujfalvy Bourdon Mária: Páristól Samarkandig 1885. Gróf Széchenyi Béla keleti utazása 1882. — Dr. gróf Zichy Ágost: Értekezések 1877—1881., 9 db. — A falon, asztalokon és állványokon: Péchy Imre: Budapest és környéke, domborművi térkép 1:36,000; Konstantinápoly, domborművi térkép 1:15,000. — Homolka József: Magyarország földmivelési viszonyai 1884—85. 1:900,000; Magyarország hegy- és vizrajzi viszonyai 1:900,000; Budapest térképe (kiadta Eggenberger könyvkereskedése). — Lóczy Lajos: A Ta'-tsing birodalom térképe 1:4000000. Braumüller Tivadar altábornagy: A magas Tátra domborművi térképe 1:75,000. Türr István: A korinthusi csatorna és vidéke, domborművi térkép; a panamai csatorna és környéke, domborművi térkép; a ko-

rinthusi földszoros látképe. Lanfranconi Enea: A Duna és mellékfolyóinak árterülete 1:144,000; A Duna hoszszelvénye Magyarországon; A Duna Lanfranconitól 1880. (számos térkép); Közép-Európa vizi utai és a Duna folyó szabályozásának fontossága, különös tekintettel a Dévény és Gönyő közötti vonalra. 1880. (Értekezés magyar és német nyelven); Magyarország ármentesitése. 1882. (Értekezés magyar és német nyelven.) Szeged volt, Szeged lesz. 2 kép. — Kecskemét város törvényhatóságától két térkép; az egyik Kecskemét városát, a másik Kecskemét város határát ábrázolja.

A felsoroltakon kivül tartalmazza e kiállitás a Magyarországra vonatkozó régi földrajzi munkák és térképek rendkivül becses gyüjteményét. Ebben első helyen emlitendő Lanfranconi Enea megbecsülhetetlen gyüjteménye, mely 17 nagy diszkötetben Magyarországra vonatkozó földrajzi és történelmi képeket tartalmaz a XIV—XIX. századig, körülbelül 2000 lapot. Budapestről 181, Pozsonyról 72, Esztergomról 60, Érsekujvárról 48, Győrről 31 térkép van e gyüjteményben; tetemesen több, mint a mennyit a „Nemzeti Muzeum" tud felmutatni. Fel kell emlitenem ezen kivül a magyar nyelven megjelent legrégibb földrajzi munkát: Csombor Márton Europica varietas, 1620. Továbbá Brever Lőrincz, Cisio, 1650. (Mindkét munka Ráth György kir. táblai tanácselnök gyüjteményéből.) Bertalanffi Pál, világnak rövid ismerete, 1757.; Vétsey I. magyar geografia, 1757.; Magda Pál, Magyarország geogr. leirása 1819. (Mind a három az orsz. statistikai hivatal gyüjteményéből.) Végre a Losonczi-féle kis tükör első kiadása 1771-ből (Széll Farkas kir. táblai biróé). Vegre emlitendő a Magyarországra vonatkozó idegen nyelvű geografiai munkák gyüjteménye. Legérdekesebb Berlinghieri olasz nyelvű munkája, mely 1478-ban jelent meg és VI. Pius pápa magánkönyvtárából származik. (Lanfranconi Enea tulajdona, értéke 1000 frt.) Továbbá Ptolemaeus 1490.; Schedel-Hartmann, Kronika 1493.; Braun-Hagenberg: Civitatis orbis terrarum 1572—1618., 6 kötet. (Valamennyi Lanfranconi könyvtárából.) Analecta lapidum, 1593; Werner, de admirandis hunc aquis 1551.; Hultius, Chronologia 1595. (Ráth György könyvtárából.) Ortelius, Chronologia 1602. (Széll Farkasé.) Description exacte des royaumes de Hongrie et Dalmatie 1683. (Agoston József könyvtárából.) Ortelius, Beschreibung der ung. und siebenbürgischen Kriegshändel 1665. (Statistikai hivatalé.) Ezen gyüjtemények egybeállitása a földrajzi társaság kiállitását rendező bizottságnak, kivált ezen bizottság elnökének Péchy Imre és jegyzőjének, dr. Havass Rezsőnek az érdeme.

4. Kir. magy. természettudományi társulat, Budapest. Czélja: mivelni a természettudományokat általában s különösen hazánkat e szempontból vizsgálni és a természettudományi ismereteket terjeszteni. Alakult 1841. május 28-ikán. Élete jelenleg gyüléseiben,

a megbizásából végzett természettudományi kutatásokban és pályázatokban, kiadványaiban, könyvtára gyarapodásában és használatában, tagjaihoz és más tudományos egyesületekhez való viszonyában nyilvánul. Tagjainak száma 5792. Könyvtára 6900 munkából áll 14,062 kötetben. Tudományos egyesületek száma, melyekkel kiadványcserét folytat, 149. Alaptőke 66,000 forint; a forgótőke évenkinti forgalma 55,000 frtot tesz ki. Igazgatását az elnökség, titkárság és 32 tagú választmány végzi, a melynek tagjai a természettudományok különböző ágait mivelő szakférfiakból választatnak. A társulat alapitásától 1841-től 1884. végéig átadott a magyar irodalomnak 2032 nyomtatott ivet 3406 rajzzal és 178 műlappal. És hogy a társulat újabb korának irodalmi tevékenysége minő rohamosan fejlődött, mutatja az a statisztikai adat, hogy ama 2032 ivnyi produktumnak csak 13 százaléka látott napvilágot a Társulat életének első 27 évi időszakában, 87 százaléka pedig az utóbbi 17 év alatt jelent meg; ugy, hogy mig az első időszak irodalmi termelése csak $^1/_2$ százalékot tesz, az új korszaké több mint 6 százalékra rug évenkint.

Kiállitotta összes kiadványait s 10,000 példányban ismertető füzetet oszt szét ajándékul a kiállitás látogatóinak, a mely füzet a társulat működését ismerteti magyar, franczia és német nyelven.

5. Magyar orvosi könyvkiadó társulat, Budapest.

A társulat által kiadott könyvek.

6. Magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyülése. Hogy a természettudományok a hazában terjedjenek és a szakemberek személyes érintkezése által kiki részt vehessen a közös munkában, alakult az 1840. évben a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyülése: egyszersmind hazánk legrégibb kulturális intézményeinek egyike, melynek befolyása tudományos életünkre nem maradt nyom nélkül. Eddig 22 ilyen vándorgyülés tartatott, melyeknek „munkálatai“ diszes köteteket képeznek. (Pest, Pest, Beszterczebánya, Temesvár, Kolozsvár, Pécs, Kassa, Eperjes, Sopron, Pest, Maros-Vásárhely, Pozsony, Rimaszombat, Eger, Fiume, Arad, Mehádia, Győr, Előpatak, Máramaros, Budapest, Szombathely, Debreczen). A vándorgyülések alkalmával az illető városok és megyék áldozatkészsége folytán a vándorgyülés által látogatott vidék természeti, közgazdasági, közegészségügyi és társadalmi viszonyait feltüntető monografiák is jelentek meg, u. m. Pozsony és környéke, Gömör és Kis-Hont leirása, Heves és Külső-Szolnok leirása, Arad városa és megyéje, Herkules-fürdő és Mehádia, Előpatak és vidéke, Máramaros vármegye, Fiume és környéke, Győrmegye és városa, Budapest és környéke, Szombathely monografiája, Debreczen városának leirása, Hajdúmegye leirása. A XX-ik vándorgyülés emlékeül jelent meg Salamon F. „Budapest történetének I-ső kötete és a XXII-iki alkalmával „A Debreczen-Biharmegyei gyógyszerész-testület története“. Pályanyertes művei közül kiadta a vándorgyülés dr. Barts József Orvos-gyógyszerészeti műszótárát.

7. Magyar történelmi társulat, Budapest. Alakult 1867-ben. Tagjainak száma 1850. A társulat kiadványai: „Századok" 1867—1884. „Történelmi tár" 1878—1884.

Kiállítási tárgyai: Vegyes kiadványok.

8. Magyar tudományos Akadémia, Budapest.

Kiállítja alapitásától kezdve a legújabb időkig megjelent összes kiadványait, melyekről külön jegyzéket oszt szét a kiállitás látogatói között. A kiadványokat tartalmazó pompás szekrény a bártfai régi sekrestyés-szekrény mintájára készült.

9. Meteorologiai és földdelejességi m. kir. közp. intézet Budapesten. (Igazgató: dr. Schenzl Guidó.) Az intézetnek feladata a magy. szent koronához tartozó országok klimatológiai viszonyainak kipuhatolására kellőleg megbizható megfigyelési anyagot gyüjteni, azt további használatra feldolgozni és évkönyveiben közzé tenni. E mellett hivatva van még a földmágnességi viszonyok változásait, első sorban Budapesten, figyelemmel kisérni. Keletkezését a m. tud. Akadémia kezdeményezésén k köszöni, mely már 1860-ban kivánatosnak tartotta, hogy a „Magyarország természettudományi megismertetéséhez" való adatok gyüjtésére és rendezésére kiküldött bizottság figyelmét a meteorológiai viszonyokra is kiterjeszsze és éveken át támogatta a budai főreáltanodán létesült meteorologiai és földmágnességi observatóriumot. Mindazonáltal csakis az alkotmány helyreállitása után sikerült ez állami intézetet szervezni, mely Ő Felségének 1870-ik év április 8-án kelt legmagasabb elhatározásával lépett életbe. Ez idő előtt már több helyt folytak az országban időjárási megfigyelések, az észlelők a bécsi közp. meteorologiai intézet utasitásai szerint jártak el és feljegyzéseiket oda is küldötték be; s azért az 1870-ik évig a magyarhoni időjárási adatok a bécsi intézet évkönyveiben találtak helyet. Jelen intézet alapitásakor 35 magyar meteorológiai állomás volt berendezve és vétetett át, melyek nagyobbrészt új műszerekkel (nevezetesen az új mértékrendszernek megfelelőleg) láttattak el: s innen kezdve mindannyian — a horvát-szlavon állomásokat is ide értvén — a m. kir. közp. meteorológiai intézet vezetése alatt állanak. Már az első működési év alatt 12 új állomás szerveztetett: s a következő összeállitás legszabatosabb képet nyujt a magyar meteorológiai hálózat kifejlődéséről. Az állomások voltak:

1871-ben 47	1876-ban 85	1881-ben 154
1872 „ 57	1877 „ 86	1882 „ 175
1873 „ 69	1878 „ 89	1883 „ 205
1874 „ 79	1879 „ 96	1884 „ 225
1875 „ 78	1880 „ 109	1885 „ 250

Az állomások gyors szaporodása 1880-tól részint az erdészeti meteorológiai-, részint az eső-állomások szervezésében találja magyarázatát. A személyzet jelenlegi létszáma: 1. az igazgató, 2. két observátor, 3. egy irodatiszt, 4. egy szolga és 5. egy futár. Segédszemélyzete és saját helyisége az intézetnek nincsen. Az in-

tézet közvetlenül a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministeriumnak van alárendelve.

A kiállított tárgyak három csoportra oszlanak: I. csoport. Az intézet eddigi működését feltüntetik: *A*) A hivatalos kiadványok, u. m.: 1. Az évkönyvek I—XIII. kötet (a XIV-ik kötet a nyár folyamán jelenik meg), ezek az 1871—1883-ik évi megfigyelési eredményeket tartalmazzák. 2. Magyarország meteorologiai atlasza, vagyis a klimatológiai viszonyok grafikus feltüntetése (16 térkép van kiállitva). 3. Magyarország földmágnességi atlasza, mely a mágnességi elhajlást, lehajlást és vizszintes erőt ábrázolja 1850-ből és 1875-ből, egészben 6 térképen. 4. A megfigyelési állomások 1871-ben és 1885-ben, 2 térképen. 5. „Rövid utasitás a meteorologiai közp. intézet munkatársai számára." 6. Budapest meteorológiai viszonyai. 7. Magyarország esőzési viszonyai. Térkép a legújabb adatok nyomán, szerkesztette Dr. Schenzl G. igazgató. 8. Dr. Staub Móricz, Phytophänológiai munkálatai. *B*) A nem hivatalos kiadványok, u. m.: 9) Utmutatás földrajzi hely-meghatározásokra, irta: Dr. Gruber Lajos, kir. observator. 10. Utmutatás földmágnességi hely-meghatározásokra, irta Dr. Schenzl Guidó, kir. igazgató. 11. Dr. Schenzl Guidó: „Adalékok a magy. koronához tartozó országok földmágnességi viszonyainak ismeretéhez." Tartalmazza pedig Schenzl igazg. által eszközölt országos mágnességi felvétel eredményeit. E munkák a kir. m. Term. tud. társulat kiadásában jelentek meg. *C*) Eredeti megfigyelések Eperjes, Nagy-Szeben és Zágráb állomásokról. II. csoport. Egy 2-od osztályú meteorologiai állomás műszerei. Ezek: 1. Egy állomási légsúlymérő (ezekből 3 fajta van kiállitva). 2. Egy thermometer házacskában, hőmérő, psychrométer és maximum-minimum hőmérők. 3. Eső-felfogó, mérő-üveggel. 4. Szélvitorla nyomó-táblával. III. csoport. *A*) Földmágnességi műszerek és pedig: 1. Meyerstein-féle declinatorium; egyuttal utazási műszer. 2. Intensitási készülék, Lamont rendszere szerint készitette Dr. Edelmann T. Münchenben, lengési szekrénynyel együtt. 3. Tükör-inklinatorium 6 tűvel, Dr. Meyerstein M.-től. 4. Leolvasási távcső skálával. 5. Kohlrausch-féle Localvariometer. *B*) Meteorológiai műszerek: 1. Normal-szivornya barometer Salleron-tól Párisban. 2. 2-od rendű Fortin-féle Normal-barometer, készitette ifj. Kappeller Henr. Bécsben. 3. Controll-barometer, Wild szerint készitette Fuess R. Berlinben. 4. Szivornya-barometer, Greinertől Münchenben. 5. Fémbarometerek. Aneroidok. 6. Celsius-normal-thermometerek, Fuess R.-től Berlinben. 7. Pouillet-féle pyrheliometer. 8. Sugárzási (vacuum-solar)

thermometer. 9. Lestie-féle Differenzial-hőmérő. 10. Ecset (forrás-) hőmérő. 11. Egyéb fajta hőmérők. 12. Max.-min.-hőmérők (Rutherford, Six, Kappeller, Hermann és Pfiister) 13. Talaj-hőmérők. 14. Hygro- és psychrométerek (u. m. Schwackhöfer és Edelmann elnyelési hygrometerei, Daniel-, Regnault- és August-féle állandó és uti psychrometer, Saussure hajszálhygrometere és két szelenczehygroskop.) 15. Atmometerek, (elpárolgásmérők), Wild-, Osnaghi-, Lamont-, Greiner- és Piche szerint. 16. Sunshin-Recorder (Napsütés-önjelző) Campbell és Stokes szerint. 17. Nephoskop, Dr. Braun R. szerint (a felhők huzamának meghatározására). 18. Önjelző thermo- és hygrometer, Hottingertől Zürichben. 19. Önjelző esőmérő Usteri és Reinachertől Zürichben (saját rendszere és készitménye). 20. Electromos önjelző fémbarométer, Schäffer Ottótól Becsben. 21. Szélirány-mutató (szélkerekekkel) és Robinson-féle anemometer (szélsebességmérő) electromos jelzéssel, Schäffer Ottótól Becsben. 22. Vizállás-mutató és jelző, electromos módszerrel, Schäffer Ottó bécsi műszerész rendszere és készitménye.

10. „Nemzeti nönevelés" szerkesztősége, Budapest.

A „Nemzeti nőnevelés" czimű tanügyi havi folyóirat eddig megjelent 5 évfolyama.

11. „Néptanitók Lapja" szerkesztősége, Budapest.

A „Néptanitók Lapja" czimű tanügyi folyóirat újabb évfolyamai. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi ministerium; megjelenik hetenkint kétszer. A népoktatási tanintézeteknek ingyen küldetik.

12. Országos középiskolai Tanáregyesület, Budapest.

Az egyesület által kiadott közlöny 17 kötete. Ifjúsági iratok tárának I—IV. füzete.

13. Országos magy. kir. statisztikai hivatal, Budapest.

1. Szekrényben ki vannak állitva a statistikai hivatal kiadványai, melyek tanúságot tesznek keletkezésének, fejlődésének történetéről és két évtizedre terjedő sikeres tevékenységéről. — Keleti Károly min. tanácsostól, mint a hivatal igazgatójától következő művek vannak kiállitva: Telekadó és kataszter (1868); Hazánk és népe, az I. kiadás Pest 1871, a második 1873; Statistique officielle de la Hongrie (1869); Magyarország hivatalos statistikája és tovább fejlesztésének szüksége (1873); Actenstücke zur Organisation der Landesstatistik in Ungarn (1874); Honismertető (a bécsi világkiállitás magyar katalógusának bevezető része), magyar, német és franczia kiadásban; szőlőszeti statisztika, ma-

gyar és franczia kiadásban, zsebkönyv (1876); A gyakorlati statisztika kézikönyve: Magyarország közgazdasági állapota (1879); A balkán félsziget némely országainak és tartományainak közgazdasági viszonyai (1885). Hivatalos statistikai kiadványok: Statistikai Előadások, Pest, 1869, I—XIII. füzet egy kötetben; az 1870. és 1880. évi népszámlálások eredményei, az első egy folio kötet, Pest 1871, a második két nagy 4-ed rétű kötet. Budapest, 1882. Hivatalos statistikai közlemények, 7 évfolyam, kilencz kötetben 1868—1874; az 1873., 1877. és 1882-ik évi Helységnévtár s az 1873., 1875, 1879. és 1884. évi tiszti czim- és névtár; Parniczky Ede: Emlékirat Magyarország mezőgazdasági statistikájáról. Keleti K.: az 1876-ik népesedési mozgalom. Magyarország 1876, 1877. és 1878. évi hitelintézeteinek statistikája. Beothy Leó: Magyarország vasutai. Dr. Vargha Gyula és Kanitz József: Magyarország egyletei és társulatai 1878-ban. Jekelfalussy József: a községi adó és háztartás és iparczimtár. Findura Imre: az orsz. stat. hivatal kiadványainak bibliografiai összeállitása és a stat. hivatal szakkönyvtárának és térképgyüjteményének katalógusa. Magyar statistikai évkönyvek. I—XI. évf. 1872—1884. Konsuli jelentések. Budapest 1873/6. 5 köt. 4°. Az 1878-ik évi párisi világkiállitás hivatalos jelentései két kötetben; Pekár Imre: Földünk buzája és lisztje, magyar és német kiadásban. A megyei monographiák közül Czilhert K.: Pozsony és Majláth B.: Liptó megyéje, továbbá Hont, Sopron és Szepes. A behozott és kivitt árúk statistikája, havonként, félévenként és évenként 1881-től mai napig. Statistische Nachrichten. Az 1876-ik évi IX. nemzetközi stat. kongressus nyomtatványai közül Programmes, Compte rendu, Bulletin és Emlékiratok stb., végre dr. Vargha Gyulától a hazai pénzintézetek statistikája, Budapest, 1885.

2. Falon és a fal előtti asztalon ki vannak állitva Hatsek Ignácz m. kir. térképész által készitett statisztikai térképek; ezek közül már terjedelménél fogva is rögtön leköti a figyelmet „A szent István koronája alatt levő országok népessége anyanyelv szerint az 1880-iki népszámlálás adatai alapján." — Az egyes anyanyelveket e térképeken a következő szinek jelölik: rózsapiros a magyar, sárga szin a német, világos zöld a tót; az oker-sárga az oláh, barna a ruthen, kék a horvát és szerb, lila a bolgár, narancsszin az olasz, végre tengerzöld a vend. — Ezen nagy térkép fölé van felfüggesztve „Magyarország geológiai térképe" az ismeretes 10 talajnem főbb alkatrészei szerint megkülönböztetve. Ezek közül

az áradmány színe a fehér, a vályog és lőszé czitromsárga, a homok és futóhomoké pontozott világos-sárga, az özönvizi kaviesé csikozott zöldes szín, a harmadkori rétegeké világos zöld, az agyagos és kovás homokköveké tengerzöld haránt csikokkal; az idősb kovás paláké barna, a jegeczes tömeges kőzeté a rózsaszín, vizszintes csikokkal; a meszeké kék; végre az eruptiv kőzeti tuffok színe a vörös. — Jobbra ezen geológiai térképtől az évi közepes hőmérsékletet a narancssárga s balra az évi légcsapadék mennyiségét kék színre festve milliméterekben egy-egy térkép teszi szemlélhetővé; majd a könyvszekrény fölött az 1868—1884. évi learatott szemes gabona és némely egyéb termény grafikai ábrázolása látható. — A kiállítást legvégül egy nagy tömb rekeszti be, a melyben tizenkilencz térkép tünteti fel Magyarország közigazgatási, törvénykezési, honvédelmi és közművelődési állapotát.

Ezek között kiemelendők: 1. A viszonylagos népesség megyék szerint □ kilométerenkint. 2. Az országgyülési választókerületek. 3. Hét darab a mezőgazdaságra vonatkozó térkép és pedig *a*) a búzatermés sárga, *b*) a kétszeres termés zöld, *c*) a rozstermés kék, *d*) az árpa a sárgának más árnyalata, *e*) a repcze barna, *f*) a zabtermés világosabb zöld; végre *g*) a kukoricza a sárgának egy újabb árnyalata által feltüntetve; mindegyik termény az 1875—1884. évekről szóló tizévi átlag kiszámitása szerint híven feltüntetve. 4. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium alá rendelt hatóságok és intézetek. 5. Két térkép közül az egyik a felsőbb, közép- és szakiskolákat, a másik a tanfelügyelőségeket, tanitóképezdéket, polgári és felső népiskolákat jelzi. 6. Három a honvédségi, csendőrségi és hadkiegészitési beosztást mutatja. 7. A törvénykezési beosztást. 8. A pénzügyi hatóságokat. 9. A mértékhitelesitő hivatalokat. 10. Kórházakat, gyógyszertárakat és törvényhatósági orvosokat.

G. Magánkiállitók tudományos és tanügyi munkálatai.

I. Antolik Károly gymnasiumi tanár, **Arad**.

I. Villanyos rajzok. Ezen képek nem mesterkélt módon vagy művészet útján állittatnak elő, hanem azokban a villanyszikra rajzoló hatása a maga eredetiségében nyilvánul. 1. a—r. A sikamló villanyszikra alakjai. Ha bekormozott üveglemezre vagy sima

papirosra nagy feszültségű villanyszikrát vezetünk, akkor annak hatása a kormon láthatóvá válik. 2.—8. Kénminium-por segitségével előállitott rajzok. Ezen alakok keletkeznek, ha igen tiszta üveglemezre, melynek tulsó felülete ónlemezzel van beboritva, két fém-csúcsból a leydeni palaczkot kisütjük és az igy megvillanyozott üvegtáblát kénminium-por keverékkel behintjük. A piros alakok a negativ, a fehérek pedig a positiv villanyosság hatásából erednek. 9.—25. A sugárzó villanyosság alakjai. Ha nagy és igen tiszta üveglemezt két elszigetelt és 3 centiméternyi távolságban álló fémcsúcs közé helyezünk és ezen két csúcsot a villanygéppel villanyozzuk, akkor a vill. megosztás folytán az üveglemez két oldalán szabályos gyürük keletkeznek, melyek annál inkább növekednek, minél tovább tart a villanyozás. A fehér gyürük a negativ, a pirosak pedig a positiv villanyosság hatásából erednek. Pormentes helyeken a két villanyosság közömbösittetik. Sikamló visszacsapásból eredő alakok 26. és 27. II. Gyürücsöves higanylégszivattyú. A higanynyal telt üveggyürünek 4-szeri ide-oda való lengésével és a csapnak ugyanannyiszori forditgatásával, mi legfeljebb 1 perczig tart, ugyanazon bura alul a levegőt 10 millimeternyi nyomásra ki lehet szivattyúzni, mig hasonló ritkitás fokát a szelepes vagy csapos és egy deczimeternyi átmérővel biró dugattyúkkal ellátott, jól működő légszivattyúval, csak 20—24-szeri dugattyú-csere után érhetjük el. A gyürücsöves légszivattyúnál a munka- és időveszteség elenyészőleg csekély. Ára 150 frt (higany nélkül). III. Automatikus szénsavsürüsitő-készülék 60 légnyomásra megvizsgálva. Ára 200 frt. IV. Ket száritó-lámpa a Holz-féle influenz-géphez, mindegyik borszeszszel vagy világitó gázzal fütthető. Czélja az influenz gépnek álló korongját szárazon tartani. A gép 1 perez mulva működni kezd s bárminő nedves helyiségben, — még a pinczében is — biztosak lehetünk arról, hogy addig, a meddig a lámpa a gépet melegiti, ez a szolgálatot meg nem tagadja és az áramot meg nem változtatja. Ára 10 frt. V. A holdgyürüket utánozó készülék fakeretben foglalt és lycopodiummal (vaselingőzök segitségével) präparalt üveglemezekből áll, melyeken át a holdat (vagy más fényforrást is) szemlélve, 4 igen szép és nagy távolságra terjedő szivárványgyürüt látunk azok körül. Iskolai czélokra 1 frtért előállithatók.

2. Gerger Ede, Temesvárt.

Egy zárkában 280 db. górcsövi készitmény természettani tanulmányokra, valódi és hamisitott fogyasztási czikkek iránti össze

hasonlító kutatásokra. Kiállító ajánlkozik ily készítményeknek iskolák számára való ingyenes átengedésére, ha erre az igazgatóság részéről felszólíttatik.

3. Goldinger Adolf, gépész, **Budapest.**

Gőzkazán és álló gőzgép mintája; működésbe hozható. Kiállító készítménye.

4. Gyurmán Andor, főgymnasiumi tanár és a II. ker. kir. főgymnasium gyorsíró-köre, Budapest.

Falon keretben üveg alatt a Magyarországban használt két gyorsíró rendszer összehasonlitása. „Magyar gyorsíró" szaklap.

5. Dr. Hankó Vilmos, főreáliskolai tanár, **Déva.**

1. Gázfejlesztő-készülék. Kivált kisebb vidéki laboratoriumok számára, melyekben a felszerelés fogyatékossága miatt nincsen külön kénhydrogén, széndioxyd és hydrogén-apparatus állandóan felszerelve. Ezen egyetlen készülék birtokában 3 csap forgatása által a nevezett gázok rendelkezésünkre állanak. 2. Nitrogén-meghatározó készülék. A Fleischer és Nemes által egyszerűsitett apparatusnak kiállító által módositott alakja. A készülék ezen szerkezete fölöslegessé teszi a higanynak zárfolyadék gyanánt való használatát. (Mind a két készülék készitője Kreidl A. Prágában.)

6. Hátsek Ignácz, az orsz. m. kir. statisztikai hivatal térképésze, **Budapest.**

1. A magyar korona országainak közigazgatási térképe (szinezve) 1 : 500,000. 2. A magyar korona országainak közigazgatási térképe (tereppel) 1 : 500,000. 3. Hegyrajzi térkép 1 : 500,000. 4. Abauj-Tornamegye fali térképe (ethnographiai térképpel) 1 : 500,000. 5. Gróf Schönborn Ervin vadászterülete (dombormű). 6. Fiume és környéke (dombormű). 7. Statistikai térképek.

7. Kuthy Dezsö, Budapest.

Rovargyüjtemények: 1. Cetonia fastuosa részbeni átalakulása és e rovar álczái által a tölgyfában okozott kár előtüntetése: kisebb tanszerminta nép- és középiskolák számára. 2. Középiskolai rovargyüjtemény. Magában foglalja a rovarrendek főbb alakjait a legközönségesebb fajokban, tekintettel a hasznos és káros alakokra, valamint biologiai jelentőségükre. A rovarok 8 rendjét a megfelelő arányban 128 faj képviseli. A káros és hasznos rovarok nemcsak rendszerbe vannak állitva, hanem tanulságosan mellékük van téve a növény, melyben kárt tesznek és kitüntetve másoknál azon biologiai mozzanat, melylyel használnak. A Calosoma tölgylevelen egy hernyót ragad meg; a Procrustes mohos földön egy

csigát majszol. Az Anisoplia gabonakalászon van s mellette látszanak a megrongált gabonaszemek. A Cerambyx oldalán látható a lárvájától rágott fa. A lepkék mellett ott vannak a hernyók, bábok s gubók is, sokszor a rovarnak egész életfolyamatát feltüntetve. Az egyes példányok kikészitése tanulságos és mintaszerű. A csápok, lábak, szárnyak minden részletökkel tisztán látszanak és természetesen állanak. — Az egész gyüjtemény három középnagyságú skatulyában van. A skatulyák tölgyfából valók, üvegfedelűek és a legújabb módszer szerint készülve, igen jól zárnak, a mi rendkivül fontos. Az egész gyüjtemény ára 45 frt a skatulyákkal együtt. 3. Töredék Magyarország téhelyröpüinek faunájából.

8. Lovassy Sándor, tanár, Nagy-Röcze.

Magyarországi madártojások gyüjteménye. A kiállitáson bemutatott madártojások a kiállitónak nagyobb gyüjteményéből, melyet tudományos czélból már 15 év óta gyüjt, ugy vannak kiválogatva, hogy — a mennyire lehetett — minden hazai madárcsoport tojásaiból legyen képviselő. Azon fajok tojásai, melyek akár szinezeti, akár alakbani eltéréseket mutatnak — az eltérés aránya szerint — több példányban vannak kiállitva. A kiállitott tojások összes száma 600, melyekből az éneklőkre (Passeres) 421, hosszúszárnyúakra (Macrochires) 3, a kakukfélékre (Coccygomorphae) 4, a harkályokra (Pici) 5, a galambokra (Columbae) 13, a tyukokra (Gallinae) 31, a ragadozókra (Accipitres) 38, a gázlókra (Grallae) 63 s az úszókra (Natatores) 22 esik. — A feketére fényezett pultszerű szekrény lépcsőzetes felső részén a tojások, fajok, rendek szerint rendezve, fekete szinű skatulyákban vannak elhelyezve. Minden skatulyánál nyomatott czimjegy van, mely az illető fajnak magyar és latin nevét viseli; több helyen magyarázó szöveg is van rajtuk. — A gyüjtemény főbecse, a legtöbb ilynemű gyüjtemény fölött, abban áll, hogy példányai kizárólag magyarországiak s hogy ezek $^9/_{10}$ része a tulajdonos által sajátkezüleg gyüjtetvén, találási helyük s idejük is ismeretes. A kiállitott gyüjteményben a következő fajok tojásai vannak meg: a sordély, kerti és czitrom-sármány; pintyőke, kenderike, zöldike, tengelicze, nyári csiz, házi és mezei veréb, vasorrú, magtörő, erdei pipiske; barázda- és hegyi billegető; nagy feketebegyü és barnabegyü sziklár; fülemile, veresbegy, poszáta, karvalyzenér, szürke és fakó zenér, barátka; közönséges es zöldes lombzenér; házi és kerti füstfark; fekete, nyári és léprigó; vizirigó, sárgarigó, seregély, szarka, szajkó, csóka, hamvasvarjú, holló; nagy, mocsári és függő czinke; fakúszó, harkályczinke vagyis csuszka; nyári és tövisszuró gébics (emebből alapszin s foltozat szerint hat féle összeállitásban); légykapó; füsti és házi fecske; éji fecske; kakuk, búbos banka; nyaktekercs; örvös és kék galamb, vadgerlicze; fürj, fogoly, császármadár, nyirfajd, süketfajd; lármás sas, törpe sas, egerész ölyv, méhészölyv, vörhenyes kánya, vándor-sólyom, vércse, karvaly, nádi örvölyű, uhu, erdei fülesbagoly, erdei bagoly,

kuvik; túzok, szárcsa, vizityúk, Haris, pettyes hóda, guvat, vereslábú partfutó, vizi-csirke, fehérhomlokú lile, bibicz, bajnok-bibicz vagyis parókás lengyel-sneff, lotyó-sneff, erdei szalonka; fehér gólya, kanalas gém, szürke és biboros gém, kis kócsag, éji gém; nevető sirály; folyami, fehér szárnyú, bajuszos és fekete halászmadár, házi kacsa (fehér és feketetojások); csörgő, apró és telelő kacsa; nagy és kis karakatna; veresnyakú, feketenyakú és kis vöcsök.

9. Markovics Sándor, Budapest.

Keretben üveg alatt két diszirási munka.

10. Potásy János, főreáliskolai tanár, **Nagy-Kálló.**

1. Nagy-Kálló város határának feltalajviszonyait feltüntető 6 talajelemzés, keretekben üveg alatt. Minden egyes keretben a legfelsőbb üvegcsőben az elemzett talaj, a felső csoportban ezen talaj fizikai alkotó részei, az alsó csoportban kémiai alkotó részei láthatók. Ezen összeállitás szemlélhetővé teszi, mekkora az egyes alkotó részek mennyisége a legfelsőbb üvegcsőben levő talajmennyiségben. Négy talaj szántóföldről, egy szőlőskertből, egy nádas mocsár széléről van véve. Az utóbbi azon kérdésre ad igen kedvező feleletet, minő talaj nyeretnék a Nagy-Kálló környékét boritó kisebb-nagyobb mocsarak lecsapolása által? 2. Timsó-kristályok üveges szekrényben asztalon. Az izomorfizmusz feltüntetésére. Egyúttal szemlélhetővé van téve a kristályviz.

11. Rakssányi Gyula mérnök, **Budapest.**

Budapest főváros jobbparti részének nagy dombormüvü térképe. (Ára 2000 frt.) Mérték a természetes hosszúságnak 1 : 7200 arányban, a természetes magasságnak 1 : 2630 arányban.

12. Reisz György, orsz. levéltári tiszt, **Budapest.**

Műtörténelmi emlékeket (hires magyar királyok, vezérek és főpapok aláirásainak másolatait) tartalmazó könyv.

13. Schifferdecker János, nemzeti muzeumi praeparator, **Budapest.**

Saját szekrényében általa készitett 112 db. fakristálymintát állit ki. Ezek 7 kristályrendszer összes holiéderes alakjait, a szabályos rendszer összes hemiéderes alakjait és a tetraéderes hemiéderesség levezető mintáit tartalmazzák. Ezen kivül a szabályos rendszernek összes kettős combinálásai is ki vannak állitva — a 48-as kivételével — ugy hogy e gyüjtemény egy rendszeres teljes tanulmányi gyüjtemény részletét képviseli. A minták dr. Schmidt Sándor muzeumi segédőr vezetése alatt készittettek és oly tökéletesek, hogy a külföld legkiválóbb és a maga nemében egyetlen mintakészitő, névszerint a bonni Krantz-czég készitményeivel versenyezhetnek.

14. Dr. Staub Móricz, tanár, Budapest.

Phytophaenologiai térképe és dolgozatai, még pedig: 1872. Fölhivás a növényfejlődési észleletek érdekében. Az 1871-iki évben Magyarországon tett phyto- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. Az 1872-iki évben Buda környékén tett phytophaenologiai észleletek. 1874. Még néhány szó a zoophaenologiai észleletek érdekében. Az 1872-iki évben Magyarországon tett phyto- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. 1875. A veres áfonya viritási idejéről és némely rendellenes viritásról. Az 1873-iki évben Magyarországon tett phyto- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. 1876. Az 1874-iki évben Magyarországon tett phyto- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. Phytophaenologiai tanulmányok. Bemerkung über Vaccinium Vitis idoea. Die Flora des Winters $187^2/_3$. 1877. A vegetatio kifejlődése Fiume környékén. Az 1875-iki évben Magyarországon tett photo- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. 1878. Az 1876-iki évben Magyarországon tett phyto- és zoophaenologiai észleletek összeállitása. 1879. A vegetatio kifejlődése Budapesten és környékén. Az 1877-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. Die phytophaenologischen Beobachtungen in Ungarn seit 1871. 1880. Az 1878-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. A phytophaenologiai megfigyelések egynehány eredményéről. 1881. Sur l'état de la phytophaenologie en Hongrie. Az 1878-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. 1882. Magyarország phaenologiai térképe. Az állandó melegösszegek és alkalmazásuk a Magyarország északi felföldjén tett phytophaenologiai megfigyelésekre. 1884. Az 1880-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. Az 1881-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. A vegetatio kijelölésének időpontjai Magyarország északi felföldjén. 1885. Az 1882-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása. A vegetatio kifejlődése Délmagyarországon. Az 1883-iki évben Magyarországon tett phytophaenologiai észleletek összeállitása.

15. Gróf Széchényi Lajos, Budapest.

Saját találmányú légsúlymérő; készitette Calderoni és társa, Budapest.

H. Iskolai bútorokat és taneszközöket készitő iparosok.

1. Madary Gábor, Budapest.

Általa tervezett és műhelyében készitett 0 distánczméretű iskolai padok. Alapul a Fahrner rendszere szolgált. A padok kétülésüek, a mi a többülésűnél ugy egészség, mint fegyelmi és tisztasági szempontból előnyösebb; 0 distánczra készültek, a mi a gyermeket ugy ülés, mint irás alatt egyenes testtartásra kényszeriti. Hogy a gyermek a padban felállhasson, az ülés billentyű által felemelkedik. A támla gyengén ki van völgyelve. Ezen padok Budapest főváros iskoláiban használtatnak.

2. Magyar Mihály és társa szab. Cyclometer, műszer és rajztaneszközök gyára, Ujpest. Keletkezett 1884-ben. Gépekkel dolgozik.

Kiállitási tárgyai: Az ugynevezett cyclometer. Különféle alakú, de egy mennyiségű ürmértékek, alaktani és rajztani mintákul. Különféle hosszúságú közönséges vonalzók és rajzvonalzók; méretes léptékekkel, réz-éllel és azok nélkül. Rajztáblák. Rajzszegek. Iskolai iró és számoló táblák. Számoló gépek. Fa körzők iskolák és iparosok részére. Fokmérők (transporteur) — derékszög, rézsmérő — kézi osztott, gép nyomott, rézrátéttel, a nélkül, rajzvonalzóval és a nélkül. Derékszögek, háromszögek, iskolák, épitészek, iparosok részére, fokbeosztással, rézéllel és azok nélkül. Vető-vonalzók (Würfer-Liniale). Párhuzam (parallel) vonalzók rézéllel és a nélkül. Szemléltető meterrendszer bécsi mértékkel iskolák részére. Majolika rajzoló és festő állvány (kétféle szükségletre). Görbe vonalzók. Piramis vonalzók, iskolák és rajzolók részére, rézéllel és a nélkül. Kereskedelmi méterek. Iparos mérczék. Összehajtható mérvesszők (egy meter). Szalag és lómértékek. Epitkezési alakitások, gyermekek számára. Rajzkészlet rézből. Szabó shéma. Prizmatikus jegecz-minták összetett üvegből. Papirvágó fakések. Petit, garmond, nonpareille (nyomdászat). Összetörődés-mérték öntődék és minta-asztalosok részére. Lombfürészeti eszközök, természetben keresztülvitt minták tanulók és iskolás gyermekek használatára.

3. Calderoni és társa, Budapest.

Hazai készitésű physikai taneszközök. I. Erőműtan. Erőegyen közény, Frick szerint. Erőegyenközény, Bertram szerint. Emelő, Weinhold szerint. Emelő fából, egyszerű. Tizedes mérleg mintája. Czölöpverőgép mintája. Végnélküli csavar. Archimedes-féle csavar.

Készülék a viz felfelé való nyomásának kitüntetésére. Viz-sajtó, nagy minta. Pascal készüléke. Plateau készüléke. Időszaki kút. Tüzifecskendő mintája. Bourdon-féle cső. Légszivattyú-tányér. Magdeburgi félteke. Üveggömb haranggal, hangkisérlethez. Higanyeső. Dasymeter. Heronlabda. Légnyugvástani képtelenség. Ansell-féle légjelző. Szélmérő. Centrifugálgép, 7 db. mellékkészülék hozzá. 3 db. Schmidt-féle pörgettyű. Gyroscop. Ingás óra mintája. — II. Mérő-eszközök. Belházy-féle erdőstájoló műszer, iránytűvel. Szögtűző dob. Tájoló, felrekásra használható. — III. Hangtan. Syrena, nagy minta. Syrena, kis minta. Savart-féle fogaskerék. 4 db. köbös síp fából. Hopkins-féle síp. Nyelvsíp felcsapó. Nyelvsíp keresztülcsapó. 1 pár iskolai telephon. Szócső sárgarézből. Forgatható tükör. — IV. Fénytan. Daniell-féle lámpa. Napállító, teljes. Napállító, egyszerűbb. Üres hasáb, Stöhrer szerint. Óramű, 10 szines koronggal. Newton-féle szinüveg. 2 db. távcső mintája. Fénysarkitási készülék. V. Delejtan. Lehajlási delejtű. Le- és elhajlási delejtű, finom. Delejes pörgettyű, Dove szerint. — VI. Villamtan. Csavarómérleg, Coulomb szerint. Berecz-féle megosztási készülék. Villamos pisztoly. Villamos cirkusz. Villam-thermometer. Tangens tájoló. Galvanometer, Ducretet szerint. Fényszabályozó, Zypernowsky szerint. Lenz-féle kereszt. Hővillam oszlop. Peltier-féle kereszt. Villamdelejes motor. Gyakorlati tapintó. Petrina-féle tekercs. Keresztezett áramok, Garthe szerint. Tekercs, delej gyanánt. Inditási tekercs. Fessel-Plücker-féle készülék Pacinotti-féle gép mintája. Villamszaggató szabályozóval. Arago-féle készülék. — VII. Hőtan. Emeltyüs tüzmérő. 2 db. Bunsen-féle gázégető. Fuvó asztallámpa, 2 db. Vájt fémtükör. Gőzgép átmetszete.

4. Feiwel Lipót első magyar vasbutor- és iskolapadgyáros, **Budapest**. (VI. aradi-utcza 60.).

I. Iskolapadok vasállványokkal Lickroth A. szabadalma szerint. Kétülésűek, az ülőhely hátra fordítható, az iróasztal lapja 5—6 cm. düléssel bir, a distanczia 0. — II. Iskolapadok vasállványokkal Gönczy Pál rendszere szerint. Ezen padok a Lickroth-féle padoknál emlitett előnyökön kivül még azon czélszerű berendezéssel birnak, hogy az ülőhelyet egy fogas vasrúd segitségével feljebb lehet emelni vagy alább bocsátani. Ezen kivül zsámolylyal vannak ellátva, melyet szükség szerint magasabbra vagy alacsonyabbra állithatunk. Ezen berendezés lehetővé teszi: 1. hogy az iskolapadok az egész iskolában, sőt mindenféle iskolákban egyenlő magasak lehetnek; en élfogva a tanitó, ha tanitványai

irását vagy bármely munkáját meg akarja vizsgálni, meg van kímélve a lehajladozástól s lefüggő fejjel nézéstől, a mi a tanító egészségére és épségben maradására nagy fontosságú tényező. 2. Ezen iskolapadok bármilyen korú növendékek által használhatók, minthogy az ülés emelése vagy sülyesztése által tetszőleges differenciát állithatunk elő és a zsámolyt is szükség szerinti magasságban helyezhetjük el. A pad elő- és hátrészének egymáshoz közelebbi vagy távolabbi felállitása által a 0 distancián kivül tetszés szerinti minus vagy plus distanciát is létesithetünk; az első esetben való használhatás végett az iróasztal lapjának fele fölfelé forgatható, mely helyzetben az olvasásnál pult gyanánt szolgál. Az ülőhely, zsámoly és iróasztallap felhajthatósága, hosszgerendáknak nem léte igen megkönnyiti a tanterem seprését és tisztántartását és elejét veszi annak, hogy a padok alatt a szemét és rothadó anyag összegyülhessen. III. Egyes pad vasállványnyal, Gönczy Pál rendszere szerint. Kivált házi használatra készült, hogy a gyermek otthon is helyes testtartással, az egészségtan követelményeinek megfelelő helyzetben végezze munkáját. IV. Kis térképtartó népiskolák számára. Áll egy szekrényből, melyet elől lebocsátható és felhuzható rouleaux-val el lehet zárni; benne két csigákra felgöngyölithető térképnek van helye. V. Nagy térképtartó felsőbb iskolák számára. Hasonló berendezésü, mint az előbbi; azonban 5 térkép felvételére van berendezve, ezenkivül alul fiókja van, a használaton kivül levő térképek felvételére. VI. Iskolatábla állványon. Állitható és forgatható, az állvány összehajtható.

5. Országos központi tanszerraktár, Budapest. Tulajdonos Görög István; az országos tanszermuzeum állandó bizottsága inditványa folytán a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministerium által kinevezett felügyelők: dr. Heller Ágost és Kozocsa Tivadar.

Kiállitási tárgyai: A „Budapesti mechanikai tanműhely“ (Süss Nándor) készitményeiből: Inclinatorium és declinatorium. Dagain-féle ütközőgép. Atwood-féle esgép surlódási kerekekkel. Lanée-féle mérőpalaczk. Wheatston-féle caleidophon. Állvány pörgettyűvel. Dörzsvillanygép ruggyanta korongokkal. 1 pár magdeburgi félgömb. Légszivattyú két köpüs, Babinet-féle csappal. Csengettyű-készülék burával. Óramű-minta. Abt-féle súlypont idom. 1 pár tapadási lemezek. Fechner-féle oszlop. 1 pár süritő hozzá. 1 vizbontó-készülék. Napállitó (Heliostat). Napmicroscop. Nörrenberg-féle sarkitó készülék. Ampére állvány. Weissbach-féle kifolyási készülék. Segner-féle vizikerék. Higanyos commuta-

tor. Bunsen-féle chromtelep 6 elemmel. Csigasor 3 csigasorral állványon. Csigasor 4 csigasorral állványon. Electroscop.

Janszky Ede mechanikus készitményeiből: Nagy pörgettyű. Kézi goniometer. Centrifugalgép 12 mellékkészülékkel. Barlow kereke. Napállitó sárgarézből. Sextans. Tangens tájoló Gogain-féle. Savart-féle syrén. Rheostat. Savart-féle kerék.

Parragh Zsigmond mechanikus készitményeiből: Lejtősik kocsival. Fessel-féle forgató.

Pette Lajos mechanikus készitményeiből: Magdeburgi félgömbök nikelezve. Chladni-féle készülék 8 ábrával. Pascal-féle készülék. Heronlabda. Vájttükörpár. Riess-féle elosztó készülék. Emeltyű rézből.

Hesse Károly orgonakészitő készitményeiből: 1 hangolósip. 1 ajksip. 1 felülcsapó nyelvsip. 1 ajksip fedővel. Szétnyitható sip.

Bernhárdt I. mechanikus készitményeiből: Delejtű.

Beness Károly műasztalos készitményeiből: Nagy körző ivvel. Nagy körző egyszerübb. Nagy körző egyszerübb ivvel. Vonalzó $1^1/_2$ méter hosszú. Vonalzó 1 méter hosszú. Derékszögű háromszög. Háromszög. Háromszög beosztva.

Küthy Dezső rovargyüjtő gyüjteményeiből: Középtanodai rovargyüjtemény.

Külön szekrényben: Népiskolai természettani, vegytani és ásványtani hármas gyüjtemény (tervezte Kozocsa Tivadar, összeállitotta Görög István; leirását lásd pag. 15.)

6. Posner Károly Lajos, Budapest.

I. Térképek: Sopronmegye nagy fali térképe és kis kézi térképe. Szilágymegye térképe. II. „Lachenmayer-féle rajzatlasz", különös tekintettel a női rajzoktatásra; megjelent eddig a I-től VII. füzetig. Minden egyes füzet 4 fekete és 2 színes lapot tartalmaz. — Továbbá: Rajzfüzetek. Rajztömbök. Irkák, irófüzetek. Szorgalomjegyek. Vizsgai próbalapok. Az iskolai használatra szükséges összes nyomtatványok.

I. Könyvkiadók.

A Magyarországban megjelent tan- és vezérkönyvek és ifjusági iratok gyüjteményes kiállitása, a csarnok északi fe'ében levő két nagy könyvál.ványon.

1. Aigner Lajos, Budapest.

Abonyi Lajos. Itt a szép alföldön. — Aigner Lajos. Ungarische Volksdichtungen. — Beksics G. A szabadság országa. — Belay I.

Kortáblák. — Buckle H. T. Anglia művelődésének története 1—10. — Bús Vitéz. Senki Pál történeteiből. — Delvarics K. Történeti beszélyek. — Dittes F. Gyakorlati logika. Ford. Gyertyánffy I. — Endrődi S. Költemények. U. a. újabb kötet. — Fenyvessy. A magyar gyorsíró. — Figyelő. Szerkeszti Abafi Lajos, 17 köt. — Führer I. Világtörténet. — Goldberg. A zsidó nép és irodalom története. — Goll János. Kis dalnok. — György Aladár. A művelődés tört. vázlata. — Gyulai B. Népszerű neveléstan. — Hengge Alajos. Elemi neveléstan. — Hoffer Endre. Görög nyelvtan. Görög olvasókönyv. — Hanthy László. Neveléstan. — Iványi István. Irálygyakorlatok. — Jánosi F. Magyarország alkotmánya. — Jausz G. Deutsches Lesebuch. — Kárpáti. Vezérkönyv az irálygyakorlatokhoz. Állatmuzeum. — Kis Iant. Szerk. Hoffmann Mór. 4 füzet. — Kovács Ödön. Gyakorlatok a franczia nyelvből. — Kovács S. Ungarische Sprachlehre. — Lauka G. A multról a jelennek. — Lévay I. Irálygyakorlati feladatok. — Lőrinczy F. Népszerű egészségtan. — Lüben A. Természetrajz. Ford. Rákóczy Lajos. — Magyar könyvesház, 120 füzet (12 kötetben). — Magyar Könyvtár 10 füzet. — — Mátrai E. A philosophia chrestomathiája. — Mayer M. Alak- és mértan. — Mikszáth K. Kavicsok. — Milkó Izidor. Mindenütt és sehol. — Moldován G. Román népdalok és balladák. — Molnár A. Pädagogische Studien. — Molnár I. A vegytan alapvonalai. — Müller L. Az illem- és táncztan. — Nagy Imre. Az irálytan alapvonalai. — Névy L. Aesthetikai dolgozatok. — Petőfi S. Poëtische Werke. — Répássy I. Kis magyar nyelvtan. Irály-, költészet- és szavalástan. — — Salzmann. Rák-Könyvecske. — Schwicker I. H. Geschichte der Serben in Ungarn. Geschichte des Temeser Banates. Magyarország története képekben. Geschichte von Ungarn. Allgem. Geographie. Általános földrajz. Deutsches Stylbuch. I. II. — Sebesztha K. Világtörténelem. I. II. — Seneca munkái. Ford. Zsoldos Ignácz. — Somogyi A. Anthologia Lucretiusból. — Sternei Zs. Latin szókönyv. — Szana Tamás. Otthon. I—VI. Regélő. Nagy szellemek. Molière élete és művei. — Szathmáry K. Magyar regevilág. — Szente I. Die Metermaasse. — A métermértékek ismertetése. — Szinnyei József. Irodalmunk története 1711—1772-ig. — Torkos László Művelődés története. — Tóth Ede művei. I—III. — Tóth József. A kalászszedő öreg asszony. Kis regélő. Gyöngyvirág tündérkéi. — Ungarische Revue. Redigirt von Riedl. — Vajda Viktor. Kölcsey élete. — Verbőczy István. Szónoklattan. — Vörösmarty. Ban Marót. Uebersetzt von Ring. — Weber S. Der christliche Religionsunterricht. Betrachtungen. — Wolkenberg Gy. Olvasókönyv. — Xantus János. Föld- és térképkészítés. — Zsengeri S. Alkalmi beszédek és üdvözletek. — Zsilinszky M. Széptan. — Paal Ferencz. Zene-ABC.

2. Dobrowsky és Franke, Budapest.

Ádány B. Német ABC- és olvasókönyv. — Barna I. Német nyelvgyakorló. — Barna, Hajnal, Sretvizer és Szőke. Magyar olvasókönyv a budapesti népisk. II—VI. oszt. szám. U. a. a vidéki népisk. II—IV. oszt. szám. Német olvasókönyv a népisk. II—VI. oszt. szám. — Berecz. Dalkönyvecske. A zene alapelmélete. — Berecz E. és Erney J. Dalfüzér. 1—3. füz. — Bukó K. Polgári iskoláink. — Egner Á. Éneklő ABC az I—VI. oszt. szám. Énektani vezérkönyv. Tornászati vezérkönyv. — Dr. Emericzy G. Földrajz a népisk. III—VI. oszt. szám. Tapasztalati lélektan. Részletes és általános tanitástan. Neveléstan. Természet- és vegytan. Utasitás a természetrajz tanitásához. — Dr. Emericzy G. és Kárpáti E. Méréstan képezdék számára. — Méréstani példatár népisk. szám. Vezérkönyv a népisk. méréstan tanitásához. Számtani

példatár, 1—6. füzet. Vezérkönyv a népisk. számtan tanításához, I—II. Olvasókönyv a leányiskolák számára, I—II. — Dr. Emericzy G. és Somogyi G. Természetrajz. — Dr. Emericzy G., Gelléri M. és Péterffy I. Olvasókönyv az I. foku iparisk. I—II. oszt. szám. — Erney J. Énektan, I—IV. füz. — Gelléri Mór. A házi-ipar jövő iránya. — Dr. Gööz J. Magyar nyelvtan. — Grünwald J. és Hajnal M. Geometria. — Hajdu L. Természetrajz. — Horatius ódái. Ford. Vajdaffy, I—II. kötet. — Dr. Kiss A. Hazai történelem és alkotmánytan. A nevelés- és oktatástörténet kézikönyve. — Dr. Kiss A., Komáromi L. és Péterffy S. Olvasókönyv, I—II. — Dr. Kiss A. és Dr. Öreg I. Nevelés- és oktatástan. — Kiss K. Mezei gazdaság- és kertészettan képezdék számára. U. a. népiskolák számára. Magyarország története. — Laky D. Földrajz a gymn. szám., I—III. k. U. a. népisk. szám. Népiskolai földrajz. — Lengyel S. Számolókönyv, I. 1—2. füz., II. 1. füz. — Losonczy L. Magyar nyelv- és irálytan, I—II. rész. Természetrajz — Matolay. E. Tornazsebkönyv. — Óláh K. Gyakorlókönyv az énektanításhoz. — Dr. Öreg I. Gondolkodástan. Természettan és gazdasági vegytan. — Rákóczy L. Földrajz a III—VI. oszt. szám. — Somogyi G. Embertan. — Szabó I. Természettan. — Szőke I. Földrajz. Magyarok története. Természetrajz. Természettan. — Wolkenberg Gy. és Szép I. Magyar nyelvtan a II—VI. oszt. szám. — Általános földrajzi Atlasz.

3. Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés, Budapest.

I. Középiskolai tankönyvek. Babics Kálmán. Tapaszt. lélektan. Logika. — Baráth Ferencz. Magyar olvasókönyv I—II. — Bartal A. és Malmosi K. Latin alaktan. Latin gyakorlókönyv. Latin mondattan. Latin gyakorlókönyv a mondattanhoz. Latin olvasókönyv. Szótár a latin olvasókönyvhöz. Lat. Formenlehre. Lat. Uebungsbuch. — Bodnár Zs. és Iványi I. Magyar olvasókönyv, I. — Borbás Vincze. A növények természetrajza. — Brózik és Paszlavszky. Földrajz gymn. számára, I—III. — Brózik. Rendszeres természettani földrajz. — Császár K. Geometriai alaktan. Szerkesztő planimetria. — Dengi János. Magyar verstan. Magyar stilisztika. Olvasmányok a magyar stilistikához. — Egger-Bartal. Összehasonlító nyelvtan. — Freeman E. A. Világtört. iskolai használatra. — Greguss Ágost. Magyar költészettan. — Greguss Gyula. Természettan a középiskolák számára. — Heinrich G. Német olvasókönyv, I—III. Heller Ágost. Physikai földrajz. A természettan elemei. — Hepp. Egyháztörténet. — Hofer Károly. Franczia nyelvtan. — Kármán Mór. Magyar olvasókönyv I—III. — König Gy. Algebra a középtan. fels. oszt. szám. — Koós G. Növénytan. — Mauritz Rezső. Általános számtan és algebra. — Névy László. Rhetorika. Olvasókönyv a rhetorikához. A magyar nemzet irodalomtörténetének vázlata. Az irásművek elmélete. Olvasmányok az irásművek elméletéhez. Poétika, a költői műfajok elmélete. Olvasmányok a poétikához. — Paszlavszky József. Az állatok természetrajza. — Pauer Imre. Philosophiai propaedeutika, I—II. — Petz Vilmos. Görög mondattan. — Pirchala Imre. Latin stilisztika. — Polgár Gy. Görög nyelvkönyv. — Sajóhelyi Frigyes. A vegytan elemei. — Sváby-Kolmár. Forditási gyakorlatok. — Simonyi Zs. Kis magyar nyelvtan. Rendszeres magy. nyelvtan. Német nyelvkönyv. Német olvasókönyv, szótárral. Antibarbarus. — Simonyi Zs. és Halász I. Német nyelvtan. — Simonyi és Dávid. Ungarische Grammatik, I. II. — Suppan Vilmos. Számtan I—III. Ábrázoló geometria I—III. Rajzoló geometria. — Thomé-Paszlavszky. Az ember. Az állattan kézikönyve. A növényország tankönyve. — Tóth Sándor. A magyar irodalom tankönyve. Olvasókönyv a magyar irodalom történetéhez. — Varga Ottó. Polit.

földrajz a gymn. VII. oszt. sz. — *II. Polgári iskolai tankönyvek.* Feszl L. Geometria a polg. isk. III. oszt. sz. — Fillinger K. Az állatok természetrajza. I. II. — Freeman. Világtörténet röv. előadásban. — Geikie. Geologia. — Gőőz József. Magyar irálytan. — Hahoty. Természettan. — Horváth Mihály. Magyarország története. — Kerékgyártó. Magyar olvasókönyv és irálytan. — Kont. Számtani példatár. — Kozma Gy. Általán s földrajz. Földrajz, I—III. — Legeza Viktor. Technologia. — Lengyel Al. A vegytan vezérfonala. — Lád K. Német olvasókönyv. — Oldal. Német olvasókönyv. — Pugin Leo. Franczia nyelvtan. — Ribáry. Egyetemes földirat. A magyar királyság földirata. — Roller Mátyás és Wittinger János. Könyvviteltan. — Roller M. Alkalmazott geometria. — Roscoe H. C. Vegytan. Ford. Müller J. — Balfour-Stewart. Természettan. — Suppan. Mértan. — Szécskay J. A növények természetrajza. Az ásványok természetrajza. — Szente. Számtani példatár. — Vajdafi Ernő. Számtan. — *III. Görög és római remekirók isk. könyvtára.* (Anthologia latina. Cicero, Horatius, Livius, Phaedrus, Sallustius, Tacitus, Virgilius, Terentius; Herodotos, Plato.) 17 kötet.

4. Franklin-társulat, magyar irodalmi intézet és könyvnyomda' **Budapest.**

Ballagi és Nagy. Magyarország története. — Ballagi K. Földrajz népisk. szám. I—III. — Bánhegyi és Emericzy. Népiskolai tankönyv. — Bloch Mór. Népszerű nemzetgazdaságtan. — Csukási és Schön. Zsidó hittan I—III. — Erdődy János. Földrajzi vezérkönyv. U. a. a IV. oszt. szám. — Frecskay. Képek az iparos világból. — Führer és Schön. Módszeres nyelvtani példatár, II—IV. oszt. sz. — Sporzon és Ebner. Gazdasági olvasmányok. — Gönczy Pál. Gyümölcs- és eperfatenyésztés. — Györffy Iván. Népiskolai olvasókönyv. — Jánosi Fer. Föld- és természetrajz. — Kiss Áron. A népiskolai tanitás története. — Klingenberg J. Magyar nyelv- és irálytan. Gyakorlati német nyelvtan I—II. Kohányi. Gyermekdalok. I—II. — Lutter Nándor. Számtani példatár népisk. I—VI. oszt. sz. Módszeres vezérkönyv. — Löw Lipót. Bibliai történet. — Madzsar János. Magyar nyelvkönyv, I—VI. oszt. sz. — Magyar olvasókönyv. Szerkeszt. Bakó, Frühwirth, Gruber és Posch, I—IV. rész. — Markó Lajos. Vezérkönyv a testgyakorlás tanitásához. — Német Károly. Keresztyén hit- és erkölcstan. A keresztyén egyház rövid története. A keresztyén vallás elemi tankönyve, I—II. — Márki és Zimmermann. Népiskolák könyve, I—V. köt. — Nyári Ferencz. Faiskola-kezelés. — Rajcsányi János. Magyarország története népisk. szám. — Ribáry Ferencz. Kis földleirás. Magyarország története rövid előadásban. — Rousseau. Emil. — Schneider. Képes Atlasz. — Szabóky Adolf. Latin olvasókönyv. — Szász Károly. Kis Biblia. — Szirmai, Vörös és Szilágyi. I—VI. iskolaév. — Tanitók könyvtára. Szerk. Kiss és Péterffy. I—IV. füz. — Tárkányi Béla. Ártatlanok öröme. Ifjuság kalauza. — Torday Ferencz. Az ember boncztana. — Valló Vilmos. Népiskolai olvasmányok. — Visontay János. Magyarország története. — Ziltz Mór. Hittan népiskolák számára. — Bánhegyi Stef. Ung. Kinderfreund. — Braxatoris Karl. Evang. Katechismus. — Lutter. Sbierka počtovednych prikladov. I—V. — Max Mayer. Formenlehre. — Német Karl. Elementar-Lehrbuch der christlichen Religion, I—II. — Ribáry Fr. Kleine Erdbeschreibung. Geschichte von Ungarn. — Stricker-Mayer. I—VI. Schuljahr. — Verédy Károly. Népiskoláink felszerelése. — Bernstein. A természet könyve, I—V. — Vasárnapi könyvtár, I—III. foly. — Zöld könyvtár: *a)* Boross Mihály válogatott munkái. *b)* Fáy András meséi és aphorismái. *c)* Kane, a sarkutazó. *d)* Kisfaludy Károly válogatott munkái. *e)* Kisfaludy Sándor

összes regéi. *f*) Knigge A. Érintkezés az emberekkel. *g*) Kuliffay Ede. Magyarország története. *h*) U. a. A szabadság hősei. *i*) Legouvé rnő. Atya és fiu. *k*) Matthews Vilmos. Hogyan boldogulunk? *l*) Pestalozzi Henrik. Lénárd és Gertrud. *m*) Wieland. Az Abderiták. — Kis nemzeti muzeum: *a*) Magyar dalnok. *b*) Jósika M. Regegyöngyök. *c*) Robinson Crusoe. *d*) Tündérmesék. *e*) Boldogháza. *f*) Magyar népdalok. *g*) Magyar hősköltemények. *h*) Jósika. Abafi. *i*) Kisfaludy S. válog. munkái. *k*) Történeti adomák. *l*) Jókai M. válogatott munkái. I. II. *m*) Kölcsey Ferencz. *n*) Tréfás versek. *o*) Csokonai Mihály válogatott versei. *p*) Mignet. Franklin élete. *r*) Vértessi Arnold beszélyei. *s*) Simons. Bús vitéz. Ós-római időkből. *t*) Kuliffay Ede. Erdély története. *u*) Verne Gyula. Hires utazók. *v*) Bánfi János. A Szántó család története.

5. Kilián Frigyes, egyetemi könyvárus, **Budapest.**

Kohn. Kisérleti természettan, I—II. — Kont. A természettan elemei. — Koós. Általános árúisme. — Láng. A közgazdaság elmélete. — Somhegyi. Egyetemes világtörténet, I—III.

6. Kókai Lajos, Budapest.

Ballagi Karl. Der ung. Sprachmeister. — Ballagi K. és Goldzieher Ign. A héber nyelv elemi tankönyve. — Bánfi János. Ifjusági és népkönyvtár. Tartalom: *a*) A rongyszedő fia. *b*) A varróleány. *c*) A munka és jutalom. *d*) Az ingoványok leánya. *e*) A tizenharmadik. *f*) A félszemű. *g*) A drótos fiu. *h*) A félszemű remete. *i*) A jósnő álmai. *j*) A fejes Boris. *k*) Pupos Pista. — Bartalus István és Gyertyánffy I. Négyes dalok zsebkönyve. Férfi énekkarok anthologiai gyüjteménye. — Bartalus I. Női karénekek gyüjteménye. — Bászel Aurél. A classikus philol. jelesebb munkásai életrajzokban. I. köt. Thukydides beszédei. A classikusok tanulmánya. Horatius élete és költeményeinek időrendje. — Batizfalvy I. Keresztyén hittan az ev. gymn. fels. oszt. szám. Ker. erkölcstan az ev. gymn. fels. oszt. szám. Vezérfonal a világtörténet első oktatásánál. I—III. Berényi Salamon. A népiskola földrajza, I—II. — Bocsor L. Bibliai ismertetés a szent föld rajzával. a gymn. I—II. oszt. sz. Egyháztörténelem. a népisk. VI. oszt. sz. Egyháztörténet, a gymn. IV. oszt. sz. — Böhm K. Az ember és világa. — Brassai S. Algebrai gyakorlatok I. r. — Dietz S. Rügy- és levélkulcs a magyar birodalomban honos és honositott fák meghatározására. — Edelmann Sebő. A négyzetes maradékok elmélete. — Eötvös-emlék. Kiadja az Eötvös-alap bizottsága. — Falvay A. és társai. Magyar olvasókönyv a népisk. II. oszt. szám. Deutsches Lesebuch für die II. Klasse der Volksschule. Magyar-német olvasókönyv a népisk. II. oszt. sz. — Farkas József. Magyarországi prot. egyház története. — Fehér M. Elemi franczia nyelvtan, a polg. isk. I—II. oszt. sz. — Filó Lajos. Keresztyén hittan. — Fischer Náthán. A hit- és erkölcstan rövid vázlata. A zsidók története. — Füredi Ign. Természetrajz elemei. — Goll János. Uj énektanitási módszer. (Galin-Paris-Chevé-féle tanmód.) Elemi énektan. Chevé elemi énektana. Iskolai dalfüzér. Énektan polg. isk. szám. zongorakisérettel. I—IV. füz. Ugyanazon mű kiséret nélkül. — Goll J. Polyhymnia. polg. isk. szám. kisérettel. U. a. kíséret nélkül. Magyar nemzeti lant. — Gyertyánffy I. és Kiss Á. A népiskolák módszertana. Dittes után. II. kiad. — Győri Vilmos. Luther Márton kis kátéja. — Dr Gyulai Béla. Magyar olvasó. Nyelv- és irálytan feladványokkal. I—II. — Haan Lajos. A keresztyén egyh. története. prot. isk. szám. II. kiad. — Händel Vilm. A keresztyén egyh. története. Hase nyomán. — Haselmeyer Pál. Énekfüzér. II. kiad. — Dr. Heinrich Károly. Anyaggyüjtemény a német

nyelv tanításához. Királyi ünnepek emléke a magyar nép és ifjuság számára. — Kiss Áron. A prot. népisk. vallástanitás módszertana. — Kiss Kálmán. A bibliai könyvek története, a gymn. VI. oszt. szám. Bevezetés a ref. keresztyén vallásra. Ref. vallástudomány. Hit- és erkölcstan. — Komjáthy Gy. 101 gyermekjáték. — Kurz Samu. Budapest és környékének helyrajza. — Laky Dániel. Vallástörténet, a gymn. V. oszt. szám., 4. kiad. — Luttenberger Ág. Számolókönyv. — Morvai Kár. Magyar nyelvtan és helyesirás, népiskolák szám. Tornazsebkönyv. — Nagy Sándor. Szépirási minták. — Németh Vilmos. Magyarország hegy-, sik- és vizrajzi viszonyainak átnéz. térképe. — Névy László. Stilisztika, középisk. szám. I. r. V. kiad., II. r. IV. kiad. — Nosszág János. Kétszer 52 bibliai tört. prot. népisk. szám. — Novák Sándor. Keresk. számtan. I. r. — Pálfy József. A keresztyén anyaszentegyh. tört. prot. isk. sz.. IV. kiad. A keresztyén anyaszentegyh. röv. tört. — Pap Ferencz. Tankönyv a népisk. fels. oszt. sz. IV. kiad. — Papp Károly. Bibliai történetek az ó és új testamentomból. Vezérkönyv a bibl. történetekhez. Keresztyén erkölcstan a ref. hitfelek. népisk. V. oszt. szám. — Péterfy Sándor. Fröbel Frigyes emléke. U. a. és Závodszky K. Gyermekek öröme. Költemények 9—12 éves gyerm. szám. — Phaedrus. Augustus szabad. Aesop nyomán és modorában irt meséi. Ford. Móczy Antal. — Stolze-Fenyvessy-féle egyszerüsitett gyorsirás. — Szabó Endre. Vezérkönyv Fröbel Frigyes foglalkoztató eszközei használatára. — Szalay László. Államférfiak és szónokok könyve, I—II. — Tóth Gábor. Keresk. számtan, II. rész. — P. Vergilius Maro Aeneisének I. és II. könyve. Magyarázza Szénásy S. II. kiad. — Versus memoriales de quantitate syllabarum. — Zenészeti Lexikon. Szerk. Ságh József.

7. Lampel Róbert (Wodianer), Budapest.

I. Oktatásügyi kiadványai. Adamovics. Ábrázoló geometria elemei. — Aesopus meséi. — Andersen összes meséi. — Arányi. Betüszámtani példák gyüjteménye. Sik elemző mértan. — Bárány az olvasás tanmódja. — Batizfalvy. Egyet. történelem. I. II. III. — Belicza. Magyar nyelvtan kézikönyv. I—IV. — Berecz. Természettani földrajz. — Bibliotheca scriptorum graecorumet romanorum: *a*) Caesar, ed. Pramer, *b*) Cicero, ed. Nohl. *c*) Horatius, ed. Petschenig. *d*) Ovid. ed. Sedlmayer et Zingerle. *e*) Sallustius, ed. Scheindler. *f*) Sophokles, ed. Schubert. — Budavári. Latin gyakorló- és olvasókönyv. Caesar; de bello gallico. — Cherven-Schneider. Egyetemi földirati tankönyv. — Conde. Der kleine Franzose. — Cornelii Nepotis ed. Vass. — Crüger. Természettan. — Curtius Ábel. Görög nyelvtan. I. II. — Czanyuga. Magyar-német beszélgetések. — Dallos. Gyakorl. angol nyelvt. Ungarische Sprachl. I. II. Kis török tolmács. — Dékány. Elemi vegytan. — Dobóczky. Gazdasági és kertészeti füzetek. I—IV. — Ebenspanger. Hazai történ. — Erényi. Kis magy. nyelvt. Ném. nyelv. gyak. tanf. — Fábián. Cicero vegyes munkái. — Faludi. Magyar ABC és olvasó. I—IV. Német ABC és olvasó II—IV. Számtani gyak. I—III. — Felsmann. Német tan- és olvasókönyv. I—II. Német olvasókönyv. I—IV. Német rythmika. — — Gáspár. Rövid háztartástan. — Gazdasági kis tükör. — Goldberger. Héber nyelvtan. — Görög és latin remekirók gyüjteménye 19 kötet. Hatsek. Magyarország térképe. Az osztrák-magyar monarchia térképe. — Hauke-Környei. Egyetemi földirati tankönyv. I—III. — Heinrich Gusztáv. Deutsches Lehr- und Lesebuch. I—III. — Hellen remekirók, forditotta Télfi (Demosthenes, Herodot, Homér, Plato, Xenophon.) 6 köt. — Hieser-Szabóky. Ábrázoló mértan. — Holub. Római irodalomtörténet. — Hönigsberg. Franczia nyelvtan. I. — Ihász Gábor. Magy.

nyelvtan. — Iványi. Urbis Romae viri illustres. — Jeszenszky oktatás. — Kakujay. A természetrajzi oktatás. — Képes könyvek: *a*) Házi állatok. *b*) Házi szárnyasok. *c*) Robinson Crusoe. *d*) Képes szinházkönyv. *e*) Józsi Bácsi képes meséi. — Kohányi. Legújabb dalkoszoru. Neuester Liederkranz. — Kohn S. Vallástan és bibliai történet. — Koltau V. Stilistika I—II. — Környei-Mayer. Alkotmányt. — Környei-Schwicker. Die bürgerliche Rechte und Pflichten. — Környei-Gyulay. Gyakorlati irálytan. — Környei-Baross Magyarországi nemzeti irod. történet. — Környei. A tanitó az iskolában. Magyar szavaló — Kövi. Ábrázoló mértan. — A középiskolákról. — Kuttner-Mayer. Földrajz. Erdbeschreibung. — Krátky zemepis. Kis általános földirat. Kleine Schul-Geographie. — Kuttner. Palesztina földrajza. — Kuttner-Mayer. Magyar irodalmi történet. (Németül is.) Magyar történet. (Németül is.) Természetrajz. Naturgeschichte. Képes természetrajz. Kis természettan. (Németül is.) Világtörténet magyarul és németül. — Landau. A díszitményi rajz elemei. — Lange. Kis Atlasz. Uj iskolai atlasz. — Landgraf M. M. Deutsche Sprachlehre I—II. — Lederer-Fodor. Az ápolás módszere. Az oktatás módszere. Erziehungslehre. — Mayer Miksa müvei: *a*) Aranybánya. *b*) Családi kör. *c*) Derék férfiak. *d*) Jelesek csarnoka. *e*) Kincses szekrény. *f*) Rövid alkotmánytan. *g*) Kurze Verfassungslehre. — Močnik-Szabóky. Arányszámok. Mértani nézlettan. I—II. — Močnik-Schmidt. Számtan. I—II. Geometria elemei. — Močnik-Arnstein. Betüszámtan. — Močnik-Szabóky. Mértan. — Némethy L. R. kath. egyház szertartások. — Népiskolai közoktatás — Ney F. Gyakorlati német nyelvtan. Ungarische Sprachlehre. Schlüssel zur ungarische Sprachlehre. Ifjusági szinmüvek. — Noël. Franczia nyelvtan. — Pap A. Természetrajz elemei. I—II. — Phaedri ed. Budavári. — Ploetz. Syllabaire. — Pokorny. Állat-, növény- és ásványország. — Pütz. Német irodalom története. — Reisz. Természetrajz. — Requinyi. Franczia verstan. — Riedl. Magyar hangtan. — Rosenmayer — Deutsche Schulsprachlehre. Rechenbuch, I—II. — Római remekirók forditásai. (Caesar, Cicero, Corn. Nepos, Horatius, Livius, Ovid, Plautus, Sallustius, Tacitus, Virgil, Quintilian) 17 köt. — Schmidt. Fizikai földrajz. — Schröder. Vezérfonal a mértani és szabadkézi rajzoláshoz, pótfüzettel. Mértani szerkesztéstan. — Schubert. Természettan. Természetrajz. Embertan. — Schultz-Dávid. Latin nyelvtan és olvasókönyv. Latin synonymika. — Szénássy-Elischer. Latin olvasó. — Tankó. Magyarország története. Világtörténelem, I—III. — Télfy. Sententiae scriptorum graecorum. — Tomor-Váradi. Magyar olvasó, I—IV. — Travnicsek. Görög nyelvtan. — Vaszary Kolos. Történelem, I—II. Világtörténelem, I—III. — Veress. Latin-magyar és magyar-latin kézi szótár. — Vész J. Á. Felsőbb mennyiségtan, I—II. — Visontay. A magyar állam földirata. Magyarország és a Földközi-tenger földrajza. Ausztria-Magyarország földrajza. Általános és összehasonlitó földrajz. — Visontay-Borbás. A magyar állam földirata. Egyetemes földirat. — Vida-Lévay. Görög-magyar szótár. Magyar-görög szótár. — Welter-Füssy. Világtörténelem, I—III. — Wiegand-Czanyuga. Latin közmondások gyüjteménye. — Wissinger. Ásvány-, közet- és földtan. — Xantus. Természettani földrajz. — Hátsek I. A magy. sz. korona országainak megyei térképei.

II. Iskolai és népkönyvtár. Összeállitotta Lampel Róbert (külön faliszekrényben). Abafi. Sziget veszedelme. — Anderssen összes meséi. Bárány. Magyarország tört. — Barth. A vasárnapi munkaszünet. — Bedő Dani. Görögök történetei. — Bernstein. A természet könyve, I—V. Czuczor Gergely. Washington élete. — Cox György. Görög regék, I—III. — Cooper. Az utolsó mohikán. Deák-emlék. Dé Tamás. Szándförd és Mertn. — Dobó. A vak halász és három fia. Ezer egy

éj. Falusi könyvtár, 4 köt. Fonó krónikája, I—III. — Frecskay. Találmányok könyve. — Garam. Nem ugy van most. — György Deák. Nagy Magyarország. — Hauff V. Regék. — Hevesi. Jelky András kalandjai. — Hindy. Egy segédtanitó története. — Hildebrandt. Robinson gyarmata. — Hohenauer. — Magyar királyok és hősök csarnoka. Napkeleti regék, I—II. — Hoffmann. Ifjusági iratai, 11 köt. Gulliver utazásai, 2 köt. — Horváth Mihály, Magyarország függetlenségi harczának története, I—III. — Jókai Mór válogatott művei, 9 köt. — Kazinczy. Pályám emlékezete. — Kenessey. A trágyakezelés. Kis lap, 1 köt. Kis nemz. muzeum, 13 köt. — Kriza Ján. Vadrózsák. Magyar könyvesház, 5 köt. — Mayer Miksa: Onogeses. Aranybánya. Kincses szekrény. Családi kör. Mese-könyvecskék, 4 köt. — Mikes. Mulatságos napok. — Miklós Bátya. Párbeszéd. Nemzeti dalkönyvecske. Nemzeti kincses szekrény. Népszerü neveléstan. Népoktatási olvasókönyv. — Peregriny. Természet-történet. — Pestalozzi Lénárd és Gertrud. — Péterfy. Gyermek öröme. — Petőfi összes költeményei, 1 köt. — Smiles. Jellem. Önsegély. Takarékosság. — Sporzon P. Gazdászati talajisme. — Szász D. Egy falat kenyér történetę. — Szeberényi. A szomorfalvi tanitó. — Tompa Mihály elbeszélő költeményei, I—III. — Történelmi könyvtár, 20 köt. — Varga. A babonák könyve. — Vasárnapi könyvtár, 30 db. — Verne Gyula. A prémek hazája. A Chancellor. A rejtelmes sziget. Utazás a tenger alatt. Grant kapitány, I—II. Utazás a föld körül. — Xantus utazásai.

8. Lauffer Vilmos, Budapest.

Dr. Abt. Természettan. Pótfüzet a természettanhoz. — Ács Károly. Magyar, német, olasz, román, cseh, tót és szerb beszélgetések. Szerb beszélgetések. Cseh, tót beszélgetések. — Ambrus és Szauter. Tornatanitás a néptanodákban. — Bárány Ignácz. Magyarország története. Vezérkönyv az ABC-hez. Tanitók könyve. Magyarország története (iskolai kiadás). Nyelvgyakorlatok, I—III. Nyelvkönyv, I—III. — Bátori. Dallam- és összhangzattan. — Anakreon dalai. — Bauer. Element. grammatik. Magyar társ. nyelvtan. — Benedikty. Nilusi emlékek. — — Binder. Rajzolás tanitás nélkül. — Cerny. Cvicebna kniha. Latinszka mluvnica. — Cserny. Tyrocinium poëticum U. a. jegyzetek és szótár. — Dölle. Gyakorlóiskola. Rajzol. vezérkönyv, 184 táblával. Nevelészet története. Rajzolás a népiskolában, 52 táblával. Rajzolási vezérfonal, I—VI. oszt. — Dorner. Ásványtan fels. tanodák számára. Állattan elemei, I—III. Növénytan. Ásványtan. — Ehrentheil. Hébermagyar-német szótár. — Elischer és Fröhlich. Szótár Homeros 2 eposához. — Engerth. Rajziskola, I—IV. füz. — Entz. Weinbau. — Erdődi. Neveléstan, I—III. — A történettudom. tárgyak módszertana. A természetrajz és természettan módszertana. — Felsmann. Német grammatika. Gyakorlókönyv a német grammatikához. Deutsche Grammatik. — Faludi (Fuchs). Népiskolai ismerettár, I—VI. Könyvvitel. Számvetési példatár, II—VI. Számvetési vezérkönyv, I—VI. Magasin für d. Volksschulunterricht, I—VI. Buchführung. Rechnungsunterricht, II—VI. A természettan elemei. Nankosklad prostonarodnej Skoly, I—IV. Magyar nyelvtani gyakorlókönyv, II—IV. Földrajz, III—VI. — Fáy. Hulló virágok. Buzavirágok, I—II. — Führer (Füredi). Weltgeschichte. Lehrmethode der französ. Sprache. Világtörténet. Lehrmethode der ung. Sprache. Geschäftsaufsätze von H. P. — Grosz Lajos. Orvosi rendőrség. — Gyulai és Mittelmann. Keresk. irálytan. — Gyurits. Mondattan. Magyar nyelvtan. Ékes irálytan. Magyarok története. Csillagászat. — Hatala. Mluvnica jazyka slovenskeho. — Hecht. Izrael története. — Dr. Herczeghy. Egészségtan. — Hieser. Rajzoló

mértan. 15 táblával. — Holub-Köpesdy. Magyar-latin kézi szótár. Latin-magyar kézi szótár. — Hunfalvy. Budapest és környéke. — Kaszap. Összehasonlító polit. földrajz. — Katinszky. Nemzeti irodalomtörténet. Költészettan. — Kelen József. A testgyakorlás kézikönyve. — Kempenského, o nasledovani Krista. — Kerékgyártó. Magyarország emléknapjai. A kis művész. 48 mintalap. — Kohányi. Kinderlieder. Gyermekdalok. Nyelv- és elmegyakorlatok. — Kohlrausch. Gyakorlati természettan, ford. Abt és Wagner. Körting-Gerevics. Franczia nyelvtan. Franczia gyakorlókönyv. — Dr. Lengyel. Szülők kötelességei. — Dr. Lindner. Logika, ford. dr. Klamarik József. — Linkess. Növénytan. — Loos. Mluvnica nemeckého jazyka. Slovenska citanka. Magyar-német-tót szótár. Német-magyar-tót szótár Tót-magyar-német szótár. Magyar-német szótár. Német-magyar szótár. — Lovcsányi. Természettani földrajz, I—III. — Lukácsy. Selyem- és eperfatenyésztés. — Mártonfy. Magyar alkotmánytan. — Madzsar. Magyar mondattan, I. — Mendlik. Lectures francaises, I—III Franczia olvasmányok. Questionnaire, I. — Mittelmann. Leitfaden zur Sprachrichtigkeit. — Márki. Kalauz. — Mráz. Slovenska mluvnica. — Mittelmann. — Német helyesirástan. Handels-Stilistik. — Mocnik-Klamarik-Wagner. Geometria. — Molnár L. A nevelés történelme. A nevelés tankönyve, I—II. A tanitás tankönyve, I. Az anyanyelv tanitása. Számtanitás. Női kézimunka. — Nicolas-Majer. A kereszténység, I—III. — Niemeyer. A kopogtatás és hallgatódzás. — Ollendorf-Salamin. Franczia nyelvtan. — Peltzmann. Mannale sacerdotum. — Quinet. A forradalom, I—II. — Röser és Schandl. Általános áruisme — Salamin. Franczia olvasókönyv, I—II. — Salamin és Linkess. Mennyiségtani földrajz. Természettani földrajz. — Samarjay. Ung. Sprachlehre, I—II. Madarkej reci, I—II. — Sándor. Német paedagog. olvasmányok. — Sasváry. Franczia szófüzéstan. — Schwicker. Die ungar. Schulgesetze. Mit Supplem.-Heft, I—III. — Sebes. Vezérfonal a méhészethez. Havi foglalkozás a méhek körül. — Seemann. Ásványtan. — Stepan. Zemepis Kralosv. uhorskéha. — Singer. Hebräische Lese- und Sprachunterricht. — Szabó. Logika. Dr. Szemák István. Német nyelvtan, I—II. Német olvasókönyv, I—IV. Magyar nyelvtan. — Szemere Bertalan. Utazás külföldön. — Szemlér. Rajzminták. I—IV. — Szulik. Világtörténelem. — Télfi. Corpus juris attici. — Tomasik. Denkwürdigkeiten des Murányer Schlosses. — Fruhelka. Kroat.-serb. Sprachlehre. Schlüssel dazu. A rajzolás elemei, I—V. füzet. — Vámossy. Időszaki vezérfonal. — Viktorin. Grammatik der slov. Sprache. — Varga. Bölcsészeti tudományok. — Weber. Gyakorlókönyv az énekoktatáshoz, I—III. — Zaborszkého bajky slovenské. — Bárány Gyula. Földrajz. Állattan, I—II. Növénytan, I—II. — Bárány Ignácz. Olvasó- és nyelvképzőkönyv, I—II. Kidolgozott nyelvgyakorlatok, I—III. — Boskovic. Lehrbuch der serbischen Sprache. — Csengery Antal. Történeti tanulmányok. — Czilchert. Állattenyésztési eszmék. — Liebig. A földmivelés vegyészete, I.

9. Nagel Ottó, Budapesten.

Barna. Földrajz, I—III. Magyarország története. — Erdősi K. Gyermekmesék. Regekunyhó. — Faylné. Kis mesék. Kedvenczkönyv. — Flesch M. Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen u. Schreiben, I—II. — Gonda B. Épitési tanácsadó. — Dr. Gyulay B. Nőnevelés. — Halász N. Zsidó hitt. Katekizmus, I—II. — Halász S. Gyermekkerti csokor. — Horváth és Juhász. Módszeres tornatanitás. — Kalocsa R. Igaz történetek. Tündérkert. — Magyary. A nagy világ. — Pap. Katonai büntetőjog. — Saadi Firuz. Keleti tündérregék. — Dr. Váradi

Antal. Aesthetika diéhéjban. Jelmeztan. Virág és Walter. Számolási gyakorlókönyv, I—IV.

10. „Pallas“ irodalmi és nyomdai részvény-társaság, Budapest.

Magyar Lexicon; az egyetemes ismeretek encyklopaediája. 1—16 kötet. — Flammarion Camille. Népszerü csillagászattan, I—II. köt. — Franczia-magyar szótár, a legjelesebb franczia szótár-irók után. — Dr. Mayer István, esztergomi cz. püspök. Ezer mükereszt. — Ungarisches Sprachbuch. — I. Barna. — Toldy László. Kereskedelmi földrajz. Kereskedelmi, reál- és felsőbb ipariskolák számára.

11. A pápai ref. főiskola nyomdájában nyomatott művek.

Horváth Mihály. Magyarok története, I—II. — Bocsor István. Magyarország történelme, 1—7 füz. Földrajz. — Tarczy Lajos. Természettan, I—II. — Somody József. A teremtés természet-történelme. — Körösy Sándor. Büntető jogtan, I—II. — Klein Mór. Tévelygők útmutatója. — Árvay József. Ó- és új-testamentomi sz. történet. — Kiss János. Keresztyén hittan. — Pap Ferencz. Tankönyv. — Jády József. Méterrendszer. Okszerü gazdaságtan. — P. Szabó Károly. Bölcsészet elemei. Költészettan. — Szép Lajos. Myszticismus. — Kerkápolyi Károly. Tiszta észtan.

12. Pfeifer Ferdinánd, Budapesten.

Adler. A tanító, mint orvos. — Bagonyi. Rajzminták 2—10 füz. — Bihari Általános és hazai mivelődéstörténet, I—II. Corzan-Avendano. Az elemző mértan alapvonalai. — Fábry. Az állattan elemei. A növénytan elemei. — De Gerando. A munka történetének rövid vázlata. Elméleti és gyakorlati okadatolt eredeti magyar számtan. Háztartástan. — Gyulay. Magyar nyelvtan. Vázlatok és képek, I—II. Hogyan neveljük gyermekeinket? — Hoitsy. Dinnyetan. Hol a boldogság? — Ifjusági könyvtár. (Hoffmann, Höcker, Remellay) 1—32. — Jókai Mór. Szerelem bolondjai. I—II. Fekete gyémántok, I—III. Fekete sereg. A fránya hadnagy. Chinchilla herczeg. A rútak rútja. És mégis mozog a föld. I—IV. Az arany ember, I—III. Föld felett és viz alatt. A szegénység utja. Enyém, tiéd, övé, I—III. A jövő század regénye, I—V. — Kempis. Krisztus követése. Harmincz kép az ó-testamentomból. Harmincz kép az új-testamentomból. — Kurr. Az ásványok természetrajza képekben. — Lamartine. A Girondiak története, I—X. Julius Caesar. — — Marczali. II. József. — Pesty. A világtörténelem napjai — Petőfi vegyes művei, I—III. — Plautus vigjátékai. (A kincs. A foglyok.) — Reuchlin. Olaszország története, I—II. — Riedl. Magyar nyelvtan. Magy. olvasó, I—II. Német nyelvtan. Mutatványok a német irodalomból. — Salamon. A magyar hadi történethez a vezérek korában. — Schubert. Az emlősök természetrajza képekben. A madarak természetrajza képekben. A hüllők, halak, puhányok stb. természetrajza képekben. A növénytan természetrajza képekben. — Spencer. Értelmi, erkölcsi és testi nevelés. — Szilágyi A Rákóczyak kora Erdélyben. Egyetemes történet, I—III. — A nemzeti szinház könyvtára: Szigligeti. Török János. Goethe. Egmont. Gaal. Peleskei nótárius. Tóth. A falu rossza. Szigligeti. II. Rákóczy Ferencz fogsága. Tóth. A kintornás család. Szigligeti. A szökött katona. A czigány. A világ ura. A két pisztoly. IV. Béla. Sophokles. Antigone. Váradi. Iskarioth. Jókai. Milton. Sophokles. Oedipus Kolonosban. Parodi. A legyőzött Róma. Tóth. A toloncz. Grillparzer. Sappho. Jókai. Hős Pálffy. Szigligeti. A fény árnyai. — Thierry. Attila-mondák.— Varga. Latin nyelvtan, I—II. — Egy nagyméne levelei.

13. Révai testvérek, Budapesten.

Barna S. Koszorú serdültebb ifj. szám. U. a. és Kardos Árpád. Serdülők könyve. — Dajkakönyv. Szerk. az orsz. kisdedóvó-képző intézet

tanári kara. Ugyanazon tanári kartól: Játék-, vers- és dalos könyv. — Ifjusági olcsó könyvtár, 1—16. — Jó könyvek, 1—30. — Kalocsa Róza. Az illem könyve. — Köszöntőkönyv. Magyar ifjuság, I. k. — Mayne-Reid. Skalpvadászok. — Mikszáth Jókai Mór. — Schiller. A harang. Ford. Gáspár. — P. Szathmáry Károly. Piros könyv. — Szathmáry. Az emberi mivelődés története. — Szerdahelyi Kisdednevelés. — Széchényi Béla gr. keleti utazása. — Stanley. Utazásom Közép-Afrikában. — Twain. Koldus és királyfi. Ford. Fái B.

14. A sárospataki reform. főiskola kiadványai.

Árvai-féle ABC. — Árvai. Magyar nyelvtan. Ó- és újtestamentomi szent történetek, Bibliai bevezetés. — Buza János. Természetrajz. Növénytan. — Cornelius Nepos. — Dezső. Számtani feladatok, I—II. — Finkey. Görög nyelvtan. — Gérecz K. népiskolai földrajz. — Heiszler. Az egyh. reformáczió vázlata. Historia Scholae Sárospatakiensis. — Ivánka. — Karénektár. Temetési énektár. Keresztyén erkölcstudomány. — Kérészy-Szinyei. Görög-magyar szótár. — Kovácsy Bibliai vallástan. Keresztyén egyháztörténet. — Kun P. Német irod. olvasókönyv. Latin nyelvtan, I—II. Latin olvasókönyv. Gedicke után. Magyar-latin zsebszótár. Magyarország története. Makláry. Magyarok történelme. Mitrovics. Ker. hit- és erkölcstan. — Orbán. Történelmi kézikönyv. — Pánczél F. Erkölcsi olvasókönyv. Phaedrus. — A sárospataki reform. főiskola 300-ados ünnepe. — Soltész-Szinyei. Görög-magyar szótár. — Szent történetek rövid foglalatja. — Viski. Magyar polgári jogok. — Zsindely. Mértan, tanitók számára. Természettan.

15. Stampfel Károly, Pozsony.

I. Magyar művek: Andrássy Jenő. Remek költemények, iskolai és magánhasználatra. — Arendo Lipót-alkotta észszerű, könnyü és biztos gyorsirás, magyar nyelvre alkalmazta Dohnányi Frigyes, II. jav. és böv. kiad. — Babics Kálmán. Széptan vagy Aesthetika, II. kiad. — Cserny Károly és Dávid István. Latin stylus-gyakorlatok a gymnasium V. és VI. oszt sz. — Dávid István. Latin és görög classicusok forditása és magyarázata: Caesar, de bello Gallico. Cicero beszédei, I. Herodotos. szemelv. műveiből. Horatius ódái és eposai. Livius XXI könyve. Sallustius, Jugurtha. — Fésüs György. Robinson, Campe Joachim Henrik nyomán. — Helmár Ágost. Világtörténelmi tabellák származási táblákkal. A magyar millenárium. Visszapillantás Magyarország 1000 éves történetére. — Hoffmann Ferencz. Uj 150 erkölcsi elbeszélés kis gyermekek számára. — Horváth József. Kis tót, magyar és német szótár. — Hübner Ottó. Statistikai tabellák a föld minden országáról, különös tekintettel Magyarország és az osztrák-magyar monarchiára; átdolg. dr Schwicker. — A magyar ifjuság könyvesháza, szerk. Fésüs György: *a*) Az aranykeresők, elbeszélés Bonnet után. *b*) Jáva pálmás partvidékein, elbesz. Bonnet I. után. *c*) Az elefánt-vadászok, elbesz. Bonnet I. után. *d*) A vadonban, két elbesz. Bonnet I. ut. *e*) A marmorstreeti ültetvényes, Bonnet I. ut. *f*) A sziklás hegyvidék gyarmatosai, elb. Bonnet I. ut *g*) Regék és mondák. *h*) Jánossy Pál. A drótos tót, elbesz. *i*) Sasszárnyakon. Népies elbesz. *j*) Remek költemények, összegyüjt. Andrássy Jenő. *k*) A magyar világból: I. Rozgonyi Cecilia. II. Az ellenséges koponyák. Elbeszélések, irta Jókai M. *l*) A magyar világból. II. Koronát szerelemért. A nagyenyedi két fűzfa. Elbesz. irta Jókai M. *m*) A magyar világból III. Bacsó Tamás. Egy bukott angyal. Elbesz. irta Jókai M. *n*) A török világból. I. A Khámok utóda. Első fele. Elbesz. irta Jókai M. *o*) A török világból. II. A Khámok utóda. Második fele. irta Jókai M. *p*) A török világból. III. Solimán álma. A basibozuk. A gyerkőcz. A mennyei parittya-

kövek. Elbesz. irta Jókai M. — A magyar ifjuság könyvesháza kötetes kiadásban. — Jókai Mór. Névtelen vár, történelmi regény 3 köt. Rab Ráby, regény. — Liebleitner János. Kis magyar-német szótár, VI. kiad. Rövid oktatás a kertészet- és földmivelésben, a népisk. fels. oszt. szám. — Máder Rezső. Az énekoktatás a nép- és polgári iskolában, III. jav. kiad. — Magyar Helikon. Jeles férfiak életrajzai. Szerkeszti dr. Zólyomi Lajos: Toldy Ferencz, irta dr. Zólyomi Lajos. Vörösmarty Mihály, irta dr. Zólyomi Lajos. Dugonics András, irta Endrődy Sándor. Kölcsey Ferencz, irta Endrődy Sándor. Petőfi Sándor, irta dr. Vutkovich Sándor. Virág Benedek, irta Vermes Imre. Bajza József, irta Névy László. Kazinczy Ferencz, irta Andrássy Jenő. Garay János, irta dr. Ferenczy József. Csokonay Mihály, irta dr. Badics Ferencz. Tompa Mihály, irta dr. Ferenczy József. Gróf Zrinyi Miklós, irta Vermes Imre. Kisfaludy Sándor, irta dr. Badics Ferencz. Báró Jósika Miklós, irta dr. Vutkovich Sándor. Ányos Pál, irta dr Márki Sándor. Gróf Széchényi István, irta dr. Kerékgyártó Árpád. Esterházy Miklós nádor, irta dr. Márki Sándor. Wesselényi Ferencz, irta dr. Márki Sándor. Széchenyi Pál, irta dr. Márki Sándor. Deák Ferencz, irta Deák Farkas. Kemény János, irta dr. Márki Sándor. Bocskay István, irta dr. Szalay József. Czuczor Gergely, irta Köhalmi-Klimstein József. Arany János, irta dr. Badics Ferencz. Katona József, irta dr. Ferenczy József. Horvát István, irta Vass Bertalan. Madách Imre, irta dr. Tóth Sándor. Tóth Kálmán, irta Szana Tamás. Báró Kemény Zsigmond, irta dr. Tóth Sándor. Berzsenyi Dániel, irta dr. Kőrösi László. Bessenyei György, irta dr. Zólyomi Lajos. Pázmány Péter, irta Köhalmi-Klimstein József. Báthory István, irta dr. Szádeczky Lajos. Br. Eötvös József, irta dr. Ferenczy József. — Magyar Pantheon. A magyar történelem, művészet és irodalom 150 kimagasló alakja képekben és rövid életrajzokban. Díszkiadás és népszerű zsebkiadás. — Moenich K. és dr. Vutkovich S. Magyar irók névtára. Életrajzi és könyvészeti adatok gyüjteménye, II. kiad. — Orbók Mór. Nyitramegye földrajza. A ministeri tanterv nyomán a népiskolák III. oszt szám. — Pisztóry Mór dr. Az osztrák-magyar monarchia statistikája. A legujabb adatok alapján, az 1880. évi népszámlálás adatait magában foglaló II kiad. — Tanulók zsebnaptára. Harmadik évfolyam. — Thaly Kálmán. II. Rákóczy Ferencz fejedelem ifjusága 1676—1701. — Thomas L.-Fésüs Gy. Az ország- és népisme terén tett legnevezetesebb fölfedezések könyve. — Vutkovich Sándor dr. Kisded szótár. A nyelvünkben lábrakapott magyartalanságok betürendes jegyzéke. — Wágner Lajos, dr. Orbók Mór. Pozsonymegye földrajza, a ministeri tanterv nyomán a népiskolák III. osztályának használatára. — *II. Fali táblák és térképek.* Meinhold-féle állattani fali táblák. Első gyüjtemény, 30 lap. — A föld felületének főalakjai. Harper után, több jeles földrajzi szaktudós segédlete mellett rajzolta Heubner festő. — Helmár Ágost. A magyar birodalom történelmi fali abrosza. — Hofmann Ernő dr. és Jäger Gusztáv dr. A mezei gazdaságra nézve hasznos és kártékony állatok, forditotta Gönczy Pál. — *III. Német művek.* Helmár Aug. Das ungarische Millenarium. — Kropil Joh. Fibel für die katholischen Volksschulen. — Liebleitner Joh. Aufgabensammlung und Sprachlehre zum Unterricht in der deutschen Sprache. Ungarische Sprachlehre für die Oberklassen deutscher Volksschulen. — Popp Anton. Anfangsgründe der ungarischen Sprache für die II. u. III Klasse. — Schlick Josef. Deutsches Sprachbuch mit Übungsaufgaben für die II. u. III. Volksschulklasse. — Turcsányi Ludwig. Vorschule der ungarischen Sprache. Ein Lese- und Übungsbuch. — Wagner L. u. Orbók M. Geographie pes Pressburger Comitates. Auf Grundlage des minist. Lehrplane.

für das III. Schuljahre des Volksschulen. — *IV. Tót művek.* Orbók Mór. Zemepis Nitrianskej stolice. Podla smýslu ministeského nécbneho plánu pre III. — Wagner Dr. L a Orbók M. Zemepis Presporskej stolice.

16. Stein János könyvkiadó és nyomdász **Kolozsvárott.**

Nemzeti kis Abécze és olvasókönyv. A népiskolák használatára. Kiadja Stein Bácsi. IV. kiad. — Bodola Sámuel. Keresztyén hittan, melyet legjobban átdolgozott és az V. és VI. gymn. osztály számára sajtó alá rendezett Garda József. — Brassai Sám. Okszerű vezér a német nyelv tanulásában I. és II. rész. Kisdedek számvetése angol mintára. IV. kiad. Rajzminták fiatal gyermekek számára. Angol előkép után. III. kiad. Számító Sokrates. Fejbeli számvetés gyakorl. kérdésekben angol mintára. VII. kiad. — Buzogány Áron. A föld egyes országainak és népeinek ismertetése. Brassai S. Földiratának II. v. polgári része. III. kiad. — Comenii J. A. Januae linguae latinae vestibulum denuo editum in usum scholarum. Ed. III. — Garda József. Görög régiségtan. Antiquitas graeca. — Gáspár János és Kovácsi Antal. Magyar olvasókönyv elemi és reál- (polgári) iskolák, gymn. és magánnöv. használatára. Első folyam: I. köt. Második folyam: I. és II. köt. — Gergely Lajos. Magyar helyesírástan. Magyar nyelvtan. Elemi tanodáknak. V. kiad. — Herczeg Sándor. A földrajz elemei és a magy. királyság s az osztrák csász. tartományok földrajza. I., II. és III. oszt. népisk. szám. VII. kiad. — Nagy Péter Konfirmációi kisebb káté. Az erd. ev. ref. anyaszentegyh. szám. VI. kiad. Konfirmációi nagyobb káté. III. kiad. Szent történetek növendék-ifjaknak. Lamé Fleury mintájára IV. kiad. Új szövetségi történetek növendék-ifjaknak. III. kiad. — Pánczél Ferencz. Állattan. Elbeszélő modorban és versben. Népisk. szám. Két rész. — Legujabb szerk. irva-olvasni tanító Abécze és olvasókönyv. — Szász Domokos. A vallásos eszmék története. Főisk. tanulók s mivelt olvasók szám. 2 füz. — Turbucz. Szent történetek az ó- és új szövetségből. — Brassai Sám. A föld egyes részeinek földirati ismertetése. B. S. kéziratairól újabb adatok szerint kiadta Kovácsi Ant. III. kiad. — A keresztény vallás elemei kérdésekben és feleletekben az unitáriusok értelme szerint II. kiad. — Pánczél Fer. Kolozsvár részlete- leirása és Erdély földrajza. III. kiad. A kis Andor és Zoltán könyve. Elemi magy. olvasókönyv. — Simén Domokos. Szent történetek. Unitár. isk. haszn. II. kiad.

17. Telegdi K. Lajos, könyvkiadó **Debreczenben.**

I. Iskolai könyvek. B. Gy. Gyakorlókönyv a métermértékek megismertetéséhez. — Békési Gyula. A métermérték ismertetése. — B. P. Debreceni ABC. Rövid alkotmánytan. Népisk. szám. VIII. kiad. A magy. királyság földrajza. A népisk. III. oszt. sz. Rövid polg. termész. és mért. földrajz. Népisk. sz. XII. kiad. Rövid időszámlálás és helyismeret. III. kiad A kereszt. egyház történet röv. vázlata Népiskolák szám. VI. kiad Ó- és új-szövetségi szent történetek. Elemi iskolák számára. XIX. kiad. Képek a magyar történetből. III. és IV. oszt. népiskolák növ. sz. II. kiad. A magy. tört. röv. kivon. Népiskolák sz. V. kiadás Röv. természetrajz. Népis. sz. X. kiad. — Biki Károly. Keresztyén erkölcstudomány. Fels. népisk. szám. Női arczképek a történelemből. Növöveldék számára. — Csécsi Imre. Tiszta erkölcstudomány. III. kiad. — Domokos Lajos. Magyar nyelvtan. — Imre Lajos. Magyar fordítási feladatok, a latin nyelv és irály gyakorlatára. II. kiadás. — Kállay István. Egyetemes történelem, életrajzokban. Népiskolák számára. — Kallós Kálmán. A föld két félgömbjének iskolai fali térképe. — A Kereszty. egy. tört. Helv. hv. népiskola számára. — Kovács Lajos.

Számtani gyakorlókönyv. I.—V. füz. a Biblia történetek, a III. és IV. oszt. sz. Vezérkönyv a bibl. tört. népisk. tanításához. — Ladányi Gedeon. A magyar nemzet tört. röv. kivonatban. Algymn. sz. V. kiad. A világtört. főbb eseményei. Algymn. sz. V. kiad. Az ó-, közép- és újkor története. I., II., III. A magyar alkotmány tört. III. kiad. — Márk Pál. Cornelii Nepotis lib. de excell. duc. Térképpel. — Menyhárt János. Kereszty. hittan. — Nyiri Péter. Magyar nyelvtanitási gyakorlatok. A II. és III. el. isk. sz. Vezérkönyv a magyar nyelvtan tanitásában. I., II. Olvasmányok a II. és III. el. oszt. sz. I., II. Vezérlet a törtszámtanitásban. — Papp Károly. A természettan elemei. A népisk. V. és VI. oszt. számára. — Papp Lajos. A magy. nemzet története kivonatban. — Papp István. Révész Bálint. Rövid oktatás a keresztyén vallásban XIII. kiadás. — Surányi Gyula. A magyar irodalom és mivelődés tört. röv. kiv. Fels. népisk. nőnöveld. sz. II. kiad. — Szegedi Sándor. Szemelvények. T. Livius műveiből. Gymn. haszn. Szemelv. Ovidius műveiből. — Tóth Fer. Bölcsészet történelme. I., II. és III. — Tüdős Ján. Ghaedri Aug. lib. Fabul. Aesop. — Veres László Föld- és ásványtan. A népisk. IV. oszt. sz. Égtani földrajz. A Tanmódszerű számtanitás. — Wrage-Veres László. Vezérkönyv a beszéd- és értelem-gyak. tanit. — Zákány József. Magyar ABC. Vallástan kis gyerm. sz. II. kiad. Sz. biblia ismertetése. Helv. vallást. sz. IX. kiad. — Zalai Márk. Családi háztartás könyvvezetése. Forgalmi számtan. Keresk. polg. és gazd. int. s a müv. köz. sz. — Z. Sz. A. Népszerű növénytan. Elemi isk. sz. II. kiadás.

II. Népkönyvtáraknak szánt kiadványok. Baksay Dán. Mennyei szövétnek. Vall. olv. és imakönyv. Üdvösség forrása az örök életre. — Elek Fer. A hét bölcsek könyve. Énekes könyv. Zsoltárok és dicsér. Ugyanaz 52. kiad. Erkölcsi iskola. — Haller Ján. Hármas história. — Horkai Bácsi. Kis templom. Imák és énekek. — Milesz Béla. Herceg vagy kovácslegény. Egy szegény ember története. — Milton-Bessenyei. Elvesztett és ujra visszanyert paradicsom. — Pálfy Sám. Erbia vagy Abules és Agetás szivreható tört. — Papp Lajos. (Bocskai) Kis magyar krónika. — Révész Bálint. Isten az én szivemnek kösziklája. Imakönyv. prot. kereszty. szám. — Szabó Lajos Magy. ősmesék. I.—IV. köt. — Szőnyi Benj. Szentek hegedüje. Zádor vitéz és Ágota kisasszony története.

18. Traub B. és társa. Szeged.

Vass Mátyás. Olvasókönyv a leányiskolák II., III. és IV. oszt. számára. Olvasókönyv a fiúiskolák II., III. és IV. oszt. szám. Német olvasókönyv a zsidó népisk. II., III. és IV. oszt. számára. — Schön Nyelvtani gyakorlókönyv Vass M. II. oszt. olvasókönyvéhez. — Nagy János. Magyar nyelvkönyv a II., III. és IV. oszt. szám. — Schwab Löw. Emlékeztetés a vallásban nyert oktatásra III. kiad. Tiz parancsolat és 13 hitágazat. III. kiad. Meloh Chofnájim. A zsidó vallás vezérszavai. II. kiad. Neimoth Izrael. A zsidó szertartás főbb dallamai. — Ivánkovich János. A kath. egyház történelme. Ifjusági szinház.

19. Zilahy Sámuel, Budapesten.

I. Saját tanügyi kiadványai. Arányi Béla. Általános számtan és algebra. Mértan középiskolák számára. I.—IV. Mértani példák gyüjteménye. — Cicero. válogatott levelei; m. Köpesdi. — Cicero két beszéde; m. Köpesdi. — Domokos Jenő. Természettan középisk. sz. — Fekete Endre. Gondolkodástan vagyis logika. — Földes Béla. Nemzetgazdaságtan és pénzügytan. Adalékok a nemzetgazdaságtan történetéhez. — Gebauer Izor. Német olvasókönyv középisk. szám. — Gyertyánffy-Kiss-Radó. Magy. olvasókönyv a népisk. II., III. és IV.

oszt. sz. — Haesters. Német ABC. (Fibel). Német olvasók, a népisk. közép- és felső oszt. sz. — Hahnenkampf. Stoffsammlung zu den Aufsätzen. — Halász. Hitoktatás vezérfonál izr. népisk. sz. — Hatsek J. Budapest térképe. Magyarország kézi térképe. Az osztrák-magyar monarchia térképe. — Herzog E. német ABC. — Horváth Illés. Módszeres tornatanitás. — Hering R. A jogtudomány a m. életben. — Kuncz Elek. Gymnasiumi paedagogia. — Lakits Vendel és Neiger Sándor Földrajz a népisk. III.—VI. oszt. sz. — Löw Tivadar. Csődeljárási iromány-példák. — Madzsar János. Számtani példatár. I—VI. oszt. sz. Számtani vezérkönyv a népisk. I—VI. oszt. sz. Nyelvtani példatár az I.—III. oszt. sz. Nyelvtani vezérkönyv az I.—III. oszt. sz. Méterrendszer. — Mayer Miksa. Vezérkönyv az alkotmánytan tanitásához. A magyarok története. Geschichte der Ungarn. — Mendl Lajos. Német olvasókönyv az izr. népisk. II., III. és IV. oszt. sz. — Müller J. Magyar ABC. izr. népisk. sz. — Nagy Ferenc. Kereskedelmi törvény. — Neumann Árm. A kereskedelmi törv. magyarázata. — Biztositási ügylet. — Neumann Sándor. Az értékpapirok. — Pap János. Ásvány- és földtan, növénytan és állattan, felső oszt. sz. — Radó Vilmos. Magyar olvasókönyv az izr. népisk. II, III. és IV. oszt. sz. — Ribáry Fer. Európa polit. földrajza. — Schnierer Gyula. A kereskedelmi jog. A váltójog — Schön Bernát. Nyelvtani példatár az izr. népisk. II., III. és IV. oszt. sz. Héber imakönyv. — Mózes öt könyve magyar forditással. — Schwicker János. Deutsche Sprachlehre. Szamosi Ján. Görög nyelvtan. I., II. Görög olvasókönyv. Latin alaktan. Latin olvasókönyv. — Szepesi Imre, Latin nyelvtan I.—IV. Imák és énekek. — Wohlrab Flóris. Antik számvetési feladványok. A paedagogiai társaság évkönyve. 1879.

II. Iskolai, ifjusági és népkönyvtárak számára ajánlható művek, Zilahy Sám. által összeállitva. — Arany János. Toldi és Toldi estéje. — Bánfi. Ifjusági könyvtár. 12 köt. — Bernstein. A természet könyve, 5. k. — Cox György. Görög regék. — Colon. Columbus Kristóf élete. — Daudet. A kis izé. — Dobó László. A vak halász és három fia. — Falusi Könyvtár. (Válogatott). 4 k. — Foe—Radó. Robinson Crusoe — A Franklin-társ. Képes kiadásai és mesekönyvei. — Frecskay. Találmányok könyve. 2 k. — Gáspár János. Csemegék kis gyermekek szám. — György deák. Négy szerzetes barát viszontagságai — Hevesi L. Jelky András kalandjai. — Hoffmann ifjusági iratai. 71. szám. — Tarka könyv. 100 kis történet. 50 kis mese. — Horváth Mihály. Magyarország függetl. harczának tört. — Jókai Mór munkái. Népszerű kiadás, a magy. nemzet története. Jó könyvek. 30 füzet. — Keleti Kár. Hazánk és népe. Kenessey Kálmán, A trágyakezelés könyve. — Kingsley. A hősök. Görög tündérmesék — Kis lap. (Gyermekújság.) Két köt. Kis nemzeti muzeum. (Válogatott). 16 köt. — Kriza János. Vadrózsák. (Székely népköltl. L mé-Fleury. Róma története. Légrádi ifjusági könyvtára. 8 köt. — Macé. Egy falat kenyér története. — Magyar Helikon. Jeles magy. irók életrajzai. 4 köt. Magyar könyvesház. (Válogat.) 15. szám. Magyar könyvtár. 10 köt Mark Twain. Koldus és királyfi. — Mayer Miksa. Onogesius története. Családi kör Jelesek csarnoka. Kincses szekrény. Derék férfiak. Aranybánya. — Mende Bódog. Kincses föld. — Mikes Kelemen. Mulatságos napok. Nemzeti dalkönyvecske. Nemzeti kincses szekrény. — Ney Ferencz. Ifjusági szinművek Olvasókönyv a felnőttek oktatására. — Petőfi Sándor költeményei Képes népkiadás 1 köt. — Radó Vilmos. Eredeti m. népmesék. Sámi Lajos. Délafrikai utazások. — Schmid Kristóf. Ifjusági iratai. — Smiles. Önsegély. Jellem. Takarékosság. Kötelesség. — Sparks-Czuczor. Washington élete. — Sporzon Pál.

Gazdasági olvasmányok. — Stein. 52 vasárnap. — Szeberényi A. A szomorfalvi tanító. Történelmi könyvtár 24 köt. — Tamás Bácsi. Leczke után. (Mulatt. olvasm.). — K. Tóth Kálmán. A világlátók. — Vámbéry-Radó. Utazás Ázsiában — Varga János. A babonák könyve. — Verne Gyula. *a)* Utazás a föld körül. *b)* Utazás a tenger alatt. *c)* A prémek hazája. *d)* Grant kapitány gyermekei. *e)* A rejtelmes sziget. — Villási Pál. A gyümölcstenyésztés tana.

Felekezeti és nem magyar ajkú iskolák tankönyvei.

A felekezeti és részben nem magyar ajkú iskolák részéről 410 kötet tankönyv lett beküldve és kiállítva, melynek egy része tót, oláh és szerb nyelven van irva.

K. Testgyakorlat.

A testgyakorlatok csarnokában.

Az épületet tornacsarnok alakjára Bokelberg Ernő adatai szerint Kallina Mór építész és Horváth József ácsmester építették. Az 5517 frtnyi összes költséget részben a közoktatásügyi ministerium, részben az országos kiállitási bizottság fedezte. A csarnok iskolai tornatermet ábrázol minimális nagyságban; hossza 20 m., szélessége 10 m., területe 200 m²., magassága 5·50 m. A csarnok nem adhatja egy teljesen és szabályszerűen fölszerelt tornaterem képét, mivel a kiállitás czéljaira van berendezve; a testképzésnek összes nemeit képviselni van hivatva, a tornázás mellett a vivást, az úszást, a korcsolyázást, kerékpározást és az evezősportot. A kiállitott minták és mintaszerű szerek nem kizárólag hazai készitmények: vannak köztük külföldiek is, mindenekelőtt azért, hogy e szakma kiállitása lehetőleg tanulságos legyen, másrészt pedig a czélból, hogy kézműveseinket a külfölddel lépéstartásra serkentse. A csarnok belső diszitésének is meg van a maga jelentősége: a 32 czimer azoké a magyar városoké, melyek tornaegylettel dicsekedhetnek; az elvmondatok pedig a tornász jellemét és gondolkozását tükrözik vissza. A czimerek, illetőleg a mondások, Rumbold Bertalan czimerfestő munkája. A tetőről lefüggő csolnakot Oberolly János készitette.

A kiállitók és tárgyaik:

1. Aigner Lajos, könyvkereskedő Budapesten, váczi-utcza 1. sz. Az összes testgyakorlatokra vonatkozó könyvek, rajzok, képek és pedig 95 német, 20 magyar. Két magyar folyóirat: „Herkules“, „Tornaügy“.

2. Bokelberg Ernő, tornatanár, a Nemz. Tornaegylet művezetője. Budapest, ősz-utcza 26. sz.

3 discus (korong), 3 gerely, 8 buzogány, 12 pár kézi kelep (castagnette), 1 p. falláb, 1 tornászóra, ónból öntött tornászok, 1 felállitható szobai korlát, 1 létra, 1 labdakosár labdákkal, 1 ge-

relyfő, 1 felállítható nyujtó (vasból), 2 nyujtórúd, 1 p. ugróoszlop rúdugrásra, 1 ugródeszka, 2 ugrószekrény, 1 körhinta (a fő és 4 szíj), 4 p. gyürűhinta (hevederből fagyürűkkel), 2 felállítható mászórúd, 2 tolóoszlop, egy régi körhintafő [Clair tornamestertől 1840-ből], 1 vasbot, 1 pár súlyzó bőrrel bevonva; üditőpalaczkok, 1 bőrtarisznya kirándulásra. Fali vasfogas 8 póznával és 1 villásrúddal. — Az iskolai tornázás statistikája.

Bokelberg Ernő neve alatt állitottak ki:

3. Schildge Ádám, a majnai Rüsselsheimből.

4 drb kókuszdióhéjből készitett, ugrószőnyeg. (Németországban 9 év alatt 2000 drb kelt el; alkalmaztatott tornaegyletekben, iskolákban és katonai tornahelyiségekben is.) 2 lábtörlő (a tornaterem elé).

4. Huzella M., kereskedő, Budapest, váczi-utcza 1. sz.

Vivószerek: kardok, vivótőrök, álarczok, mellvédők; szobai tornázás eszközei; gyürűhinta, rúd- és ülőhinta, csomóskötél, 1 buzogány, 5 p. súlyzó, erőmérő; sapkák, czipők tornászók és labdajátszók számára, 1 hordozható korlát, labdajátékok: criquet Lacon teunies, 1 sátor kirándulásra, függőágyak, 1 szobai evezőkészülék. Uszószerek bádogból, fából.

Ugyancsak Bokelberg Ernő neve alatt állitottak ki még:

5. Engel M. A. és fiai, vaskereskedő-czég Budapest, Józseftér 7. sz.

20 p. különféle korcsolya, 3 p. skating-korcsolya, 3 czéllövőpisztoly, 4 czéltábla, Végre:

6. Riesz Henrik és társa, Budapest, Deák-utcza 5. sz.

Dr. Jäger-féle gyapjúöltözetek tornászok, csolnakázók, kerékpározók és kirándulók számára. Kiállitási tárgyaik Benger fiai gyárából valók, mely Stuttgarban 1843. óta áll fenn, 1000 munkást, 400 szövőszéket foglalkoztatva, naponkint 100 tuczat inget gyárt s tricotage normálruha készitésére 21 államra szolgáló szabadalmat nyert.

7. Fuchs Károly, lakatosmester, Budapest, Sándor-u. 18. sz.

1 felállitható szobai nyujtó vasból, 12 vasbot, 12 kigyóhorog, 10 gyürű kötélre, 4 drb korlátvas. Vasalás létrákra: fokok, horgok. 1 támfa-állvány vasból, létratartók; vasalás mászópóznákra.

8. Geittner és Rausch, gyárosok, Budapest, Andrássy-ut 12. sz.

A czég fennáll 1865. óta, gyárai 100 munkást foglalkoztatnak; sok kitüntetés érte. Gyürűhinták, rúd- és kötélhinta, mászókötelek, csomóskötél, kötéllétra, tornaövek, armstrong, súlyzók,

golyók, golyósrúdak. Hevederek. Kigyóhorgok. Evező- és tornakészülék. Ruggyanta-köpönyeg; felszerelés touristáknak.

9. Kertész Tódor, kereskedő, Budapest, Dorottya-u 1. sz.

1 „regenerator“: szekrényalakú szobai tornaszer. (Összeállitotta: Oroszi Antal).

10. A Kosztovits László által képviselt „Kerékpár-Egyesület“. Budapest, Béla-u. 4. sz.

2 tricycle, 4 bicycle; Hyges & Wigfull sheffieldi gyárából. 1 evező- és szobatornázási készülék.

11. Magy. kir. honvédelmi ministerium.

1 katonai tornahely (akadálypálya) mintája; az eredeti pálya 150 m. hosszú és 8 m. széles; ellátva a tábori erődítések alkalmával előforduló minden akadálylyal.

12. Magyarországi tornatanitók egylete. Fennáll 1883. óta; czélja: az iskolai egyleti tornázás ügyének emelése; a tornatanitók társadalmi tömöritése és érdekeik előmozditása. Van 160 tagja, saját havi közlönye „Tornaügy“ czímmel. Alelnök: Bokelberg Ernő.

Az egylet által kiállitott tárgyak: *a)* Torna- és játszóhely mintája $^1/_{25}$ nagyságban. (Az eredeti tér 25 m. szélesnek és 52 m. hosszúnak képzelendő); *b)* leánytornaterem mintája $^1/_{10}$ nagyságban (az eredeti terem 200 □ m. területű: hossza 20 m., szélessége 10 m.); *c)* gymnasiumi tornaterem (eredetije 14 m. széles, 25·75 m. hosszú, tehát 360 □ m.); *d)* szabályszerű úszó- és fürdőintézet mintája. E négy minta a porosz kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium tulajdona.

13. Nagy Sándor, tornatanár, Arad.

Az aradi lyceum tornatermének mintája $^1/_{20}$ nagyságban.

14. Nemzeti Tornaegylet, Budapesten, ősz-utcza 26. sz.

Az egyesület 1863. óta áll fenn; $188^1/_5$. évi jelentése szerint 507 tagja van; 2000 növendék látogatja helyiségeit, melyek hetenkint 84 órában vétetnek igénybe. 32 tanfolyamon át 855 tornatanitói oklevelet adott ki. Vagyona 90,000 forint; évi budgetje 22,000 frtra rug. Kiállitott tárgyai: a Nemzeti Tornacsarnok alaprajzai; az $188^1/_5$-i tanórarend; az egyesület 20 évi élettörténete; versenykönyve: a tornatanitói tanfolyamon használt dr. Bock-féle domborművű boncztani minták. A Nemz. Tornacsarnok mászóállványa $^1/_{20}$ nagyságban, mintázva. 1 dynamometer (erőmérő). — Mintaszerek: 1 ugráló, 1 ugróbak, 4 hordozható korlát, 1 lengő nyujtórúd.

15. Oherolly János, tornatanár, Budapest, Kálvintér.

„Burlot-féle szekrény" szobai tornázásra; 1 körhintafő, 1 csolnak, 3 p. evező.

16. Ottó Hermann képviselője, Ohm Pál, Budapest, Andrássy-út 11. sz.

1 drb bicycle és 1 tricycle : (Spaarkbrook), nikelezve.

17. Pacholek György, kardműves, Bpest, koronaherczeg-u. 10. sz.

Vívókardok és tőrök, mell- és fejvédek, vívókesztyük, bőrkarvédek. Valamennyi saját gyártmánya.

18. Radisits György, kereskedő, Bpest, kecskeméti-u. 20. sz.

Tornaruhák leányok, fiuk és felnőttek számára, sapkák és tricot-k csolnakegyletek számára.

19. Rumbold Bertalan, czímerfestő, Bpest, muzeum-körút 29. sz.

Városi czímerek ; elvmondatok ; ősi fegyverdiszitmények ; egyesületi jelvények.

20. Rossi Nándor, a „Budapesti Kerékpár-Egyesület" neve alatt. Budapest, üllői út 7. sz.

8 drb kerékpár (bicycle), 1 drb 3 kerekű gép (tricycle); Hillmann, Herbert & Cooper gyárából, mely eddig 20,000 velocipédet készitett.

21. Dr. Torday Ferencz, orvos Budapesten, nemzeti szinház épületében. A Nemz. Tornaegylet előadó orvosa.

Orvosi szekrény sebkötőszerekkel és szétszedhető hordágygyal.

22. Vermes Lajos, orvosjelölt, Budapest, üllői út 7. sz.

„Achilles-létra" : kettőslétra alakú új tornaszer. Versenydijak és érmek.

23. Walser Ferencz, gyáros, Budapest, Rottenbiller-u. 66. sz.

A czég 1858. óta áll fenn, 120 munkást foglalkoztat ; eddig 6000 fecskendőt készitett. 2 permetező (porkergető gép) tornatermek számára; 1 félmotóla; nyujtórúd vasból; kigyóhorgok ; 1 kötélhorog. Kerékre is alkalmazható hordágy. Gerelyvas; gyürük bádogból.

24. Brunner J. M. L., ügynök Budapesten, váczi-körút 50. sz.

2 drb farosttal töltött ugró matrácz. (Holzfaserstoff, szabadalmazott).

25. Nagyváradi premontr. rendi főgymnasium.

A főgymnasium tornatermének mintája.

XXX. csoport. Iparoktatás.

A. Iparokt. orsz. bizottság, iparmuzeumok.

1. A házi-ipar és iparoktatási országos bizottság. Budapest. Szerveztetett 1881. febr. 26-án. Elnöke: Matlekovics Sándor, h. államtitkár; tagjai: a keresk. ministerium részéről dr. Schnierer Gyula, min. tanácsos és dr. Herich Károly, oszt. tanácsos; a vallás- és közoktatásügyi ministerium részéről Gönczy Pál, min. tanácsos és Szalay Imre, oszt. tanácsos. Kültagok: Ráth Károly, a budapesti kereskedelmi és iparkamara alelnöke; Hegedüs Sándor, országgyülési képviselő: Mudrony Soma, iparegyes. igazgató és Hegedüs Károly, középipartanodai igazgató. Jegyző: dr. Balogh Vilmos, min. titkár. Ezen bizottság a házi-ipar, valamint az iparoktatás szervezése, fejlesztése és felügyelete körüli teendőkre nézve mint a vallás- és közoktatásügyi s a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministeriumok tanácsadó közege szerepel. Feladata a házi-ipar és ipari oktatás állását és szükségleteit éber szemmel kisérni, az oktatás rendszeres gyakorlására felügyelni és előmozditása érdekében előterjesztéseket és javaslatokat tenni.

Kiállitási tárgyai: Asztalon: a bizottság szervezési szabálya és jegyzőkönyvei. A bizottság kezdeményezésére a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium által kiadott munkák: 1. Az alsófokú ipariskolák szervezési szabályzata. 2. Az ipartanműhelyek szervezési szabályzata. 3. Vidéky-féle szabadkézi rajzminták. 4. Ugyanattól vezérfonal. 5. Suppan Vilmos, mértani rajzminták. 6. Ugyanattól vezérkönyv a mértan és mértani rajz tanitásához. 7. Az országos nőiparkiállitás kiválóbb tárgyainak gyüjteménye. 8. Vidéky-féle szőnyegrajzok. 9. Arzenovics-féle délszláv mintagyüjtemény. 10. Wereschagin-féle mintaszőnyegfényképek. 11. Műipari mintalapok. 12. Gaul-féle butorasztalos rajz-

minták. 13. Lachenmeier-féle rajzminták. 14. Damast mintarajzok. 15. Huszka, magyar motivumok. 16. Niernsee, magyar motivumok. 17. Az iparoktatási intézetek általános térképe. 18. Dr. Grubern, a házi-ipar jelen állása. 19. Frecskay, találmányok könyve. 20. Frecskay, mesterségek könyvtára. 21. Jelentés a keleti szomszéd országok közgazdasági viszonyairól. 22. Kiállitási jelentések. Falon láthatók az elsőfokú ipariskolák használatára elfogadott Vidéky-Vasadi-féle gipszminták.

2. M. kir. technologiai iparmuzeum, Budapest. (A budapesti középipartanoda területén)

Szerkesztési rajzok a faipar köréből, 54 db. Műhelyrajzok, 10 db. Szerkesztési rajzok a fémipar köréből, 55 db. Jelentések és javaslatok a Budapesten létesitendő műszaki iparmuzeum tárgyában. Az iparmuzeum alap- és rendszabályai. Az iparmuzeum közleményei. 4 fénykép a muzeum gyüjteménytáráról és műhelyeiről. A muzeum helyiségeinek alaprajza.

3. Országos magyar iparművészeti muzeum, Budapest.

(Az iparművészeti tanoda fülkéjében). Kiállitja kiadványait: 1. Kalauz a m. iparművészeti muzeum gyüjteményeihez. 2. Ugyanaz, régi kiadás. 3. Kalauz a könyvkiállitáshoz. 4. Könyvkiállitási emlék. 5. Az ötvösműkiállitás lajstroma. 6. A muzeum galvanoplastikai másolatainak képes lajstroma. 7. Ugyanaz franczia nyelven.

B. Alsó-fokú ipariskolák.

1. Aradi I. ált. ipartársulat ipariskolája.

Növendékek rajzai 2 kötetben.

2. Baja városi iparos-iskola.

Tanulók rajzai 2 kötetben, iskolalátogatási naplók.

3. Balassa-gyarmati ipariskola.

Tanulók rajzai és szépirásai; az iskola programmja.

4. Brassói áll. ipariskolák.

Alapittatott 1881-ben szoros kapcsolatban az áll. elemi és polgári iskolával. Van 1 előkészitő és 3 rendes osztálya 167 tanulóval.

A szabadkézi és mértani rajzok tanmenete egy kötetben Az irásbeli dolgozatok tanmenete egy kötetben.

5. Debreczen sz. kir. város elsőfokú ipariskolája.

A tanulók rajzai, irásmutatványok, ügyiratok és fogalmazványok.

6. Jolsvai ipartanoda.

Három csomó irásbeli munka; rajzfüzetek.

7. Kolozsvári városi ipariskolák. Alapittatott 1874-ben. Van előkészitő és 3 rendes osztálya. 1883/4-ben a tanulók száma 519; folyó tanévben 521.

Az I., II. és III. osztály mértani és szabadkézi rajzai. Az I oszt. nyelvtani gyakorlatai. A II. oszt. levelek és ügyiratok. A III. oszt. számtani dolgozatok. Mindhárom osztályból könyvviteli dolgozatok. Nyomdásztanulóktól levelek, ügyiratok, correcturák; számtani dolgozatok. Évi jelentés.

8. Marosvásárhelyi iparos-tanonczok iskolája.

Az iskola értesitője, tankönyvek, jegyzetek, rajzok, irásbeli dolgozatok.

9. Miskolczi alsó-fokú ipariskola. Alakult 1874-ben; 1880-ban a polgári iskolához csatoltatott; 1883-ban ujjá szerveztetett. Áll előkészitő és 3 rendes osztályból, melyeket a folyó tanévben összesen 463 növendék látogat.

Mappában növendékek rajzai. Értesitő az intézet történetével

10. Nyiregyházai alsófokú ipariskola. Keletkezett 1877-ben; ujra szerveztetett 1883-ban. A növendékek száma a mult tanévben 293. Előkészitő és 2 rendes osztályból áll.

Boritékban 22 tanoncztól 34 rajz; boritékban 12 tanoncz irásbeli gyakorlatai.

11. Országos iparegyesület vezetése alatt álló ipariskolák, Budapest. Ezen iskolákat az orsz. iparegyesület 1869. óta fokozatosan létesitette. Jelenleg van 7 iskola 30 osztálylyal mintegy 2,200 tanulóval.

Évi jelentés. Az orsz. iparegyesület által e tanodák számára kiadott tankönyvek: Mudrony olvasókönyv, Eckert természettan, Császár számtani példatár. Minden egyes iskolából a tanulók rajzai egy-egy kötetben. Ezenkivül válogatott rajzok a falon.

12. Pozsonyi keresk. és iparkamara által létesitett vasárnapi ipari rajziskola. Alapittatott 1874-ben. 150 tanoncz.

Egy kötet a tanulók rajzaival, állványon.

13. Pécsi elsőfokú ipariskola. Ezen iskola kapcsolatban van a pécsi főreáliskolával.

Egy kötetben a tanulók szabadkézi rajzai.

14. Rimaszombati alsófokú ipariskola. Alakult 1877-ben az ismétlő iskolából; ujjá szerveztetett 1883-ban. Van előkészitő és 3 rendes osztálya. A mult tanévben 148 tanuló látogatta.

Értesitő. Az egyes osztályok rajzai mappákban.

15. Szegedi alsófokú ipariskola.

A tanonczok rajzai mappában és a falon.

16. Szolnoki ipartársulati alsófokú ipariskola. Volt előkészitő, 3 rendes és 1 rajzosztálya 300 tanulóval.

Két db. szabadkézi és 2 db. mértani rajzgyüjtemény. Irálygyakorlatok. Könyviteli dolgozatok. Szépirások. Értesitő.

17. Tata-tóvárosi áll. segély. elsőfokú ipariskola. Keletkezett 1883-ban. Mult tanévben tanulók száma 244. Volt előkészitő és első osztálya.

Mappában tanulók rajzai; osztálykönyv; jegyzőkönyvek; gyakorlatok; értesitő.

18. Temesvári nyilv. ipariskola. Ezen iskola abban különbözik a többi elsőfokú ipariskolától, hogy növendékei hetenkint 29—30 órán át rendes, nappali oktatásban részesülnek. Az iskola áll 3 osztályból és egy vasárnapi rajziskolából. A növendékek az elemi iskola IV. osztályából vétetnek fel és az ipariskola jó sikerrel való elvégzése után a középipartanodába léphetnek. Tantárgyak: magyar és német nyelvtan, földrajz, könyvvitel, alkotmánytan és történet, számtan, természettan, vegytan, géptan, sikmértan, szerkesztő és ábrázoló mértan, mértani rajz, szabadkézi rajz és szépirások; épitési és ipari szerkesztéstan, müszaki rajz, épitési anyagismeret és vegytani technologia, mütörténelem és stiltan. — Tanerők száma 1884-ben 3. A fentartáshoz a temesvári kereskedelmi és iparkamara évi 1447 frtnyi segélylyel járul; a 3,820 frtra menő évi kiadások hátralevő része a tanpénzekből és Temesvár sz. kir. városa által fedeztetik.

Kiállitási tárgyai: A falon tanulók rajzai. Asztalon mappákban az I., II., III. osztály rajzai. Szervezési szabályzat és tanterv. Varjassy: vezérfonal az épitési anyagok ismeretéhez (tankönyv.) Stumpfoll, természettan (autografozott jegyzetek.)

19. Zólyomi közs. iparos-iskola.

Növendékek rajzai; ellenőrző könyvecske.

C. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium vezetése alatt álló ipari szakiskolák és tanműhelyek.

a) Textilipar.

1. Ádámosi ideiglenes szövőtanfolyam. Megnyittatott másodizben 1884. januárban s tartott 6 hónapig. Az összes költségeket, kivéve a szaktanitó fizetését, gróf Toldi-Horváth Lajosné fedezte.

Kiállitási tárgyai: 1 pár fehér függöny (48 frt); fekete függöny (40 frt); veres függöny aranynyal (darabja 35 frt); asztaltakarók (5—10 frt); ajtó feletti függönyök (18, 25 frt); asztal-

terítő (12 frt); munkaszatyorok (2 frt); butorterítő (3 frt); törülközők oláh minta (1 frt); házi kendő (1 frt); pohártörlő (30 kr); portörlő (25 kr.); czipőruha (30 kr.); kék és vörös függönyök (darabja 8 frt).

2. Békés-csabai szövőtanfolyam. Czélja a népet a csabai szövetek gyorsabb és tökéletesebb készitésére oktatni; kivált arra, hogy összevarrás nélkül szélesebb szöveteket készithessenek.

Kiállitási tárgyai: A tanfolyam készitményeiből egy mintakönyv.

3. Csikmegyei szövőiskola. Megnyittatott 1882-ben 25 növendékkel 6 havi tanfolyammal; a csikmegyei polgári leányiskolával kapcsolatos.

Kiállitási tárgyai: Abroszok és asztalkendők, kenyértakarók, törülközők, tálczateritő, kötények, gyermek- és nyári paplanok, függöny- és ruhakelmék. Mintakönyv.

4. Eperjesi kéziszövőtanmühely. Alapittatott 1883-ban, hogy a pamutszövőgyárak számára munkásokat képezzen. 1883-ban 30 növendéke volt, kik közül 20-an jól megtanulták a kézi szövést. Eddig 35 tanuló nyert kiképzést.

Kiállitási tárgyai üvegszekrényben: 2 darab 4/4 lenvászon (darabja 5·80 frt); 3 db. 7/8 lenvászon (5·40 frt); 10 db. nagy zsák (50 kr); 6 db. kis zsák (10 kr).

5. Eperjesi mechanikai szövőtanmühely. Létesült 1883-ban; eddig 29 növendék nyert teljes kiképzést.

A tanmühely készitményeiből egyes minták vannak kiállitva az üvegszekrényben. A gépcsarnokban egy szövőgépet tart működésben, melyet gőz hajt és mely pamutszövetet készit. E gép első példánya a Magyarországon készült ilynemű gépeknek. Alkotórészeit Kassán öntötték; összeállitása az eperjesi szövőiskola házi műhelyében történt meg. Perczenként 160 dobást végez.

6. Kassai állami kötszövő tanmühely. Alapittatott 1877-ben. Czélja az ország több vidékén létező harisnyakészitő iparosokat tovább képezni s a kötszövő ipar számára munkásokat és művezetőket nevelni. A rendes tanfolyam 2 év; gyakorlatban működő iparosok számára 6 hónapig terjedő rendkivüli tanfolyamok tartatnak. Rendszerint évenként 5—6 növendék képeztetik ki.

Kiállitási tárgyai üvegszekrényben: 5 pár kötött alsó nadrág; 1 db. kötött kabát; 2 db. női mellény; 2 db. férfikabát; 6 pár érmelegitő; 6 pár női vékony harisnya; fehér és szines gyermekharisnyák: fehér és szines férfi harisnyák; 2 vég lánczkötött kelme.

7. Késmárki műszövő szakiskola. Megnyittatott 1880-ban. Czélja: a len-, kender-, gyapjú- és pamutszövő-iparban oly iparosokat

képezni, kik a gép- és műszövés gyakorlatát, valamint ez iparág műtanát ismerik és képesek a jó izlésnek megfelelő piaczképes árút készíteni. A szövés elméletének és gyakorlatának tanitásán kivül tantárgyak az ipartan, rajz, magyar nyelv, üzleti irálytan, számtan, mértan, könyvvitel és földrajz. Az iskola fentartói: a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi ministerium, a kassai kereskedelmi és iparkamara, Késmárk városa és Regenhart és társa lenfonodája. Tanulókul 12 éves és az elemi iskola 4. osztályát végzett ifjak vétetnek fel. A rendes tanfolyam 2 évre terjed. Tanulók száma a lefolyt tanévben 17.

Kiállitási tárgyai a szekrényben vannak: vásznak (1 m. à 50 kr. — 1·05 frt); drell (1 m. 40 kr.); törülközők (1 m. 45—65 kr.); Gradl (1 m. 55—60 kr.); asztalkendők (darabja 37—60 kr.); abrosz (2·50 frt); katrincza (1·30—1·60 frt); szőnyegek (1 m. 1·50—1·70 frt); bútorszövet (1 m. 2 frt). — Könyvek és rajzok (6 db.), ezek között a szövészetre vonatkozó complet jegyzet, a maga nemében első, mely magyar nyelven jelent meg. — Továbbá Rudolf trónörökös arczképe szőve. — A szakiskola a gépcsarnokban egy műszövőszéket tart működésben, melyen magyar motivumú damastmintával ellátott törölközőket szőnek.

8. Nagy-becskereki szövőtanműhely. Alapittatott 1883-ban a vidéken divó szőnyegszövés és finom. u. n. szerb vászon szövésének javitása és izlésesebb minták terjesztése czéljából.

Kiállitási tárgyai: Bolgár függöny; szerb függöny (35 frt); kis szőnyeg (8 frt); párnahéj (3 frt); szerb vásznak (2·80—18·40 frt); zsebkendők (tuczatja 6 frt); törülköző (24 frt). A használt szines fonalak gyüjteménye.

9. Nagy-kikindai szövőtanműhely. Alapittatott 1883-ban a város és vidékebeli nép szövőiparának emelése czéljából.

Kiállitási tárgyai: 5 darab szőnyeg (25—42 frt); 2 védteritő (2·20—2.50 frt); egy könyv.

10. Nagy-szebeni ideiglenes posztó-szövőtanfolyam. Alapittatott 1884-ben a helyben létező, de elmaradt és pangásban levő gyapjuipar emelése czéljából. A tanfolyam ujabb gyapjuczikkek és posztószövetek készitésére tanitja a népet.

Kiállitási tárgyai: különböző posztóminták; posztómintakönyv; mintakönyv; gyapju takarók (8—9 frt); futószőnyegek (méterje 1·40 frt).

11. Segesvári műszövő iskola. Alapittatott 1884-ben a helyben létező, de elmaradt és izléstelen mintákat utánzó ipar emelése czéljából.

Kiállitási tárgyai: Egy mintakönyv, pamutból szőtt nadrág és mintás ruha-szövetek mintáival.

12. Sepsi-szent-györgyi szövészeti tanműhely. Keletkezett 1879-ben. 1884-ig a növendékek száma 146.

A gépcsarnokban egy nyüstös szövőszéket tart működésben, melyen egy növendékleány függönyszövetet készit. További tárgyai: Irásbeli dolgozatok; szövetmintakönyv; szabadkézi rajzminták könyvben; két növendéktől szövettervező könyv és szövetmintarajzkönyv. Férfiruhaszövet (méterje 60, 80 kr.); női ruhaszövet (50, 60 kr.); futószőnyeg (1·20, 2 frt); darázsfészkes törülközők (60, 75 kr.); damaszktörülköző (75 kr.); olaszkötények (90 kr., 1 frt); székely kötény (50 kr); piros-fehér koczkás abrosz (3·20 frt); ugyanolyan asztalkendők (15 kr.); kék és piros koczkás abrosz (1·20 frt); ugyanolyan asztalkendő (40 kr.); damasztabroszok (3·30 frt).

13. Szabadkai ideiglenes szövőtanműhely. Megnyilt 1884-ben a háziiparosok oktatása czéljából. Szabadkán az u. n. pregácsa van divatban és jelenleg kiviteli czikket is képez. A tanműhely ezen pregácsák gyorsabb előállithatása czéljából létesült s alig pár hónapi működés után már 25 növendékkel bir. Azonkivül függöny és szőnyegkészitést is tanit.

Kiállitási tárgyai: 2 szőnyeg (à 19 frt); 1 szőnyeg (20 frt); 6 függöny (à 8 frt); pregácsák (katrinczák) (50 kr. — 2·10 frt); törülközők (70 kr.); csinvat (39 kr).

14. Udvarhelymegyei házi-iparegylet székely-keresztúri szövőiskolája. Megnyittatott 1884-ben. Czélja a székelyek között divó székely-szőttesek gyors és tökéletes elkészitését tanitani és ezen czikkek iparszerű előállitását előmozditani.

Kiállitási tárgyai: Pohártörlők (38 kr); kávés asztalkendők (18 kr.); gyümölcs takarók (20, 25 kr.); női rnhaszövet (méterje 40 kr.); törülközők (48—60 kr.); kávés abrosz (1·80 frt); kredencz abrosz (85 kr.); ebédlő asztalkendők (35, 40 kr.); függönyök (egy ablakra 12 frt); férfiruhaszövet (méterje 75, 65 kr.); derékaljhajszövet (mét. 46 kr.); nyári paplan (5 frt).

15. Sóvári csipkeverő tanműhely.

Üvegszekrényben: Takarók; zsebkendő; női mellény- és derékdisz; idriai, karlsbadi és guipure csipkék; betéthez való csipkék. Egy mintakönyv.

16. Urvölgyi csipkeverő-tanműhely. Alapittatott 1883. a zólyommegyei csipkeverő-ipar fejlesztése czéljából. Felvétetnek némi előismerettel biró vidékbeli 9—10 éves leányok 3 frt havi segélypénz mellett 3—3 havi tanfolyamra, melyben 12 új mintakészitést tanulnak meg.

Kiállit egy mintakönyvet. (Üvegszekrényben).

17. Siposs Andor Gyula, kötszövögyáros, Kassa. Szövőintézete 1881-ben keletkezett. A művezető fizetését az állam megtéríti és ezért a gyár tartozik évenként 10 tanonczot kiképezni.

Kiállítási tárgyai: A gyárban kiképzés végett elhelyezett tanonczok készítményeiből egy mintagyüjtemény.

18. Wein Károly és társai, műszövőgyáros, **Késmárk.** E gyár 1883-ban kezdett működni. Feladatául tűzte, hogy az egykor virágzó szepességi szövőipart felemelje azon fejlettségi fokra, melyen hajdan hirnévre tett szert. E czélból a házi szövők munkájának javitása körül fáradozik és versenyképes munkásokat képez, mely törekvésében a ministerium által 2 szövőmester évi fizetésének fedezésével támogattatik.

Kiállítási tárgyai: A gyárban kiképzés végett elhelyezett növendékek által készitett damaszttörölközők, asztalkendők, dessert asztalkendők, fehér és kék katrincza, pohártörlők, kenyérruha, ezüstruha, surló ruha, 1 vég vászon (méterje 50 kr.) s egy vég vászon (méterje 41 kr.).

---

b) Faipar.

1. Bánffy-hunyadi áll. gyermekjátékkészitő tanműhely. Alapittatott 1879-ben; a folyó évben vállalattá alakul át és átmegy az eddigi művezetőnek, Schönhut Vilmos tulajdonába. Növendékeinek száma évenkint 30 körül váltakozik. A tanműhelyből kikerülő készitmények olcsóságuknál, élethűségüknél és tartósságuknál fogva nagy keletnek örvendenek.

Kiállítási tárgyai: Tanitványok rajzai; az egyes alakok (állatok, emberek) fokozatos készitését feltüntető táblázatok; kész fagyermekjátékok.

2. Homonnai műfaragó szakiskola. Alapittatott 1877-ben; czélja oly iparosokat képezni, kik a magasabb izlés követelményeinek megfelelő faiparczikkeket képesek előállitani. Felvétetnek a 12 évet betöltött s 4 elemi iskolai osztályt jó sikerrel elvégzett növendékek. A tanfolyam 3 évre terjed. Tantárgyak: szabadkézi- és mértani rajz; mintázás, faragás, esztergályozás, magyar nyelv, számtan, könyvvitel és faipartan. Tanulók száma 15.

Kiállítási tárgyai: Egy könyv szabadkézi, egy mértani rajzokkal; számtani és irálytani gyakorlatok; 9 db. főszminta; 13 db. faragászati tábla; esztergályozott széklábak; keretek; zsámoly; névjegytartó tálcza; tűtartók; szelenczék; hamutartó; szivartartó; esztergályos szék; toiletteasztal; 4 db. ékszerszekrény.

3. Rimaszombati műfaragó szakiskola. Megnyittatott 1877-ben. Czélja oly iparosok képzése, kik jó izlésnek megfelelő butordiszeket és butorrészleteket képesek előállitani. All egy előkészitő

és 3 rendes osztályból. Tanulókul felvétetnek 12 évet meghaladott oly fiúk, kik vagy 6 elemi osztályt, vagy 2 polgári vagy középiskolai osztályt jó sikerrel elvégeztek. Eddig 21 tanuló nyert teljes kiképeztetést; jelenleg a növendékek száma 12.

Kiállítási tárgyai: A tanulók rajzait tartalmazó 3 könyv. 10 db. gipszminta; 11 db. fafaragási tábla; 8 db. nagyobb faragott minta; névjegytartó; óratartó; képkeretek; szekrényoszlopok; szekrényajtóbetétek; szekrényfejdíszek; asztaltáblák; kendőtartó.

4. Munkácsi gyermekjátéktanmühely. Alapittatott 1882-ben; czélja a fának műszerű feldolgozását Munkácson és vidékén meghonosítani.

Kiállítási tárgyai: Hajjal ellátott 0—7. számú bábú. Két db. machée-bábú.

5. Bártfai gyermekjáték-tanmühely.

31 db. különböző gyermekjáték (katonák, szepesi tótok stb).

6. Bártfai kosárkötö-tanmühely.

Egy nagy s két kisebb kosár; egy fáskosár; 14 db. különböző alakú kosár; 6 db tanmenet.

7. Gócsi botkészitö-tanmühely.

Különféle sétabotok és esernyőnyelek.

8. Markuskai botkészitö-vándortanmühely.

18 db. különböző sétabot (áruk 20 krtól 1.20 frtig).

9. Szalóczi botkészitö-vándortanmühely.

12 db. különböző sétabot (25 krtól 50 krig).

10. Zborói esztergályozó-tanmühely (Sárosmegye).

Orsók (száza 1 frt); kézi fecskendők (70 kr); guzsalyok (20 kr); tilinkók (2—10 kr); tekegolyók (6 kr); tekebábok (9 db 56 kr); felvágó deszkák (40—60 kr); fatányérok (20—80 kr); sikálók (25—30 kr); húsverő kalapácsok (20 kr); czukortörő kalapácsok (20 kr).

11. Soproni háziipariskola. Alapittatott és fentartatik a soproni háziiparegyesület által. Áll egy előkészitő és három rendes osztályból. Az előkészitő osztályba a föld- és szőlőmivelő lakosság és iparosok gyermekei tartoznak, hol a kézügyesség megszerzése végett fonásban, fűrészelésben és faragásban gyakoroltatnak; 2—3 év mulva átléphetnek a szakosztályokba. Ezek közül az elsőben a szalmafonás és gyékénymunkák tanittatnak; továbbá azon alaki foglalkozások, melyek alkalmasak arra, hogy a háziiparoktatást a népiskolában előkészitsék (papirfűzés, alakok kitüzése és kivarrása, papirkimetszés és hajtogatás, vesszőkirakás). A II. osztály tanulja a háziiparbeli fafaragást, asztalosmunkával és lombfürészeléssel összekötve. A III. osztály oktatást nyer a kosárfonásban és a fűzművelés elméleti és gyakorlati részében. A tanulók csoportosan tanittatnak; minden csoport hetenként

kétszer 2—2 órában rendszeres útmutatás mellett dolgozik; ezenkívül gyakorolhatják magukat meghatározott napokon az intézetben. Az intézet a soproni felekezeti tanitóképezdék növendékeit is tanitja és a háziiparnak a népiskola keretén belül való tanithatására képesitő bizonyítványokat, háziipartanitói okleveleket ad: a fenállás első 5 évében 72 tanitó és tanitójelölt nyert ily oklevelet.

Kiállitási tárgyai: k rti asztal (ára 4 frt), munkaasztal (3.20), kutyaház (2.80), chinai theaasztal (5.50), ruhakosár (1.40), szénkosár (2.30), pinczetokok (2.20 és 3.50), karosszék (6), munkaállvány (10), papirkosarok (2.50 és 3.80), gyümölcsszállitó kosarak (1.50), kézikosár (3.50), utazókosár (6.50), babakocsi (4.50), bonbonkosárka (0.40, 0.10). Továbbá 2 keret alaki foglalkozásokkal, egy szalmafonási mintákkal; végre hámozott fűzvessző.

---

c) Keramikai ipar.

1. Modori agyagipari tanmühely. Modor városának és környékének hajdan virágzó fazekas ipara a kor igényeitől elmaradván, a legprimitivebb cserépedények gyártására sülyedt. Ezen segitendő, 1883-ban agyagipari tanmühely állittatott fel, melyet a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministerium tart fenn, Modor városának hozzájárulásával. Czélja az agyagiparosok továbbképzése: ujabb és megfelelőbb árúczikkek készitésének meghonositása. Van egy szak- és egy rajztanitója. Tantárgyak a rajz, festés és az agyagiparnál előforduló mütétek szakszerű kivitele. A felvétel nincs feltételhez kötve. A tanfolyam 3 éves. Tanitási idő: rajz hetenként 6 órán át estve 7—8-ig; a nap többi ideje (reggel 6—12, délután 1—6) gyakorlati tanitásra fordittatik. Az első tanévben 21 növendék iratkozott be, kik közül 4-en vesznek részt a gyakorlati oktatásban; a többiek rajzoktatást és hetenként 4 gyakorlati órát kapnak.

Kiállitási tárgyai: Viz-, mosdó-, disz-, virág- és orrós korsók. Tálak, tésztagyúró edények, kávés és tejes edények, gyógytári tégelyek, gyümölcstányérok, majolika imitácziók. Tanulók rajzai, mintázatai. Egy szekrényben nyersanyagok gyüjteménye.

2. Ungvári agyagipari szakiskola. Alapittatott 1883. Szervezete és czélja olyan, mint a modori iskoláé. A növendékek száma 22.

Kiállitási tárgyai: Tanulók által készitett 28 db. különféle agyagminta. Egy könyv a tanulók rajzaival.

D. Nőipariskolák.

1. Országos nőiparegylet nőipariskolái, Budapest. Czéljuk: önerejükre utalt nőket keresetforrásokúl alkalmas iparos foglalkozások elméleti és gyakorlati tanitása által keresetképessé tenni; továbbá a családi körben foglalkozó nőknek mindennemű női munkákra alapos képzést adni. A 2 évre terjedő rendes tanfolyamra felvétetnek a népiskola teljes tanfolyamát végzett vagy ennek megfelelő előkészültséggel biró leánynövendékek. A rendes tanfolyam tantárgyai: szabadkézi rajz; mértan és mértani rajz; olvasás és fogalmazás; anyag- és árú-isme; számtan; kézi kötés, horgolás, hálózás, csomózás, keresztöltés, suprikálás, keretmunka, tülláthúzás, recze-guipure, pointlace-munka, lengemunka, fehérnemű-kézivarrás, fehérnemű-varrás gépen, kézi himzés, géphimzés, felsőruha-varrás kézzel és gépen, piperemunkák, keztyűvarrás kézzel és gépen, gépkötés. A rendes tanfolyamon kivül szaktanfolyamok tartatnak a fehérnemű-varrás és szabásból, a felsőruha varrás és szabásból, a himzésből, a keztyűvarrásból és a gépkötésből; ezekre való felvételnél elméleti előkészültség nem kivántatik. Ezen iskolákat az orsz. nőiparegylet tartja fenn (alapittatott 1870-ben); védnöke Szász-Coburg-Gotha Luiza herczegnő ő fensége; elnök Szathmáry-Királyi Pálné. A pesti nőipariskolán kivül Budán nőipartanműhelyt alapitott; a növendékek száma 1883. évben 250. Ezen iskolákban az igazgatónőn kivül 1 rendes, 3 óraadó tanár, 7 tanitónő és 4 segédtanitónő működött.

Kiállitási tárgyai: asztalon és falon a fehérnemű szabásrajzai 1 kötetben; a felsőruha szabásrajzai, 1 kötet; rajzok, 1 kötet; továbbá kézimunkarendszerek 5 dobozban, m. p. Ia és Ib vegyes munkák, II. fehér varrás, III. himzés, IV. ruhavarrás, V. gépkötés. A szekrényben különféle női iparmunkák.

2. Beregszászi polg. leányiskolával kapcsolatos nőipartanoda.

28 darab különféle munka: 3 tábla mintákkal; 4 mintakendő; ágyhuzat; sétaruha stb. Ruhaszabászati rajzok. Fehérnemű szabászati rajzok.

3. Biró Margit női kézimunkaiskolája, Rimaszombat.

18 darab különféle munka.

4. Brassói áll. polgáriskolával kapcsolatos nőipartarmühely. Megnyittatott 1884-ben. Munkacsoportok: fehérnemű varrás és szabás; felsőruhavarrás és szabás; himzés; gépkötés. Mindenik csoportban a tanfolyam 10 hónapos. Felvétetnek a teljes elemi iskolát végzett leányok. Polgári iskolát végzett leányokra nézve egy-egy tanfolyam csak 5 hónapig tart.

Kiállított tárgyak: 21 darab különféle női munka: női ing himzéssel; női ing hajtással és horgolással; háló kabát hajtással; női nadrág horgolással; alsó szoknya; kötény horgolással; férfi-

ing; gépen kötött mintaszalag; gépen kötött nyári takaró és szoknya; harisnyák; csángó női ing; báli belépő (keretmunka); pólya-vánkos; asztalkendők és abrosz.

5. Erdélyrészi iparfejlesztő egylet nőipariskolája, Kolozsvár.

29 darab himzés; 6 pár harisnya; 30 darab különböző női munka; egy kötet rajzokkal és egy szabászati könyv.

6. Komáromi nőipariskola, Rév-Komárom. Megnyilt 1883-ban; tanulók száma 68. A rendes tanfolyam 2 évig tart; ezenkivül vannak külön szaktanfolyamok.

Kiállított tárgyak: Szekrényben: két divánpárna; női hálóköntös; védkendő; férfiing; zsebkendők; csipkezsebkendő; asztalfutó, selyem női harisnyák; férfiharisnyák; keretcsombózott kendő; bordeau pluche-asztalteritő. Asztalon: Rajzok 1 kötetben; mintaalbum; szabászati rajzminták: az intézet ismertetése.

7. Körmöczbányai polg. leányiskolával kapcsolatos nőipariskola.

Értesitő; fehérnemű és felsőruha szabászati mintakönyv; egy felső ruha (estély) ára 50 frt; kézi kötés, horgolás, keret-, kézi varrás, gép-varrás, fehér himzés és csipkemunkák egy könyvben.

8. Nagyváradi izr. nőegylet nőipariskolája.

Iparrajzok. Egy virággarnitur; szegélyes női ing; himzett női ing; báli belépő; csipkeverés; tűpárna; reggeli kabát; asztalteritő; csipkeing; védteritő; vesszőkosár; asztalfutó; névjegytartó; kávéscsésze.

9. Sátoralja-újhelyi nőipariskola. Alapittatott 1881-ben a zemplénmegyei háziipart terjesztő egyesület által.

Kiállított tárgyak: Szekrényben 20 darab különböző női munka: kötött gyermek alsóruha, gallér és kézelő, paplan, nadrág, ing, zsebkendők, pólyapárna. paplanlepedő és párnahaj, párna, gyermekfelöltő, point-lace zsebkendők, fésülködő köpeny.

10. Szakolczai női ipartanoda.

A fehérnemű szabászatának mintakönyve. 11 darab különféle munka: fehérhimzés, csomómunka, gépvarrás, kézivarrás, horgolás, kereszthimzés, gépkötés.

11. Székely háziipart terjesztő egyesület nőipariskolája, Sepsi-Szent-György.

Asztalon: Szabászati mintagyüjtemény, fokozatos tanmenet szerint kis mintákon összeállitotta Bartha Vilma. Mintagyüjtemény a fokozatos tanmenetet szem előtt tartva, összeállitotta Vántsa Györgyné. Fonal és székely szőttes minta gyüjteménye, szem előtt tartva a népviseletet, összeállitotta Révay Borbála. Rajzok. Elméleti tárgyak könyve. — Szekrényben és falon: 65 darab külön-

féle női munka; székely szőttesruhák; reggeli ruha; párnabetét; ingek, stb.

12. Szepes-iglói nöipartanmühely.

Fehérkendő és gallér gyapjúból; horgolt betét; asztalfutó; abrosz asztalkendőkkel; asztaltakaró posztóból; harisnyák és harisnyaszárak; kötött és fehér alsó szoknya; pamlagvánkos; zsebkendők; fésülködő köpenyek; női ingek és hálókabátok; pamutból kötött fehér kendő; varrásmintakendő.

E. Tanitóképezdékkel, felső nép- és polgári iskolákkal kapcsolatos ipartanműhelyek.

Az elemi iskolai tanitóképezdékben a képezdei növendékek szintén a háziipar néhány ágában tanittatnak és gyakoroltatnak; az e nemű háziiparoktatás köréből kiállított tárgyak az illető tanitóképezdék többi tárgyaival együtt soroltattak fel. Ugyszintén az elemi iskolákban üzött háziiparoktatásról is az illető iskoláknál tétetett említés. Itt a népiskolai tanintézetekkel kapcsolatos azon iparoktatás talált helyet, mely határozott ipari jellegénél fogva az illető intézeteket az ipari szakoktatás soraba helyezi.

1. Budapesti állami polgáriskolai tanitóképezde ipari szakcsoportja. (Az intézet ismertetését lásd pag. 30.) Az ipari szakcsoport feladata a felső nép- és polgári iskolákkal kapcsolatosan felállitandó ipartanműlyek számára elméletileg és gyakorlatilag képzett tanitókat nevelni. Megnyilt az 1880. évben. Felvétetnek elemi iskolai tanitói oklevéllel, vagy a középiskolai érettségi bizonyitványnyal biró ifjak. Tanfolyam 3 éves. Egyelőre csak a műasztalosság, esztergályozás és faragas tanittatik. Ezen kivül a növendékek széles körű rajzoktatásban részesülnek. Egyéb tantárgyak: paedagogia, geometria, technologia, könyvvitel. A tanfolyam bevégzése után a jelentkezők külön bizottság előtt ipartanitói képesitő vizsgát tesznek és erről szóló oklevelet nyernek. Eddig 16 tanitó került ki ezen szakcsoportból, kik részint ipar-, részint rajztanitói minőségben vannak alkalmazva. A szakcsoport jól berendezett rajztermekkel, műhelyekkel és gyüjteményekkel rendelkezik; a tanerők száma 4. A szakcsoporton levő növendékeknek a tanitás mesterségébe való bevezetése végett az intézettel kapcsolatos polgári iskola IV—VI. osztálya mellé asztalostanműhely állittatott, melyben a polgáriskola tanulói ezt az ipart egy szaktanitó vezetése alatt tanulhatják meg.

Kiállitási tárgyak: A tanitóképezde multja és jelene Gyertyánffy Istvántól. Az intézet krisztinavárosi új épületének, a hálóterem és műhelyeknek fényképei (8 db.) — Plastikus rajzminták gyüjteménye polgári- és ipariskolák számára (leirása pag. 30.).

Szemléltető készülék az ábrázoló mértan tanításához; polgári-, ipar- és középiskolák számára tervezte Suppan Vilmos (leirása ugyanott). Forgási hyperboloid fonalmintája, tervezte Suppan Vilmos. Fakötési minták sorozata; ezen 26 darabból álló gyüjteményt Gutkopf György tanár állitotta össze taneszközül asztalos tanműhelyek számára; készitették az intézet tanműhelyében a növendékek. Tanulók dolgozatai: Falon 70 lap gipsz utáni, stiltani és ábrázoló geometriai rajz; az asztalon portfeulleben ugyanannyi. Asztalon a növendékek által magánszorgalomból összegyüjtött, általuk autográfozott és az intézet sajtóján sokszorositott anyaggyüjtemény, egy 140 rajzlapból és szövegből álló kötet; egyes példány ára 4 frt. — Falon a növendékek által készitett 17 db. ékitményes gipszöntvény, mint a mintázás oktatásának végeredménye: az állványokon iparművészeti tanulmánydarabok gipszből: egy fehér, egy festett és egy bronzirozott gipsztál, egy ékszerláda és egy dísz szarúserleg gipszből. Asztalon a faragás kezdetei. Szabad térben a tanműhelyben növendékek által készitett bútorok, m. p. páczolt ruhaszekrény (110 frt), mosdóállvány (140 frt), gazdagon faragott díszszekrény (500 frt); könyvszekrény és női iróasztal fekete intarziával (220 frt és 150 frt), pohárszék kőrisfaintarziával (320 frt), fekete díszszekrény imitált ébenfából.

2. Budapesti áll. polgáriskolai tanitóképezde gyakorló polgári iskolájának asztalos tanműhelye. Alapittatott 1882-ben.

Falon: A polgáriskolai tanulók által készitett kulcstartó, edénytartó, falipolczok, ruhafogas, egy tábla az esztergályozás iskolájával. Az asztalon: czipőhuzó, mintázó deszka, zsámolyok, rajztábla. Szabad téren: egy virágasztalka (V. osztály), egy szalonasztalka (VI. osztály), mosóteknő, gyuródeszka, rajztábla (IV. osztály). Az utóbb emlitett tárgyakon vannak elhelyezve a tanulók faragványai és rajzai.

3. Hosszúfalusi állami felső népiskolával egybekapcsolt műfaragó tanműhely. Alapittatott 1869-ben.

Falon és asztalon: A növendékek faragványai, mintázatai, műléczek, három kötetben rajzok. Szabad téren egy asztal és hat szék diófából magyar stilben (350 frt) két öltöző asztalka tükörrel. (A tárgyak eladók.)

4. Huszti áll. felső népiskolával egybekapcsolt asztalos tanműhely. Alapittatott 1883-ban.

Egy faliszekrény puha fából.

5. Nagy-rőczei közs. polgári fiuiskolával egybekapcsolt asztalos tanműhely. Megnyilt 1883-ban.

A tanműhelyben dolgozó növendékek munkái: az esztergályozás iskolája egy táblán, a faragás iskolája egy táblán, függönytartó, egy zsámoly, czipőhuzó, ruhafogas.

6. Sepsi-szent-györgyi polgári fiuiskolával egybekapcsolt műlakatos tanműhely. Alapittatott 1882-ben.

Értesitő. A tanulók iparrajzai egy kötetben. Falon műlakatos tanműhelyben dolgozó növendékek készitményei, m. p. keretben felirat (V—VI. oszt. két tanulótól); további 5 keretben: 2 sorozat kulcs, alapozási csavar, teljes csavar, félig kész teljes csavar, csukló pánt, (IV. oszt.); aczélkalapács, ládapánt, keresztalakú ajtópánt, sarokpánt bútorra vertmunka, Chubb-féle zár ajtóra és fiókra, diszes ajtópánt, kis ládazár (V. oszt.); köszörű-tengely, marok körző, huzott vaslécz, vésett ajtópánt, egy sorozat vésett sarokgomb kovácsolás, belső-külső kilincsek, éjjeli zár, vésett ajtózár, finomabb vésett zár. — Kereteken kivül: közönséges ládazár kulcscsal és ütközővel, ajtózár garnitur, ugyanaz balra nyiló (VI.); finom ládazár, fiókzár (V.); pinczeajtózár, raktár-ajtózár (VI.).

A tárgyak akként vannak csoportositva, hogy az I. táblán kulcsok és kovácsolások, a II-on szerszámok és géprészek, a III-on zárak és sarkok, IV-en kovácsolt ornamentumok, az V-en finomabb zárak és sarkok vannak.

7. Zalaegerszegi polgári fiuiskolával egybekapcsolt asztalos tanműhely. Alapittatott 1883-ban.

Két támlásszék és egy kályhaellenző diófából fekete ébenfaberakással. A famunkát a tanműhely növendékei készitették; az atlaszba himzések Mihalovics Jánosné Orosz Ida urnőnek művei, kinek megrendelésére készültek ezen bútorok. A rajzokat a bútorokhoz és himzésekhez Mendly Károly tanitó készitette. Egy-egy bútor ára 600 frt. Eladók.

8. Zay-ugróczi állami felső népiskolával egybekapcsolt műfaragó tanműhely.

Három asztal (à 80 frt), rajtuk és a falon különféle műfaragások (eladók).

9. Znióváraljai állami elemi iskolai tanitóképezdével kapcsolatos faragászati tanműhely. Alapittatott 1880-ban. Felvétetnek 4—5 elemi osztályt végzett ifjak.

Falon gipszöntvények és faragványok; szabadon álló térben: iróasztal (300 frt) és buffet (180 frt) tölgyfából.

F. Középipartanodák, iparművészeti tanoda.

I. Budapesti m. kir. állami középipartanoda. Megnyittatott 1879-ben. Czélja: épitőmesterek, pallérok, továbbá a gépekkel és munkafelosztással dolgozó iparok számára előmunkásokat és művezetőket, kivételesen kisebb gyárak és ipari vállalatok számára önálló vezetőket képezni. Felvétetnek a közép- vagy polg. iskola IV. osztályát jó sikerrel végzett ifjak. A tanfolyam 3 évre terjed. Az első év az általános tanulni valóknak van szánva. A II. és III. évben a tanulók szakosztályokra válnak szét, m. p. épitészeti, gépészeti, vegyészeti, fémvasipari és faipari szakosztályra. Szabad óráikban a tanulók az intézetnek jól felszerelt laboratoriumaiban és műhelyeiben gyakorlatilag foglalkoztatnak. Hegedüs Károly igazgatón kivül az intézetben 10 rendes, 9 rendkivüli tanár és 2 művezető működik. Az intézet gazdagon fel van szerelve. A tanulók száma a folyó tanévben 136. — Az intézetben évenként rendkivüli tanfolyamok tartatnak: 1. gépkezelők és fütők számára három hónapon át, melyre kovácsok, lakatosok, gépgyári munkások, okl. gazdák és géptulajdonosok vétetnek fel, kik a tanfolyam végén egy e czélra rendelt vizsgáló bizottság előtt vizsgát tesznek és oklevelet kapnak; 2. épitőiparosok számára 4 téli féléven át, melyre a télen foglalkozás hiján levő kőmivesek, kőfaragók és ácsok járhatnak; 3. a malomipari tanfolyam gőzmalmok gyakornokai számára, mely 2 éven át 8—8 hónapig tart.

Kiállitási tárgyai: I. Az intézet szervezete és tanterve (2 kötet.) Évi értesitők (4 kötet.) Első éves tanulók jegyzetei. Algebrai jegyzetek. Mértani jegyzetek. Ábrázoló mértani jegyzetek. Természettani jegyzetek. Vegytani jegyzetek. Ásvány és kőzettani jegyzetek. Magyar nyelvtani jegyzetek. Irásbeli dolgozatok. Szerszámrajzok (3 kötet). A II-ik és III-ik évfolyam közös tantárgyaira vonatkozó jegyzetek. Természettani jegyzetek (2 kötet.) Fütés és szellőztetési jegyzetek. Földmértani jegyzetek. Könyvviteltani jegyzetek. Irásbeli dolgozatok a könyvviteltanból.

II. A tanulók szabadkézi és mértani rajzai s a rajztanitáshoz használt minták és szemléltető eszközök. *A*) Első évfolyam. 1. Szabadkézi rajzok. *a*) Az oldalfalon. Toskánai oszloprend- és görög edények profilja. Meander-szalagok. Kő- és famozaikok. Csigavonal. — Abakus, astragal, echinos. Torus-diszitések. — Levélsorok. Dór, ion és lesbosi kymak. Levélkoszoruk, pálmaszalagok, egyszerű és összetett pálma és virágszalagdiszek. — Tervezetek: négyzetes, négyszögü, központi és központ körüli kitöltések.— Egyszerű pálmacsokor. Összetett etruriai pálmacsokordiszek. — Ind, arab és román szalagdisz. Szalagok és központin

kitöltések. — Összesen 20 lap. — *b*) Boritékban. Ó-kor: Egyenes és görbe vonalak, oszloprendek s görög edények profiljai, az ó-kor alapgörbéi, csigavonal, meanderek. Kő- és famozaikok. — A körre vonatkozó díszek: asztragál, echinos, egyszerű és összetett fonadékok. Kymak. — Koszoruk: babér, folyondár, olaj és szőlő koszorúk, egyszerűek és összetettek. — A pálma alkalmazása. Egyszerű pálmakoszoruk, pálmacsokrok. — A liliom-félék és azok alkalmazása. — Kitöltések: négyzetes és négyszöges táblás kitöltések, egyszerű és összetett központi virágkitöltések. — Indavégződések. — Középkor: Egyszerű és összetett levél- és virágszalagok. — Négyzetes táblás kitöltések, nyolczszögü és központi kitöltések. — Diszitések: egyszerű és összetett akánthus, liliom és tölgy diszitések, indadiszek, összetett román és persa-diszitmények, gót diszitmények. — Uj-kor (renaissance): Pálma. Összetett pálma- és akanthus-részletek. — Kitöltések: egy tengelyű négyszöges és négyzetes táblás kitöltések a XVI. századból német és olasz renaissance modorban (niello, intarsia), négyszögü kettős friesikus kitöltés. Központi és összetett kitöltések (márvány-niello, intarsia, sgraffito és fresco után). Összesen 67 lap. — 2. Főszminták. Görög akanthus, görög akanthus részlet, akanthus levél. — Ó-kori tulipán. Görög stella korona részlete. — Gót levél és gót kettős levél. — Virágszirom, levél, akanthus, kehely-leple, indavégződés, levélcsokor, olasz renaissance. — Táblás kitöltés (olasz renaissance.) — Összesen 13 db. — 3. Mértani és ábrázoló mértani rajzok. *a*) A falon. Csigavonal, körevolvens, cyklois, epi- es hypocyklois szerkesztése. — A pont és egyenes vetitése, nyompontok szerkesztése. Különböző helyzetü egyenesek. A pont vetett árnyéka. — A sik ábrázolása. Különböző helyzetü síkok, a sik nyomainak szerkesztése. Egyenes vonal vetett árnyéka, két sik metszésvonala. A sik forgatása. — A gúla hálózata: sik idomok. Gúla és hasáb árnyékának megszerkesztése. Hasáb és gúla síkmetszése. Hasábok áthatása. — Henger és hálózata. — Csavarok. A kör, henger és kúp árnyéka; a gömb és gyürű saját és vetett árnyékának megszerkesztése. — Két test áthatása és árnyékának megszerkesztése. Henger és gömb, hasáb és henger áthatása s egymásra vetett árnyéka. — Összesen 20 lap. — *b*) Boritékban. Kihuzások, alapszerkesztések. Idomok szerkesztése és másolása. Vonalok arányossága, területek átváltoztatása. — A kör s a körbe és kör körül irott szabályos sokszögek. — Kúpszeletek. Csigavonal. Körevolvens, cyklois, epi- és hypocyklois szerkesztése. — Mértani diszitmények szerkesztése. — A pont és az egyenes vetitése, nyompontok. Kü-

lönböző helyzetű egyenesek. Az egyenesek forgatása. Két vonal egymáshoz való helyzete. A pont vetett árnyéka. — A sík. Különböző helyzetű síkok. A sík nyomai s az egyenes vonal vetett árnyéka. Két sík metszősvonala. Az egyenesnek síkra vetett árnyéka. Sík idomok. A sík forgatása. — A gúla és hálózata, a hasáb és hálózata. — Sík idomok árnyéka. A hasáb és gúla síkmetszése, hasábok áthatása s egymásra vetett árnyéka. A henger, kúp s ezek hálózata. — Festési gyakorlatok. Testek egymásra vetett árnyéka. — Csavarok szerkesztése. A kör, henger és kúp árnyéka; a gömb és gyürű saját és vetett árnyéka. — Két test áthatása s ezek árnyékának megszerkesztése. — Összesen 31 lap. 4. Ábrázoló mértani szemléltető eszközök. (8 db.) Térbeli ferde vonal valódi nagyságának és hajlásának, egy mindkét síkot érintő vonal fekvésének és áttörésének ábrázolása. — Térbeli egyenközü és egymást metsző vonalok s ezek áttörésének ábrázolása. — Különféle állásba helyezhető határolt síkok. — Térbeli ferde és vetitő síkok átmetszési vonalainak és hajlási szögeinek ábrázolása. — Koczka- és különböző helyzetű koczkatestek képeinek és felületi nagyságának ábrázolása. — Fedéltervezetek és felületek. — Hasábok és hengerfelületek mindkét képsikkal átmetszve. — Végérintő kúpok és megfelelő gúlák. *B*) A szakosztályok szabadkézi rajzai. 1. Építészeti szakosztály. *a*) A főfalon. Dór oszlopfej levél fölszerkesztéssel, lesbosi kyma astragállal. — Toskánai oszloprend árnyék meghatározása. — Renaissance pillérfej törlési modorban természet után. — Gót levelek egy szinben természet után. — Középkori kőpadozat. Renaissance táblás kitöltések. — Összesen 9 lap. *b*) Boritékban. Ó-kor: Párkányelemek hivatásszerü ékitése, akroteria, metopha. Dór profil és egy kalimatikus födényrészlet felékitése. Oszlop és pillérfej. — Középkor: Építészeti részletek diszitése. — Renaissance: Fali diszitések s fries diszitések a XVI. századból (niello, sgrafitto.) — Tervezetek az eltanult elemek alapján. — Árnyékolás: klassikus és középkori párkány elemek, oszloprendek s összetettebb építészeti részek árnyékának meghatározása s az árnyékolás kivitele törlési modorban. Toskánai és dór oszloprendek, astragal, echinos és lesbosi kyma árnyékolása természet után törlési és irón modorban. Görög, gót, olasz-renaissance és román építészeti elemek árnyékolása. — Összesen 41 lap. 2. Gépészeti szakosztály. Boritékban. Árnyékolási gyakorlatok különböző gyakorlati elemek fölvételével. — Forgási paraboloid, gyürű, éles és tompa csavarjáratok, forgattyú és horog árnyékolása törlési modorban. — Ékkötések, hajtórúd, kettős szi-

vattyu, különféle láncszerkezetek árnyékolása. — Átbocsátó szelep, gőzsip olajozó szelencze, szabályozó és gőzgép árnyékolása. — Összesen 13 lap. 3. Vegyészeti szakosztály. (Keramika.) *a*) A főfalon. Tervezetek: etrusk edény díszek, (csokrok.) *b*) Boritékban. Ó-kori edények főbb képviselői, ó-kori edényeken előforduló egyszerű és összetett díszek, központi és csokordíszek. Pompejii és etrusk díszitések. Koszoru díszek. Etrusk urnafedő. — Ó-kori szalag négyzetes kitöltések tervezete. — Középkori niello- és mozaik díszitések. Központi díszitések tervezete. Német és olasz elemek másolása; azok alapján frieses, táblás és központi díszitések tervezete. Ó-kori töltő és keverő edények chablonjának kihasitása s az ékitmények felrakása. Különféle ékitési elemek felrakása megfelelő edényekre. Tervezetek: Ó-kori edények díszitése, görög amphorák olasz-renaissance díszitéssel, tányér olasz-renaissance, tányér persa és indus virágszalagdíszitésekkel. Üvegtáblák kitöltése renaissance modorban. Összesen 25 lap. 4. Fém-vasipari szakosztály. *a*) A főfalon: Függő légszesz-lámpa (tervezet). *b*) Boritékban: Árnyékgyakorlatok. Árnyékgyakorlatokul összetettebb testek fölvétele a szakosztálynak megfelelőbb elemek felhasználásával. A XVI. és XVII. században előjövő német renaissance vasművek alapalakjai, vaslevél és virágelemek. Henger- és gyürűfonadékok a XVI. századból. Egyszerű és összetettebb indavégződések. Renaissance pántok és kulcslyukfedők. Szárlemezek a XVI. és XVII. századból. Tervezetek: kapúrácsozat felvilága és fali lángzó, tartány és kapú táblás kitöltése, négyzetes, négyszöges és központi kitöltések. Légszeszlámpa, tartányok, gyertyatartók, egy légszesz-csillár dombor elemekkel. — Összesen 23 lap. 5. Faipari szakosztály. *a*) A főfalon: Echinos astragállal, görög akanthus és indavégződések törlési modorban. Középkori levél egy szinben természet után. Intarsiák a XVI. és XVII. századból. *b*) Boritékban. Ó-kor: Párkányelemek árnyékolása s oszloprendek árnyékolásának meghatározása. Dórpárkány és astragál, echinos astragállal, lesbosi kyma, akanthusz törlési modorban. Akanthusz egy szinnel természet után. Akanthusok az ó- és újkorból természet után. Virágszalag törlésmodorban. Csatornaszáj törlési modorban. Közép- és új-kor: Pilaszter- és oszlopfej. Gótlevelek. Egyszerű és összetett intarsiák, niellok a német renaissance-, egyszerű és összetett intarsiák olasz-renaissance-ból (szalag-, négyzet-, négyszög- és központi kitöltések). Renaissance táblás kitöltés természet után; gót táblás kitöltés, renaissance táblás kitöltés. Középkori és renaissance díszi-

tések. Egy szekény fries-dísze természet után egy szinnel. — Összesen 34 lap.

III. Az épitészeti szakosztály részéről: *a*) Szakrajzok a falra függesztve. Téglakötések. Boltívek faragott kőből. Boltozatok. Erkélyek. Faragott kővel való falburkolás. Kőlépcsők. Alapozás. Fafedémek. Fedélszerkezetek. Távlati és alaktani rajzok. Épülettervek. Összesen 32 lap. *b*) Szakrajzok boritékokban elhelyezve. Falkötések. Boltívek téglából és faragott kőből. Boltozatok téglából. Párkányok, erkélyek és falburkolás faragott kőből. Lépcsők. Alapozás. Fafedémek. Fafedélszerkezetek. Asztalos munka. Különböző munka. Távlati és alaktani rajzok. Épülettervek. Összesen 106 lap. *c*) Szemléleti minták a kőmíves-mesterség köréből: A téglakötési szabályok feltüntetése, 2 darab. Egyenes végződés $^3/_4$ és hasitott téglával block és keresztkötésben, 2 darab. Falkeresztezés, falbevégződés és derékszögű sarokképzés 2 darab. Falpillérek, szabadon álló pillérek, kémények, füstcsövek, 3 darab. Egy épületrész falazásának feltüntetése (ajtó és ablaknyilásokkal) 1 darab. Különböző szélességű és alakú boltívek minta-állványnyal, 3 darab. Dongaboltozat övekkel téglából, állványnyal, különböző boltozatfelületek minta-állvány alakjában, 4 darab. Kőmíves és elhelyező állványok, 3 darab. *d*) Előadási jegyzetek autographirozva. Kőmíves munka (1 kötet). Ácsmunka (1 kötet). *e*) Tanulók jegyzetei. Kőmíves, kőfaragó és különféle munka (I. és II.) 2 kötet. Gazdasági épületek, lakóházak, 1 kötet. Ácsmunka, 1 kötet. Épitészeti alaktan, 1 kötet.

IV. A gépészeti szakosztály részéről: Szakrajzok a falra függesztve. *a*) Általános gépészeti rajzok: Kettős működésű szivattyú. Corliss rendszerű gőzgép Welock-féle nyitó szerkezettel. Hajtó rúdfejek. Lapátos kerék culissa-felülettel. Condensator. Fordítható parti darú. Tüzcsöves kazán szab. hullámos csővel. Tengely irányú Jonvall turbina. Ottó-féle gázmotor. Csavarkerék. *b*) Mezőgazdasági géprajzok: Ransomes-féle eke. Részletek a Ransomes-féle ekéhez. Többsoros kapáló gép. Négy-hatlovas oszlopos járgány. Sack-féle sorvető gép. Epple m. szab. egyforgattyús cséplőgép. Összesen 16 darab. *c*) Szakrajzok, boritékokban elhelyezve. Az 1-ső boritékban: Csavarok és csavarkötések és csavarbiztositások. Ékek, ékkötések és ékbiztositások. Szegecsek és szegecskötések. Lánczok, kötelek, lánczdobok és lánczhorgok. Csövek és csőkötések. Szelepek és szelepcsapok. Tengelyek és tengelycsapok. Csapágyak és

csapágytartók. A 2-ik boritékban: Tengelykapcsolók. Dörzs, szíj, kötélés fogaskerekek. Forgattyúk, excenterek. Hajtórúdfejek, keresztfejek és egyenes vezetékek. Dugattyúk. Tömitő szelenczék. A 3-ik boritékban: Kocsi-emelők és emelő-csigák. Épitkezési emelők vagy emelő dobok. Daru-emelők. Váltakozó mozgású dugattyús szivattyúk. Centrifugal-szivattyúk. Forgó szivattyúk. Gőzsugár-szivattyúk. Pulsometerek. Gőzgépek és gőzkazánok. Vizikerekek. Turbinák. Gázgépek. A 4-ik boritékban: Közönséges forgató ekék, egyetemes eke, vető eke, töltögető eke. Hármas és négyes eke. Altalaj-porhanyitók és részletek hozzá. Collemann-féle kultivator. Különféle szerkezetű boronák. Rögtörő és gyűrűs hengerek. Egy- és többsoros kapálógépek. Burgonyavető lyuk-készitő és szórvavető gépek. Fekvő és oszlopos járgányok, részletrajzokkal. Gazdasági malmok. Kézi, járgányos és gőzcséplőgépek részletrajzokkal. Kukoricza-morzsolók és lóhere magfejtő gépek. Összesen 213 darab. *d*) Műhelyi munkák. 1 gőzszivattyú. 1 hengerszék. 2 főtengely csapágy. 1 regulator. 1 szijkorong. 13 dörzstengely-kapcsoló alkatrészek. 1 kerék-burkolat a hengerszékhez. 1 centrifugal-szivattyú. 1 szivószelep. 2 összeállitott franczia kulcs. 2 franczia csavarkulcs-részlet. 3 összeállitott furókerep. 5 furókerep-alkatrész. 9 reszelt kocsi-alkatrész. 6 nyers kovácsolt kocsi-alkatrészek. 1 hegyes körző. 1 tapintó körző. 1 fürészfog-hajlitó. 1 Meyer-féle, 1 Rider-féle, 1 Corliss-féle, 1 Stephenson-féle vezénymúminta. 1 dörzstengely-kötés összeállitva. Locomobilrészletek: tápszivattyú az excenterrúddal és hajtórúd; az államvasutak gépgyára részére. Egy borsajtócsavar, Antal Miklós vaskereskedő ur részére. *e*) Előadási jegyzetek autográphozva. A gépelemekre vonatkozó előadásokból. Az emelő gépekre és szivattyúkra vonatkozó előadásokból. A gőzgépekre vonatkozó előadásokból. A papirgyártási előadásokból. A malomipari előadásokból. Az erőműtani előadásokból. A szilárdságtani előadásokból.

V. A vegyészeti szakosztály részéről: *A*) Szerves vegykészitmények 34 üvegben; nevezetesen: hangyasav, hangyasav calcium, nitroprussidnatrium, aethylbromid, jodaethyl, eczetsavas methylaether, oxálsavas natrium, oxamid, eczetaether, borostyánkősav, eczetsavas amylester, valeriánsavas amylester, amylkénsavas calcium, burgonyakeményitő, lepárolt anilin, 2 üveg sósavas anilin, kénsavas anilin, salétromsavas anilin, oxálsavas anilin, nitrotolnob, nitrosodimethylanilin, pikrinsav, isobiborsavas kalium, rosolsav, methylviola (próbafestéssel), fluorescein, sárga

eosin, sublimált naphtalin, sósavas amidoazonaphtalin, nyers tetrachlorchinon, gallein. Festési és szövetnyomdászati próbák (10 lap); 3 nagy tábla indigófestéssel és reserve-nyomtatással gyapot-szöveten; 1 nagy tábla próbafestésekkel, gyapjúszöveten, 2 nagy és 1 kis tábla gőzölgés által fixirozott kátrányfestékekkel gyapjúszöveten; 2 kis tábla ételtéssel, indigóval festett gyapotszöveten; 1 tábla festett selyemmel. *B)* Szervetlen csoport. Egy sorozat mesterséges ásványi- és lakfestékek, 52 üvegben. Egy sorozat engobe-festékek, 12 üvegben és 2 próbalap kőbányai fazekas-agyagból. Egy sorozat színes kályha-mázak és színes zománczok 19 üvegben, 21 próbalappal mágócsi kályhaagyagból. Egy sorozat színes kőedény-mázak 11 üvegben és 3 próbalap. Egy sorozat fayence-festékek 6 üvegben és 1 hamutartó festékpróbákkal. Egy sorozat máz alatti festékek 8 üvegben és 1 próbalap. Egy sorozat üvegfestékek 17 üvegben és 2 darab üvegpróbalap. Egy sorozat porczellánfestékek 22 üvegben és 2 darab tányérka a festékpróbákkal. 12 darab színes üveg. 4 terracotta és 4 mázolt edény s hozzá 8 darab gypszminta; 1 darab terracotta szobor. Egy barna mázos kandalló. Egy Siemens-féle üvegolvasztó kemenczéje mintája agyagból. Jegyzetek: Vegyiparműtani jegyzetek, a szerves vegytan köréből, 2 kötet. Vegyiparműtani jegyzetek a szervetlen vegytan köréből, 2 kötet.

VI. A fém-vasipari szakosztály részéről: *a)* Szakrajzok a falra függesztve: Nyeregtetejű üvegernyő. — Vizvezetéki felszerelési tárgyak. — Veranda balkonnal. — Istálló-berendezés, istálló-berendezési részletek. — Nyilt kioszk. — Vendéglői tűzhely. — Vaskapuk. Vasbutorok. — Pénztárszekrényzárok. — Gördülő redőny. — Rugós ajtó-becsapók. — Pénztárszekrény. — *b)* Szakrajzok boritékokban elhelyezve: Ablak és ajtó-vasalások. — Zárak és lakatok. — Pénztárszekrények. — Rácsajtók és kapuk. — Lemezajtók. — Tolható lemezajtók. — Üvegajtó. — Ablakok. — Redőny. — Villámháritó. — Vászonernyők. — Üvegernyők. — Kioszk. — Vasbutor. — Istálló kamara felszerelés. — Takaréktűzhelyek. — Kazántűzhely. — Kandalló. — Kályhák. — Kovácstűzek. — Mérlegek. — Formázó szekrény. — Közkútak. — Csapok és szelepek. — Gázvezetési felszerelés. — Fűrészfog-élesitő gépek. — *c)* Műhelyi munkák: 2 db. lámpa. — 2 polczlartó consol. — 2 kapúbetétrács. — 2 fogantyú. — 2 fényesre csiszolt kulcslyuk-lemez. — 1 fényesre csiszolt kisebb paizs kulcslyuk-lemez. — 1 befeketitett nagyobb paizs kulcslyuk-lemez. — 1 befeketitett kisebb paizs

kulcslyuk-lemez. — 1 lánczszem. — 1 közönséges bevésett ajtózár. 2 Jungfer-féle bevésett ajtózár. 1 beeresztett kertajtózár. — 2 spalet-ajtózár. — 2 kirakati ablakzár. — 2 csappantyú. — 2 kisebb toló-retesz. — 2 nagyobb toló-retesz. — 2 nagyobb pánt. — 2 kisebb pánt. — 1 pár bélyegző-alj az ablakzárhoz. — 1 db. bélyegző-alj a gömbös lámpa keretéhez. — 1 bélyegző a hasáb alakú lámpa felső részéhez. — 1 pár bélyegző a rács-keresztezéshez. — 8 pár bélyegző és bélyegző-alj a rács-vasakhoz és egy bélyegző. — 7 db. sajtolási minta. — 3 db. rácskötési minta. — 1 db. takaréktűzhely parázs- és nyárssütővel, tányér- és vasalóvas-melegitővel, nickelezett vizcsappal és szelepfogantyúval; a tűztér olyan szerkezetű, hogy a tűzhöz vezetett levegő előmelegittetik. — *d)* Jegyzetek. Gépiparműtani jegyzetek (vasipari rész) 1 kötet. — Szerkezettani jegyzetek 6 kötet.

VII. A faipari szakoszt. részéről. *a)* Szakrajzok a falra függesztve. Iróasztal részletrajza. — Kihuzó asztal részletrajza. — Iskolapad részletrajza. — Iróasztal részletrajza. — 3 db alakt. rajzl.. — Egyszárnyas vésett ajtó rajza. — Kétszárnyas vésett ajtó rajza. — Födényzet. — 2 ablak (szekrényes spalettával) rajzai. — Iskolapadok. — Tolós kapú. — Utczai kapú. — Kirakati ablak. — Templomi berendezés. — Szószék. — Iróasztal. — Könyvszekrény. — Ruhaszekrény. — Ülőbutorok. Összesen 23 db. — *b)* Szakrajzok boritékokban elhelyezve. Az 1-ső boritékban: Különböző ajtó valódi nagyságú részletekkel. — Különböző kapú valódi nagyságú részletekkel. — Tolós kapú. — Szélmentő-ajtó. — Ki- és befelé nyiló kettős-ablak. — Befelé nyiló kettős ablak. — Zsalus-ablak. — Kirakati ablak. — Válaszfal banküzletek számára. — Iskolapadok. — A padok elhelyezése nagy tanteremben. — Faliburkolat (Lambris). — Mennyezet. — Templom-berendezés. — Falépcső. — A 2-ik boritékban: Ruha- és egyéb szekrény rajza. — Könyvszekrény. — Pohárszék. — Tálaló szekrény. — Kihuzható asztal. — Iróasztal. — Játékasztal. — Salonasztal. — Ülőbutor. — Ágy. — Mosdóasztal. — *c)* Jegyzetek. Gépiparműtani jegyzetek (faipari rész) 1 kötet. — Szerkezettani jegyzetek 2 köt. — *d)* Műhelyi munkák: 1 Salon-szekrény fiókok nélkül 100 frt. — 1 kisebb salon-szekrény fiókokkal 150 frt.

VIII. Az épitő-iparosok téli tanfolyama részéről: *a)* Szabadkézi rajzok boritékban: Meander-szalagok, astragal, echinos és fonadékok. — Lesbosi kyma és hullám; habmeander és tenger-

hullám. — Levélsorok, egyszerű és összetett levélszalagok, folyondár- és szőlőkoszorúk. — Pálma-alakok, renaissance kehelyalakok. — Gyümölcs- és virágcsokrok, indavégződések. — Központi virágdíszek. — Négyzetes, négyszöges és táblás kitöltések. — Fries díszítések. — Összesen 17 db. — *b)* Szakrajzok a falra függesztve: Téglakötés. — Boltív. — Boltozat. — Oszloprendek. — Mértani és ábrázoló mértani rajz. Összesen 18 db. — *c)* Szakrajzok boritékokban elhelyezve. Mértani és ábrázoló mértani rajz 32 lap. — Alaktani rajzok. Korinthusi, joni, dóri, római és toskani oszloprendek és oszlopsor 8 lap. — Szerkesztési rajzok I-ső évfolyam: Téglakötések a különféle falazásban, pillérekben, oszlopokban, füstcsövek és kéményekben, nyers és faragott kőből való falazás, a falak vastagsága, ácsmunka 22 lap. — Szerkesztési rajzok II-ik évfolyam. Boltívek téglából és faragott kőből, boltozatok, lépcsők 12 lap. — *d)* Jegyzetek. Tanterv. — Számtani jegyzetek. — Mértani jegyzetek. — Mértani rajzi és ábrázoló-mértani jegyzetek. — Természettani jegyzetek. — Irásbeli dolgozat a magyar nyelvtanból. — Építési anyagtani jegyzetek. — Építéstani jegyzetek. — Magyar nyelvtan. — Olvasókönyv. Összesen 11 kötet.

IX. A gépkezelők és fűtők tanfolyama részéről: *a)* Fali rajztáblák: 1 12 lóerejű gőzgép. — 1 condensator. — 1 cséplőgép keresztmetszet. — 1 előmelegitő. — 1 Höcker locomobil. — 1 szalmatüzelési berendezés, magy. államvasut gépgyára. — 2 Corliss-féle vezénymű. — 1 Belleville kazán. — 1 Compoundgép. — *b)* Taneszközök. 1 összeállitott locomobil minta, egyes részei szétszedhetők. 2 összeállitott gőzkazán falazásiminta. — 1 locomobil előrész, teljesen fölszerelve, 1 manometerrel. — 1 cséplőgép minta. — 1 Körting-féle injector-minta. — 2 vizállás jelzőcső. — 3 csőtisztitó kefe. — 1 vizkőkaparó csövekhez. — 1 csőtágitó tüske. — 1 csőtágitó tüske karikával. — 1 csavarkulcs négszögletes lyukkal. — 6 gőzfeszély-mérő. — 2 csőtömöritő véső. — 2 vacuum-meter. — 1 csőtágitó készülék. — 1 kazánkőverő kalapács. — Falocomobilhoz való részletek: (20 db.) 1 buvólyukhoz való álló. — 1 csavar. — 1 csavaranya. — 1 regulátor golyókkal. — 1 biztositó szelep felső rész. — 1 beeresztő szelep emeltyűje. — 1 buvólyukhoz való álló csavar orsóval és anyával. — 1 csavaranya alsó kerek lappal. — 1 csavaranya kisebb. — 1 kenőszelencze hatszögletes aljjal. — 1 fedő, kenőszelenczéhez. — 1 állitó csavar. — 1 csavarorsó csavaranyával. — 1 letört

fül, egy állító csavarral. — 1 álló egy tisztitónyiláshoz. — 1 locomobil előrészének egyik fele tüzelő ajtóval. — 2 szivattyúcsap ketté törve. — 1 henger felső része. — 1 összekötő rúd a henger és a csapágy között. — Cséplőhöz való alkatrészek leszedhetők: 4 db. karzat-korlátdeszka. — 2 db. karzat támvas. — 6 db. szij. — 1 db. manometer-állvány, 6 manometerrel. — 1 db. fordulat-számláló. — 1 db. állvány 14 rostélyrúddal. — 1 db. négyszögletű lemez 3 db. tűzcsővéggel. — 1 db. tűzszekrény-részlet, 4 db. álló szegecscsel. — *c)* Jegyzetek. Tanterv. — Jelentések az eddigi tanfolyamokról. — Jegyzetek a gőzgépekről. — Jegyzetek a cséplőgépekről. — Táborszky Ottó könyve a gőzkazánokról. — Munkások jegyzetei. Összesen 8 kötet.

2. Kassai állami gépészeti középipariskola. Alapittatott 1872-ben mint magánintézet; jelenlegi igazgatója, Szakkay József gépészmérnök által; 1874 óta állami intézet. Czélja gépészeket, gyári művezetőket és gépépitőket képezni. Felvétetnek a közép- vagy polgári iskola IV. osztályát végzett ifjak. A tanfolyam 3 éves. A tanulók az elméleti tantárgyakon kivül gyakorlati oktatásban is részesülnek az intézetnek teljesen berendezett géplakatos, asztalos, kovács és öntő műhelyeiben. A műhely készitményei igen különfélék s jó hirnévnek örvendenek. Az igazgatón kivül 3 rendes és 1 rendkivüli tanár, egy művezető és 3 előmunkás osztozik a tanitásban. 1872—1885-ig az intézetet 301 tanuló látogatta, kikből 45·8 százalék végzett. A folyó tanévben a tanulók száma 68.

Kiállitási tárgyai: Falon a tanulók különféle rajzai; mappákban rajzok, jegyzetek, irásbeli dolgozatok. Ezenkivül a tanulók műhelyi munkái: szalagfürész tartalékszalaggal (350 frt), cséplőgép 2 deszkával (130 frt), 2 satu (22 frt), mángorló (35 frt), fúrógép (100 frt), tizedes asztalmérleg, dohányvágó gép (16 frt), tornakorlát (130 frt), borszivattyú (95 frt), vezénymű és fogazási tanminták; fonográf (70 frt); villanydelej ingával és üvegszekrénykével (270 frt); 5 tábla szerszámokkal (falon).

3. A magy. kir. iparművészeti tanoda. Budapest. (VI. Izabella-utcza 62. Igazgató: Keleti Gusztáv.) Ezen állami szakiskolának czélja, hogy a művészeti ipar különböző ágaiban való minél teljesebb kiképezésre alapos szaktanulmányok segélyével ugy elméleti, mint gyakorlati oktatás utján alkalmat adjon. Az intézet egy közös előkészületi osztályból és tanműhelyekkel kapcsolatos 7 szakosztályból áll. Nevezetesen 1. a mintázási, 2. a műfaragászati, 3. az iparművészeti rajz- és tervezeti, 4. a diszitőrajz és festészeti, 5. fémvésnöki (ötvösipar), 6. a fametszészeti (Xylografiai) és 7. a rézmetszészeti szakosztályból. Tervben van végül a keramikai (edényiparos) szakosztály felállitása. Jelenleg 10 tanerő működik az intézetben. Tanulóinak száma 71.

Kiállítási tárgyai: A növendékek által kiállított tanuló-művek: 1. Ékitményes, alaki, geometriai és látszattani rajzok. 2. Decorativ jellegű tanulmányfestmények. 3. Ékitményes és alakmintázatok (főszből sütve és égetve). 4. Műfaragászati tanulmányok. Az elemekből kiindulás fokozatosan haladó mintázati tanulmányok sorozata. Kisebb faragott házi eszközök, szekrények. Egy faragott díszasztal stb. 5. Fametszeti (Xylografiai) tanulmányművek. (Vésett fadúczok és lenyomatai) 6. Rézmetszészeti tanulmányok. (Vésett rézlemezek és lenyomatai.) 7. Épitészeti és iparművészeti tanulmányrajzok. 8. Kisérleti művek a fémvésés és fémverés szakmájából (szekrényben).